

ئىمام شافىعى

مەزىنە تەرىن فەقىھى ئىسلام

منتدى اقرا الثقافى
www.iqra.ahlamontada.com

حبیب محمد سعید

بۆدابهزاندنی چۆرمها کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود کتایهائی مختلف مەراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (كوردی , عربی , فارسی)

ئىمام شافىيى

مەزىنە تەرىقەت قەھرى ئىسلام

جىيەپ مۇھەممەد سەيىد

گېئومېترىيە

ناوى كىتەب : ئىمام شافىئىي

نووسەر : حبيب محمد سعيد

چاپى : يەكەم

سالى چاپ : ۱۴۲۲ ك - ۲۰۰۱ ز

ماfi چاپ بۇ نووسەرە

ژمارەى سپاردن ۱ ۲۷۷ ي ۲۰۰۱ ز

پیشہ کی

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد المرسلين محمد وعلى آله وصحبه أجمعين .
 له ما وہی بیست و سئ سالدا قورٹانی پیروز ہاتہ خوارہ وہ و کرایہ خہ لاتی محمد
 المصطفی ﷺ ، کہ نہ خشمہ کی تیر و تہوای خوایی بوو بڑ گروئی نادرہ میزاد تا ناخرزہ مان .
 ندم نہ خشمہ رنہ گینہی پەرورہ دگار ہہ موو ندم نہ حکامانہی تیدا بوون کہ خوای گہورہ
 بڑ رنک و پیک کردنی ژانی مروٹ نارد بوونی ، تا دین و گیان و عقل و وہ چہ و سامانی
 شوتن کہوتوانی دینی خوا پاریزراو بی .

سوننہتی پیغہ مہریش ﷺ کہ بریتیہ لہ فہرماشت و کردار و ہر پارہ کانی ، بووہ
 روون کہوہ وہی قورٹان تا موسلمانان بہ جوانیی لئی تیہ یگن . سہرہ پای ندمہی کہ ہاوہ لان
 - خوا لیہان رازی بی - عمرہ ب بوون و ، قورٹان بہ زمانی ندمان ہاتبوہ خوارہ وہ و ، بہ
 چاکی لئی تیہ دہ گیشتن و ، زیاد لہوہش کہ پیغہ مہمری خویان ﷺ لہ ناودا بوو
 پرساریان لی دہ کرد ، یان خوی ہندئ شتی بڑ روون دہ کردنمہ و ، بڑ نہ نجام دانی
 ہندئ شتیش ہلئی دہان و ، لہ نہ نجام دانی ہندئ کی تریش دوورہ پەرتیزی دہ کردن ..

ہاوہ لائیش - خوا لیہان رازی بی - ہی وایان ہہ بوو توانای وەرگرتنی زانستی زیاتر
 بوو و ، ہی واشیان ہہ بوو زوو بہ زوو موسلمان بوو بوو و ، ہی واشیان ہہ بوو بہ ہیچ
 شیوہ ک لہ کوڑی پیغہ مہمر ﷺ دوور نہ دہ کہوتہ وہ . لہہر نہ وہ ہندئ لہ ہاوہ لان
 ریوایہ تی فہرمودہ یان زیاتر دہ کرد و ہندئ کیش کہ متر .. کاتیکیش کہ پیغہ مہمری خوا
 ﷺ بہ پەرورہ دگاری گہیشتمہ ، زانستی قورٹان و فہرمودہ لہ سنگی ہاوہ لان دا بوو ،
 بہ لام ہمرہ کہیان بہ پئی توانای لہہر کردن و زیرہ کی خوی .

کہ سوپای رزگاری خوازی نیسلام لہ دوورگہ دەرچوو و بڑ رزگاری گہلان بہرہ و لاتان
 کہوتہ ری و ، لاتان رزگار کران ، ہاوہ لہ شارہ زاکان یان نہ وہ بوو سہریازی سوپای
 رزگاری بوون ، یان لہ شارہ گہورہ کانی ندم و لاتانہ دا نیشتہ جی دہ بوون تا خہ لکہ کہ لہ
 نیسلام شارہ زا بکن ..

بەمە ھەندیک نیشە جیی شام و ، ھەندیک عیراق و ، ھەندیکیش میصر بوون .. بەلام زۆری زۆریان مەدینەیان کردە مەلەندیک گشتیی و تیایا مانەو .
دیارە کە ھاوەلان دەگەشتنە ھەر ولایتیک دەبوونە سەرچاوەی زانست و ، فەتوا لەوان داوا دەکرا و ، بەرەبەرە مرۆڤە زیرەک و دڵسۆز و خواناسەکانیان لێ کۆبوونەووە و مەردانە بوونە قوتابی قورئان و چینی تابیعین پێگەشت .

کە سەردەمی تابیعینیش ھاتە بەرەو ، زاناکانیان زانست و فێھێ قورئان و سوننەت و ، ئیجتیھاد و فەتوای ھاوەلان و ھەرگرت و ، بە پێی سەردەمی خۆشیان را و ھوكمی خۆیان خستە سەری . دواي ئەوانیش تابیی تابیعین ھاتن و ئەوانیش زانست و ئیجتیھاد و دەلیلی پێش خۆیان و ھەرگرت و ، بە پێی پێوستیی رۆژگاری خۆشیان ئیجتیھادی خۆیان کرد .. بەمە موسلمانان بوونە خواوەنی زانستیک زۆر ، تا موسلمانان لە سایەدا ھەموو گیر و گرفتیکیان چارەسەر بکەن ، دواي ئەوێ بووبوونە خواوەنی کۆمەڵگایەکی پێشکەوتوو ، کە ئەو رۆژە سەرزەویی کۆمەڵی و ھا خۆندەوار و چاوەراوە و پێشکەوتویی تیدا نەبوو .. ئەو رۆژە سەرانسەری زەویی لە تاریکی و زۆلم و دواکەتن دا دەگەوزایەو ..

جا ھەندێ لە زانایان دەقەکانی قورئان و سوننەتیان بۆ بڕیاری کاروباری رۆژانە بەکار دەھێنا و ، ھەندیکیش لەو دەقەکان ھوكمیان دەردەھێنا و ، ئەگەر دەقیشیان دەست نەکەوتایە رایان بۆ فەتوادان بەکار دەھێنا و ئیجتیھادیان دەکرد .

بە بۆنەی ئەم بۆچوونە جیاوازی دەو قوتابخانە دروست بوون : یەکەم : قوتابخانەی فەرموودە لە حیزاز . دووھەم : قوتابخانەی (رأي) لە عیراق .

بەلام شافعی - خوالی رازی بێ - دەری تابیعیتی خۆی بوو ، چونکە خۆی گەورە زیرەکی کەم وێنە و ، لێ ھاتنی زۆر و ، راستیی و پاکیی و ئیخلاص و تەقوای پێیەخشی بوو ، تا لە ماوەیەکی کەمی تەمبە زانستی ئەو رۆژە ھەمووی کۆ بکاتەو .

یەکەم جار لە مەککە زانستی لە سوفیانی کۆری عوبەینە و ، موسلیمی کۆری خالیدی زنجیی و ، سەعیدی کۆری سالمی قەدداح ، داوودی کۆری عەبدولرەحمانی عەططار و ، عەبدولمەجیدی کۆری عەبدولعەزیزی کۆری ئەبورواد و ھەرگرت . پاشان خۆی گەیانە مەدینە تا زانست لە خزمەتی نیمام مالیکی کۆری ئەنەس و ، ئیبراھیمی کۆری سەعدی ئەنصاری و ، عەبدولعەزیزی کۆری موحەممەدی دەرەزدیی و ، ئیبراھیمی کۆری ئەبو یەحیی ئەسلەمی و ، موحەممەدی کۆری سەعیدی کۆری ئەبوفودەیک و ، عەبدوللای کۆری نافعی صانغ دا و ھەرگرت .. دواي ئەوەش خۆی گەیانە یەمەن و لە موطریفی

کوری مازین و ، هیشامی کوری یوسفی قازی صناع و ، عومیری کوری نهبوسه لمی هاوهلی نهوزاعی و ، یه حیای کوری ههسانی هاوهلی لهیثی کوری سهعدیش زانستی وهرگرت .. ههروه ها له وه کیعی کوری جه پراح و ، نهبوسامه هه مادی کوری نوسامه و ، نیسماعیلی کوری عولیه و ، عه بدلوله هه بابی کوری عه بدولمه جید زانستی وهرگرت ، ههروه ها زانستی نههلی (رأی) له موحه ممدی کوری هه سن به بیستن لئی وهرگرت و ، له کتیبه کانیشی باری وشریکی نووسینه وه ..

به م شیویه نیمام شافعی توانیی زانستی زۆری مه زه به کانی سه درده می خوی وهرگرت ، که کسی تر توانای نه بووه نه وه مووه زانسته له شار و ولاته جورا و جوره کاند کۆ بکاته وه ، سه ره پای له به رکردنی کۆمه لکی زۆر له فره مووده ی پیغه مبه ر ﷺ ، به راده یه ک که و تراوه : « لیس هناك حدیث فی الأحکام لم یضمَّنه الشافعی کتبہ ».

دوای وهرگرتنی نه وه مووه زانیاری به شرعی به دهستی به کار کرد : عه قلی فراوان و ، چاوساغیی و دووره بینیی و ، نیخلاص و دلسوزیی و ، زانیی عه ره بی به ک که هیچ کهس شان له شانی نه دا ، نه مانه ی هه موو خستنه کار بۆ نیجته هاد .. بۆ ده ست خستنی ده لیلی شرعی .. تا نه وه بوو نه خشه یه کی ژیرانه ی ، به پشت گیری به هیژترین به لگهی شرعی ، بۆ مه زه به کهی داریژا ..

به مه شافعی ، جیاواز له هه موو مه هیدانی تر کاری ده کرد .. یه کهم جار بناغهی داده پریژا و پاشان به ده لیل و به لگهی ریک و پیک بۆ جوونه کانی داده مه زاند ، تا نه وه بوو مه زه به ی شافعی بووه قوتابخانه ی سی هه له نیوان قوتابخانه ی (رأی) و قوتابخانه ی (حدیث) دا .

شافعی یه کهم جار بایه خی به قورئانی پیروز ده دا .. هه ولی دا به جوانیی لئی تی بگا و ، به فره مووده ی صه حیحیش نایه ته کانی روون بکاته وه .. به مه هه نگاویکی گه وه ی نا بۆ نه وه ی به شیویه کی فراوان که لک له فره مووده وهرگرت بۆ ده ره ی نانی حوکمه شرعی به کان ..

جا له بمر نهوهی کۆمه‌لگای کورده‌وارییمان به درێژایی میژووی ئیسلام پابه‌ندی مه‌زه‌به‌یی نیمام شافیهیی بووه و ، زانا به‌پێژه‌کانیش له‌و قوتابخانه‌ نازیزه‌ زانستیان وه‌رگرتووه ، وامان به‌ چاک‌ زانیی شتی‌ک له‌ ژبانی مامۆستای پایه‌به‌رز و مه‌زن‌ترین فه‌قیه‌ی ئه‌ه‌لی سوننه‌ت بخه‌ینه‌ به‌رده‌ست گه‌لی کوردی موسڵمان ، به‌و هیوایه‌ی جیی ره‌زانه‌ندیی خوای گه‌وره‌ بی‌ت و ، موسڵمانانیش که‌لکی لی وه‌ریگرن .. سا خوا کۆمه‌ک بی‌ت ..

سلیمانیی

١٤٢٢/١/١٦ ئ

٢٠٠١/٤/١٠ ز

پښتني شافيعي

په کهم صدهی حوکمی دهلته عه بیاسی ، له باره ی شارستانیتی و روشنبیری و فیکر و زانسته به چرخ زپښ و گه شاولی نیسلام داده نریت ، چونکه خلیفه به پسرې ریک و پیکر یوه دهستی به سر کاروباری ولات دا گرتبو و ، پیوستی موسلمانان له ولاته پان و بهرینه دا به هڅه کانی گواسته وهی شو سهرده موه جی به جی ده کبان .. موسلمانان زور حساوه و چا وکراوه و دل ناسوده و بی ختم بوون .. خویان سهرداری سهرزه وی بوون ..

خلیفه یانی په کهم دهست رویشتووی سهرزه وی ..

کومه لگای نیسلامی یانی کومه لی پیشکوتو و خاوهن مافی سهرزه وی ..

قورن و سونهت یانی نرخ و بهها دیاری کردن بڅ مرؤف .. هیچ کافرک له روی نه دهات له ناستی خوردا چاو همل بیئی ، چ جای گالته به نیسلام و موسلمانان بکات .. شو روژه پیاو پاسه وانی شهریهت و دهلته شهریهت بوون .. شو پیاوانه سهنکی میثوله یان بڅ کافران و مونافقان دانه دنا .. هتا زانا بهرزه پایه داره کان بوونیان بڅ خلیفه له قهلم نه ده دا و ، خویان له دام و دهزگای به دوور ده گرت ، تا زیو و زپښ دهلته کار نه کهنه سر دلیان و ، شو پروگرامه قیامه تی بهی که بڅ خویان و شاگردانیان نه خشه کیشاوه له که دار نه بیت و ، کومه لی موسلمان همردهم چاوی له نالای شه کاوهی قوتابخانه ی شهریهت بیت ، که دهسته دهسته و پؤل پؤل زانا خواناسه ره بیانی به کان تیایا دهرده چن و ، هرک و فرمان بهری سهرشانی خواهرستان ده گرنه نه ستو و ، هریه که له قولیکه وه خبریکی گهیاندنی بانگی ته وحید ده بیت ، تا به تیشکی زپښی نیسلامی بڅ گهرد تاریکی کوفر و نیلحاد بره و ته وه و ، شو دیوه زمیده له سر شان و ملی ناده میزادی بی چاره بخړته خواره وه ..

نا لهم چرخه روونا که گه شاولی دل پښنه پر به خته وه ری به دا نیمامی شافيعي هاته دنیاوه و ، بڅ خزمه تی نیسلام دهستی به کار کرد ، تا په کتی له موعجیزه کانی نازیزی

نه بیزراومان هه زه ته محمد المصطفی ﷺ بێته دیی ، که ناماژه بو نیمام شافیهیی ده کات که زانایه کی قوریش سه رزه ویی پر له زانست ده کات ، که ده فهرموئ : (عالم قریش یملأ طباق الأرض علماً) .^۲

له روژی (حروراء) یش دا ، کاتیگ که نیمام عه لیلی ویستی عه بدوللای کوری عه عباس - خوا لی یان رازی بی - بنیرئ بو لای خه واریج نهم فهرمووده یی بو گپرایه وه که ده فهرموئ : « لا تؤموا قریشاً ، واتموا بها ، ولا تقدّموا علی قریش وقدّموها ، ولا تعلموا قریشاً ، وتعلموا منها ، فإن إمامة الأمین من قریش تعدل إمامة الأمین من غیرهم وإن علم عالم قریش لیسع طباق الأرض » .

جا نیمام عه لیلی به عه بدوللای فهرموو : پی یان بلئ : له سه رچی تاوان بارم ده کهن ؟ شاهیدی ده ده م که پیغه مبه ری خوا ﷺ نه وهی فهرمووه .^۳

جا له باره ی نهو فهرمایشته ی نازیه وه : « عالم قریش یملأ الأرض علماً » نیمامی پایه بهرز (ابو نعیم عبدالملک بن محمد الفقیه) ده ری برپوه که زانایه کی قوریه یی سه رزه ویی له زانست پرده کات و ، کتیبی زوری ده بن و ، موسلمانان به پیرو گه نجه وه ته درسیان ده کهن و ، ده یانکه نه چاوساغی خو یان و له فه توا شه رعیه کان دا پشتیان پی ده بهستن .

جا ماموستا (عبدالملک) ده ری ده برئ که نهم ناویشانانه ته نها شافیهیی ده گرنه وه و ته نها زانستی نهم و کاریگه ری زانستی نهمه که نهو فهرمووده یی پی ته نیل بکرت .^۴
نیمام شافیهیی : نه بو عه بدوللا ، موحه مده دی کوری ئیدریسی ، کوری عه عباسی کوری عوثمائی ، کوری شافیهیی ، کوری سائبی ، کوری عوبهیدی ، کوری عه بدیه زیدی ، کوری هاشمی ، کوری مو طه لیلی ، کوری عه بدمه نافه که باپی ری باپی ری پیغه مبه ره ﷺ .
واته له عه بدمه نافه دا یدک ده گرن .

ئیدریسی باوکی شافیهیی له میژوودا شتیکی نهو توئی له سه ر نهو وسراوه شه ونده نه بی که له مه دینه دا ژیاوه و « دوایش بو عه سقه لان ، که ده که ویته ولاتی فه له ستین ، کوچی کردوه و هه تا مردنی لهوئ ماوه ته وه .

^۲ سه ری ته خریجی نهم فهرمووده یه بکه له (کلیات رسائل النور / ۲ / المکوبات ص ۱۳۷ ، ۱۴۴) دا .

^۳ الطبقات الکبری للسبکی (۱ : ۱۹۸) .

^۴ الإمام الشافعی « فقه السنة الاکبر / عبدالغنی الدقر ص ۴۰ - ۴۱ .

عەبباسی کۆری عوڤانی باپیریشی لە میژوودا زۆر باس نەکراوە ئەوەندە نەبی که
فەرموودە ی ریاوەت کردووە و لیشی یەو ریاوەت کراوە .

عوڤانی کۆری شافعی باوکی باپیریشی تا سەردەمی خەلافەتی ئەبولعەبباسی
سەفاح زیاوە و ، شافعی کۆری سانیی باپیری باپیریشی که بە بۆنە ی ئەووە نازناوی
(شافعی) لێ نراوە ، هاوێ پێغەمبەر بووە و لە فەرموودە یە کیشدا که حاکم
تەخریجی کردووە و ئەنەس ریاوەتی کردووە باسی هاتووە . ئەلێت رۆژیکیان پێغەمبەر
ﷺ لە ژێر چادریکدا دەبێت و سانیی کۆری عوبەیدیش دێتە خزمەتی و کۆرە کهشی ،
واتە شافعی کۆری سانیب ، لە گەلیا دەبێت . ئەو بوو پێغەمبەر ﷺ سەیریکی
کۆرە کهی کرد و فەرمووی : (من سعادة المرء أن يشبه أباه)^۶ فەرمووی : خوش بەختیە
که سیک لە باوکی خۆی بچیت ..

سانییش ، واتە باوکی شافیع ، لە کاتی جەنگی بەدردا موشریک بووە و لەناو سوپای
قورەیشدا هەلگری ئالای ئەوێ هاشیم بووە و سەرەنجام دیل دەکریست و بە فیدیە خۆی
رزگار دەکات . پاشان موسڵمان دەبێت . لێی دەپرسن : بەر لەوێ فیدیە بدەیت بۆچ
موسڵمان نەبویت ؟ ئەلێت : نەمویست موسڵمانان لەو فیدیە یە بی بەش بکەم که بە
تەمای بوون .

کاتیکیش که لە گەل عەبباسی کۆری عەبدولموطەلیبدا بە دیلی دەیان هیننە خزمەت
پێغەمبەری خوا ﷺ دەری دەبرێ که لە گەل سانیبدا برای یە کترین که دەفەرمووی :
(هذا أخي وأنا أخوه)^۷ .

وتراویشە که : سانیب لە شێوەدا لە پێغەمبەری خوا ﷺ چوو . جاریکیان نەخۆش
دەبێت ، عومەر ئەفەرمووی : هەستن با بچین عیادە ی سانیی کۆری عوبەید بکەین ،
چونکه ئەو لە پیاو پالفتەکانی قورەیشە ..^۸

عوبەیدی کۆری عەبد یەزیدیش لە « الإصابه » دا بە هاوێ لە قەلەم دراوە . هەر وەها
عەبد یەزیدی کۆری هاشمیش هاوێ پێغەمبەری خوا ﷺ بووە ..

^۶ الإصابه (۱۱ : ۲) .

^۷ الإصابه (۱۱ : ۲) .

^۸ الإصابه (۱۱ : ۲) .

هاشمی کوری موطله‌لیبیش برآزای هاشمی کوری عه‌بدمه‌نافه ، که باپیره گه‌وره‌ی پیغه‌مبهری خوایه . جا له‌بهر نه‌وه‌ی که موطله‌لیب و هاشم برآیه‌تی‌یان زۆر خوش بووه موطله‌لیب کوره‌که‌ی ناو ناوه هاشم .

موطله‌لیبی کوری عه‌بدمه‌نافیش مامه‌ی عه‌بدولموطله‌لیبی باپیری پیغه‌مبهری خوا بووه و همر نه‌ویش پتی گه‌یافه‌بووه . چونکه هاشمی کوری عه‌بدمه‌ناف له شاری یه‌ثریب له هۆزی خه‌زهرج ژتیک ماره ده‌کات و کۆرپکی لئی ده‌بی و ناوی ده‌نی (شیه‌الحمد) - که عه‌بدولموطله‌لیبه - له‌گه‌ل دایکی‌دا سهردانی یه‌ثریب ده‌که‌ن و هاشمیش بۆ بازرگانیی به‌ره‌و شام ده‌رده‌چی و له‌موی له شاری خه‌زهره کۆچی دۆلایی ده‌کات .. دوا‌ی ماوه‌یه‌ک موطله‌لیب ده‌چیته‌ بۆ یه‌ثریب و ده‌بینی و (شیه‌الحمد) ی برآزای گه‌وره بووه . ئیتر له پاشکۆ‌ی‌دا هه‌لی ده‌گرئ و ده‌ی هه‌یتیه‌وه مه‌که‌ه و که خه‌لکی له پاشکۆ‌ی‌دا ده‌ی بینن و ده‌زانن به‌نده‌یه و کریویه‌تی ، له‌بهر نه‌وه ناوی ده‌تین عه‌بدولموطله‌لیب . هه‌ندیکیش نه‌لین : له‌بهر نه‌وه‌ی که موطله‌لیب شه‌یه‌ی برآزای به‌خێوکرده‌وه ناویان ناوه عه‌بدولموطله‌لیب .

به‌لێ عه‌بدمه‌ناف چوار کوری هه‌بوون : هاشم و موطله‌لیب و عه‌بدشه‌مس و نه‌وفه‌ل . به‌لام هه‌روه‌ک هاشم و موطله‌لیب په‌یوه‌ندی‌یان پته‌و بوو ، نه‌وا مه‌اله‌کانیشیان هه‌روا یه‌که‌تریان زۆر خوش ده‌ووست ، هه‌تا نه‌وه‌ی موطله‌لیب ، به‌موسلمان و کافرانه‌وه ، شان به‌شانی نه‌وه‌ی هاشم ، له‌وکاته‌دا که قورپه‌یش گه‌مارووی ئابووری خسته‌بووه سهر پیغه‌مبهر و موسلمانه‌کان ، پشت‌گیری موسلمانه‌کانیان کرد . بۆیه پیغه‌مبهری خوا ﷺ له‌کاتی دابه‌ش کردنی (خمس) دا نه‌وه‌ی موطله‌لیبیشی وه‌ک نه‌وه‌ی هاشم له‌قه‌لم دا و له (خمس) به‌شی دان . به‌لام نه‌وه‌ی عه‌بدشه‌مس و نه‌وه‌ی نه‌وفه‌ل به‌شی نه‌دان هه‌رچه‌نده نه‌وانیش وه‌ک نه‌وه‌ی موطله‌لیب ئامۆزای نه‌وه‌ی هاشم بوون .

پتیه‌سته له‌یادیشمان بێ که به‌ناوبانگ‌ترین هۆزی موه‌ضر که‌نانه‌یه و ، قورپه‌یشیش له‌که‌نانه‌یه و « هه‌رکه‌سیک له‌نه‌وه‌ی نه‌ضری کوری که‌نانه‌ بوویته‌ به‌قورپه‌یشی‌یان ژمارده‌وه .

جا له‌بهر نه‌وه‌ی که قورپه‌یش نه‌هلی هه‌ره‌م و پارێزگاری مائی خوا بوون « له‌ناو عه‌ره‌به‌کان‌دا پایه‌دار بوون ، له‌کاتی گه‌شتی بازرگانیی‌دا که‌س نه‌ی‌ده‌توانی ده‌ستیان بۆ به‌ری « یان ری‌یان لێ بگرئ . نه‌وه‌تا قورناتی پیروژ ئاماژه‌ بۆ نه‌مه‌ ده‌کات و ده‌فه‌رموی :

﴿ وقالوا : إن تبع الهدى معك نتخطف من أرضنا ﴾ أو لم تمكن لهم حرما آمنا يجي إليه ثمرات كل شيء ، رزقا من لدنا ، ولكن أكثرهم لا يعلمون ﴾ . (القصص : ۵۷)

کافر ده‌یانوت : نهی موحه‌مه‌د ! نه‌گهر تيمه شوين نه‌م ري‌بازی هيدايه‌ته بکه‌وين له‌گه‌لت‌دا . نه‌وا هه‌موو خه‌لکه‌که ده‌بيت‌ه دوژمنمان و له‌ شوين و ماواي خو‌مان‌دا ده‌مان فرينن . خواي گه‌وره‌ش وه‌لامی نه‌و نه‌فامانه ده‌داته‌وه : که هه‌م تيمه له‌و خه‌ره‌می مه‌که‌يه‌دا ته‌مکين مان به‌وان نه‌به‌خشيوه که له‌ هه‌موو لايه‌که‌وه رزقيان به‌سه‌ردا ده‌بارينين ؟ له‌گه‌ل نه‌وه‌ش‌دا زو‌ريه‌يان به‌و نيعمه‌ته نازانن .

هه‌روه‌ها قورئانی پيروژ له‌ سووره‌تی (قریش) دا منعت به‌سه‌ر قوره‌يش‌دا ده‌کات که رزقی پاک و بي‌گمرد و نه‌من و ناسايشی پي‌به‌خشيون و ترس و برسيتی لی دوور خست‌ونه‌ته‌وه .

هه‌موانيش ده‌يزانن که له‌ ناو هه‌موو عه‌ره‌به‌دا قوره‌يشی‌به‌کان به‌ عه‌قل و ژيري و دانايه‌تی و دان‌به‌خو‌داگرتن ناسرابوون .. چیی ره‌وشتی به‌رز هه‌بوو نه‌وان ده‌ستيان پي‌وه ده‌گرت . له‌به‌ر نه‌مه بووبونه سه‌ردار و خه‌لک شوينيان ده‌که‌وت .

نه‌وه‌تا نیمام بوخاری فهرمووده‌یه‌ک له‌و باره‌وه له‌ نه‌بوهوره‌يره‌وه - خوا لیتی رازی بی‌- ريوایه‌ت ده‌کات که پي‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فهرموئ : « الناس تبع لقریش في هذا الشأن . مسلمهم تبع لمسلمهم ، وکافرهم تبع لکافرهم ... الحديث » .

هه‌روه‌ها موسليم‌يش له‌ جابیری کوری عه‌بدوللا‌وه - خوا لیتی رازی بی‌- ده‌گيرته‌وه که پي‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرموويه : « الناس تبع لقریش في الخير والشر » . ده‌فهرموئ ! قوره‌يش چاک بن يان خراب بن خه‌لک شوين پي‌يان هه‌ل ده‌گريت ..

زو‌ريده‌ی نه‌وانه‌ی که ژيانی نیماميان نووسيوه له‌سه‌ر نه‌وه يه‌ک ده‌نگن که دايکی له‌ هه‌وزی (نه‌زد) ه و ، هه‌ر هه‌مووشيان له‌سه‌ر نه‌وه يه‌ک ده‌نگن که ئافره‌تيکی زو‌ر خواناس و ره‌وشت به‌رز بووه و ، خاوه‌نی فطره‌تيکی پاک و خاوين بووه .^۸

له‌ باره‌ی زيره‌کی دايکی شافعی‌یه‌وه ده‌گيرته‌وه که له‌گه‌ل پياويک و ژنيکی تردا ده‌چنه به‌رده‌م قازی مه‌که‌که بو‌ شاهیدی‌دان - له‌و کاته‌دا قازی ده‌يه‌وئ ژنه‌کان يه‌ک يه‌ک بانگ بکات بو‌ شاهیدی ، که‌چیی دايکی نیمام نا‌پازی ده‌بی و به‌ قازی نه‌لی :

لەم شۆینه پیرۆزەدا و لەناو زانایان و پیاوچاکانی موسلماناندا شافعی چاوی هەل
 هێنا ، بە ژیرانە جێی خۆی کردەوه و رووی لە وەرگرانی زانیاری نا ..
 سەرەتا دایکی ژیر و بەسەلیقەیی ویستی کۆرەکەیی بداتە دەست مامۆستا یەحییە
 خوێندەنەوه و نووسینی قێر بکات ، بەلام بیری کردەوه ئەوێکی دەست کورت توانای نیه
 مووچەیی مامۆستاکەیی بدات ، ئیتر کۆرەکەیی چۆن بخوێنێت ؟ مامۆستا کە ئەمەیی زانیی
 و هەستیشی بە نەجیبیی و زیرەکیی و روشت جوانیی شافعی کرد . وازی لە کرێی خۆی
 هێنا و بەوێندە رازی بوو کە هەر کاتێ خۆی لەوێ نەبێ ئەم جێی بگرێتەوه . بگرە
 لەوانەشە مامۆستا هەستی کرد بێ کە بۆ فیۆکردنی شافعی ئەوێندە ماندوو نابێ کە
 شایانی کرێ وەرگرتن بێ . چونکە تا مامۆستا نایەتکی فیۆ منالێک دەکرد خێرا
 شافعی - هەر بە بیستنی - لەبەری دەکرد و ، مامۆستا هەر شتێکیشی بۆ قوتابیان
 دەخوێندەوه تا بە دوایدا بی نووسن ، خێرا شافعی هەمووی لەبەر دەکرد ، تا رۆژێکیان
 مامۆستا پێی ئەلێ : بۆم حەلال نیه هیچت لێ وەرگیرم .^{۱۳} بەم شێوەیه خەریک بوو هەتا
 ئەوه بوو لە تەمەنی حەوت سالییدا هەموو قورئانی لەبەر کرد .^{۱۴}
 ئەمە سەرەتای زانست وەرگرانی شافعی بوو . دواي ئەوه دەچێتە مژگەوت و
 بەویەری حەز و تاسەمەندی یەوه و ، بە مێشکیکی ساف و زیرەکەوه لە خزمەتی زانایاندا
 زانست وەرەگرێت ، بەلام ئەوێندە دەستی کورت دەبێت ناتوانێ بۆ نووسینەوهی ئەو
 زانستەیی کە دەیبێست کاغەز بکێت .. ناچار دەست بە کوێکردنەوهی ئیسقان و دەفەیی
 شانی و شتر و پارچە پێستە دەکات هەتا فەرموودەیان لەسەر بنووسیتەوه ، تا چەند
 کوپەیهکی دایکی لەم شتانه پێ دەکات ..^{۱۵}
 ئەوێندە دەست کورت دەبێ خزمێکیان نامۆزگاریی دەکات تا واز لە خوێندن بهێنێ و
 دەست بداتە کاسپی کردن ، کەچی نیمام دێی نایەت دەست لە زانست هەل بگرێ ، تا
 خوای گەوره لە بەخششی خۆی رزقی بۆ ئەتیری .^{۱۶}

^{۱۱} معجم الأدباء (۱۷ : ۲۸۴) .

^{۱۲} شذرات الذهب (۲ : ۹) .

^{۱۳} معجم الأدباء (۱۷ : ۲۸۴) آداب الشافعي ومناقبه (۲۵) .

^{۱۴} نوالی التامیس (۵۰) .

تا برینی نهم قوناغەش هیشتا شافعییی بالغ نەبوو بوو . هەر لەم قوناغەدا کتیبی (الموطأ) ی نیمام مالیکی ی لەبەر کرد ، که هیشتا نەچوو بوو خزمەتی نیمام مالیکی بۆ خۆندن .

موزەنبی لە نیمام شافعیییەو ریوایەتی کردوو که فەرموویە : « لەحەوت سالیی دا قورئانم لەبەر کردوو و ، لە دە سالییش دا (الموطأ) » .^{١٧}

هەر بەو مەندالییە هەزی لەو بوو بە چاکیی لە زمانی عەرەبیی شارەزا ببی ، بۆ ئەمە سەری لە دەشت و بیابان دەدا بۆ فێربوونی نەحو و ئەدەب و خەریکی لەبەرکردنی شیعەر دەبوو .. جارێکیان تووشی موسلیم ی کورپی خالیدی زنجیی^{١٨} دەبیت و پرسیری لی دەکات : رۆڵە ! خەلکی کۆتیت ؟ ئەلێت : خەلکی مەککەم . دەپرسی : مالتان لە کۆی دایە ؟ ئەلێت : لە شیبی (خەیف) . دەپرسی : لە چ هۆزێکی ؟ ئەلێت : لە نەوی عەبدەمەنافم . ئەلێت : بەخ ، بەخ !!

خوای گەورە شەرەفمەندی دنیا و قیامەتی کردوویت ، خۆزگە نەم زیرەکیی و تی گەیشتنەت بۆ نەم فێقە بە کار بەینایە ، نەو کاتە بۆت چاکتر دەبوو .^{١٩}

هەروەها کەسانی تریش نامۆزگاریی دەکەن هەتا واز لە شیعەر بەینێ و روو لە فێقە و زانستی قورئان بکات . که دیتەو مەککە دەچیتە خزمەتی سوفیانی کورپی عوبەینە و چەندێ خوا وستی لەسەر بێ زانستی لی وەر دەگرێ .. هەروەها دەچیتە خزمەتی موسلیم ی کورپی خالیدی زنجیی و لەویش زانست وەر دەگرێ ، پاشانیش دەچیتە مەینە و لە خزمەتی نیمام مالیکی دا دەمێنیتەو .^{٢٠}

لە راستیی دا شافعییی فێربوونی عەرەبیی و شارەزابوون لە شیعری بۆ خزمەت شەریعەت دەوێست « بۆیە که روو لە فێقە دەکات ، دەست بەرداری شارەزابوون لە عەرەبیی نابێ ، تا سەرەنجام دەبیتە مامۆستای مامۆستایان و نیمامە شارەزاکانیش

^{١٧} توالی التأسيس (٥٠) .

^{١٨} موسلیم ی کورپی خالیدی زنجیی : مامۆستا و موقتیی حەرەمی مەکیی و فەقیهی مەککە بوو . پیاوێکی خواناس بوو و لە سالی ١٨٠ ی کۆچی دا کۆچی دوازی کردوو .

^{١٩} المجموع (١٥ : ١) .

^{٢٠} صفة الصفوة (٢ : ١٤٠) المجموع (١٥ : ١) .

شانازی پیوه ده کهن .. به راده یه ک که نه گهر سوفیانی کورپی عویهینهی ماموستای^{۲۱} ته فسیری قورنان یان فه توای داوا لی بکرایه ، ناوړی نه دایه وه بۆ لای شافیهی و ده یوت: پرسیار لهو منداله بکهن.^{۲۲}

ههروها موسلیم ی کورپی خالیدی زنجیسی ماموستا و موفتیی مه ککه که یه کهم ماموستای شافیهی بووه که ته مه نی شافیهی ده گاته (۱۵) سالی پی پی نه لئ^{۲۳} « نه بو عه بدوللا ! فه توا بده . به خوا کاتی نه وهت هاتوه که فه توا بدهیت ».^{۲۴}

له م قوناغه دا شافیهی نهو فهرموودانهی که به لای سوفیانی کورپی عویهینهی شاره زای فهرمووده ی حهرمه ی مه ککی یه وه بوون نووسینه وه و ، فیهی شیهی له موفتیی مه ککه موسلیم ی کورپی خالیدی زنجی یه وه وه رگرت و « فهرمووده شی له سه عیدی کورپی سالی قه دداح و « داوودی کورپی عه بدورپه حمانی عه ططار و ، عه بدولمه جیدی کورپی عه بدولعه زیزی نه زدی یه وه گیراوه ته وه .

بیشری موریهی وتویه : له مه ککه دا گه نجیکم دیوه نه گهر بمینئ ده بیته پیاوی (ناو داری) دنیا . کاتیکش بیشر - که موخته زیله ده بیته - حه جی مالی خوا ده کات و ده گه پته وه « هاوه لانی پرسیاری نه وه ی لی ده کهن که له مه ککه دا چاوی به کئ که وتوه : نه لئیت : پیاویکم دیوه که نه گهر له گه لئان دا بیته ههرگیز نابه زرن و ، نه گهر له دریشتان بیته وریا بن و خۆتان ناماده ی بکهن ، نهویش موحه مه ده ی کورپی ئیدریسی شافیهی یه .^{۲۵} له م قوناغه دا له مزگه وتی که عبه دا وانه ی به خه لک و وتوه . حهرمه له نه لئیت : چاوم لی بووه شافیهی له مزگه وتی حهرام دا خه لکیی قیر ده کرد و ته مه نیشی سیانزه سالان بو .^{۲۶} نیسته ش با سه رنجیکی نیمام شافیهی بگرین بزانیان له م قوناغه دا چ چالاکی یه کی لاوانه ی لی هاتوه ..

^{۲۱} سوفیانی کورپی عویهینه : ماموستای حه دپت بووه له حهرمه ی مه کی دا . له شاری کووفه له دایک بووه و نیسته جیی مه ککه بووه و ، ههر له ی له سالی ۱۹۸ ی کۆچی دا دواپی کردوه . خاوه نی زانستیکی یه که جار زور بووه . لهو باره وه نیمام شافیهی نه فهرمووت : نه گهر مالیک و سوفیان نه بوونایه زانستی حیجاز تیاده چوو .

^{۲۲} وفيات الأعیان (۱ : ۵۶۶) .

^{۲۳} وفيات الأعیان (۱ : ۵۶۶) .

^{۲۴} تذهیب الاسماء واللغات (۱ : ۶۳) .

^{۲۵} تذهیب الاسماء واللغات . حهرمه له : کورپی یه حیای کورپی عه بدوللای ته جیی یه . نیمامیکی پایه دار بووه . یه کئ بووه له هاوه لانی شافیهی و فهرمووده ی لهویش و له کسانێ تریشمه ره روایهت کردوه . سالی (۲۳۴) ی کۆچی کۆچی دواپی کردوه -

کاتیڤ که بۆ فیربوونی زمانی عمرهیی بۆ بیابان دهردهچوو ، هه‌ندئ هونه‌ری تریش فیر بوو ، وه‌ک تیراندازی . نه‌وه‌نده‌ شاره‌زایی تیدا په‌یدا کرد که له‌ ده‌ تیردا ده‌ یان نۆیان نیشانه‌که‌یان ده‌پیکا . هه‌روه‌ها شاره‌زای زانستی پزیشکییش بووه .^{۲۶} شان به‌ شانی نه‌مه‌ش شافیهیی خۆی فیری سوارچاکیی کردوو و سوارچاکیکیشی لێ ده‌رچوو که هاوتای نه‌یت . ره‌بع وتویه : شافیهیی . له‌ هه‌موو که‌سیک ئازاتر و سوارچاک تر بووه . به‌ راده‌یه‌ک که نه‌گهر نه‌سه‌په‌که‌ی له‌ غاردا بوایه‌ گوێی ده‌گرت و خۆی هه‌ل نه‌دایه‌ سه‌ری . نه‌مه‌ش نه‌وه‌مان بۆ دهرده‌خات که هه‌موو نه‌ندامیکی ئومه‌ته‌ی ئیسلام ، به‌ تایبه‌ت زانایان و پێشه‌وایانی ، خۆی بۆ جیهاد ناماده‌ ده‌کرد . هه‌ر هه‌موو پالنه‌وانی مه‌یدان بوون بۆ لووت شکاندن هه‌ر کافرێک که بیه‌وێ پێ بخاته‌ خاکی ئیسلامه‌وه .

هه‌روه‌ها نیمام شافیهیی ده‌نگی زۆر خۆش بووه ، به‌ راده‌یه‌ک که خه‌لکیی ده‌هینایه‌ گریان . به‌حری کورێ نه‌صر وتویه : کاتیڤ به‌مان رسته‌یه‌ بگه‌ڕین به‌ یه‌که‌تریمان ده‌وت . هه‌ستن بابجین بۆ لای نه‌و لاره‌ موته‌له‌لییه‌ تا قورئانمان بۆ بخوێنێ . که نه‌هاتینه‌ لای ده‌ستی به‌ خوێندن قورئان ده‌کرد ، تا نه‌وه‌ بوو له‌به‌ر خۆشیی ده‌نگی هه‌ندیک بێهۆش ده‌که‌وتن و خه‌لکه‌که‌ ده‌نگی گریانمان به‌رز ده‌بوویه‌وه . که حاڵی خه‌لکه‌که‌ی ده‌دی نه‌ویش له‌ قورئان خوێندن ده‌ستی هه‌ل ده‌گرت .^{۲۷}

نیمام نه‌حه‌مه‌دیش باسی ده‌نگ‌خۆشیی نیمام شافیهیی کردوو که له‌ کاتی قسه‌کردن دا ده‌نگی وه‌ک ده‌نگی زه‌نگ زه‌نگاوه‌ته‌وه .

نیمام شافیهیی وه‌ک خواناسیکی ره‌ببانیی جل و به‌رگی ساده‌ی له‌به‌رکردوو و پێلاوی ساده‌شی له‌ پێ کردوو . نه‌موسته‌په‌یه‌کی له‌ په‌نجه‌ کردوو که لێی نووسراوه : « کفیی بالله‌ ثقة‌ محمد بن إدريس » .

له‌وه‌ ده‌چێ نیمام شافیهیی دواي گه‌رانه‌وه‌ی له‌ مه‌دینه‌ ژنی هینابی و ، ته‌نها یه‌ک ژنی هیناوه‌ که ناوی حه‌مه‌دی کچی نافع ی کورێ عه‌نبه‌سه‌ی کورێ عه‌مه‌ری کورێ عوثماني کورێ عه‌ففان بووه .

شافیهیی ته‌نها دوو کورێ بوون و له‌به‌ر خۆشویستنی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌ردووکیانی ناو ناون موحه‌مه‌د هه‌رچه‌نده‌ خۆشیی ناوی موحه‌مه‌د بووه .

کورپه‌ گه‌وره‌که‌ی که موحه‌مه‌د نه‌بو عوثمان بووه ، فه‌رموده‌ی له‌ باوکی و ، له‌ سوفیانی کورێ عویه‌ینه‌ و ، عه‌بدوڕه‌زاق و ، نه‌حه‌دی کورپه‌ی حه‌نبه‌ل وه‌رگرتوو و ،

^{۲۶} توالی التأسيس (۶۷) ، ته‌ذیب الاسماء واللغات (۱ : ۶۵) .

^{۲۷} الروای بالروایات (۲ : ۱۷۳) .

ساوویه کیش بۆته قازیی ناوچهی جهزیره و لهوئی فهرموودهی بلاوکردۆتهوه و زانایانی جهزیرهش ریوایه تیان لیوه کردوه . ههروهها له ههلهبیش بۆته قازیی و سالاتیکی زۆر لهوئی ساووتهوه .

نیمام نهحمه دی کورپی ههنبهل بهم کورپی نیمام شافعی فهرمووه : له بهر سنی شت خۆشم نهوئیت : کورپی نه بوعه بدوللا ، واته شافعییت ، پیاوئیکی قوریشییت ، پیاوئیکی ههلگری سوننه تیت . نه کورپی نیمام له گهل نیمام نهحمه ددا له سهر خۆشه کردنی پیستهی مردارهوه بوو وت و وێژی ههیه .

نه کورپی بووه که باوکی لۆمه و نامۆزگاریی کردوه که فهرموویه : « کورپه کهم ! به خوا نه گهر بزانه ناوی سارد پیاوه تییم نهرووشینێ به گهرمی نهی نای خۆمهوه »^{۲۸} .

کورپی دووهه میشی موحه مهه نه بولحه سهن بووه که دایکی که نهزه ک بووه و « کاربه دهستی قنسرین و عهواصیم ی کردوه . هه به منداڵیی له گهل باوکی دا هاتۆته میصر و هه له وێش له مانگی شهبانی سالی دووصهه و سیی و یه کذا کۆچی دواپی کردوه »^{۲۹} .

ههروهها تاقه کچیکیشی بووه که ناوی زهینه ب بووه ، که شووی به نامۆزایه کی شافعی پ خۆی کردوه و کورپکی لێی بووه به ناوی نهحمه دی کورپی موحه مهه دی کورپی عهبدوللا و به کهمزای شافعی ناسراوه . نهوهویی نهوئیت : نیمامیکی دیار بووه که له خاوخیزانی شافعی دا دواي شافعی خۆی که سیک وینهی نهو نه بووه - بهرکه تهی باپیری بۆ نهو گهرابوویهوه ..

^{۲۷} الطبقات الکبری (۲ : ۷۱ - ۷۲) .

^{۲۸} الطبقات الکبری (۲ : ۷۳) .

^{۲۹} الطبقات الکبری (۲ : ۱۸۶) .

بهره‌و مه‌دینه‌ی مونه‌ووهره

نه‌وی شافیهی بناسیایه که چه‌نده شه‌یدای عیلم و زانسته ، ده‌ی‌زانیی که به زانست و فیهی مه‌که تیر ناخوات و ، تاسه‌ی ناشکی و ، مه‌گهر بهره‌و مه‌دینه بکه‌وئته ری و بچیته خزمه‌تی تیمامی مه‌دینه و خاوه‌نی زانستی همر حموت فه‌قبهه گه‌وره‌کسه‌ی مه‌دینه ، تیمام مالیکی کوری نه‌نه‌س - خوا لئی رازی بی - تا زانسته‌کسه‌ی نه‌ویش وه‌رگری ، وه‌ک تیمام نه‌وه‌ویی - ره‌حمه‌تی خوی لی بی - باسی کردووه .^{۳۱}

مه‌دینه له هه‌موو شوئنی زیاتر زانی پایه‌داری تیا هه‌ل که‌وتن و ، دانیش‌توانیشی له دانیش‌توانی هه‌موو ناوچه‌یه‌کی تر زیاتر ده‌ستیان به ره‌وشته به‌رزه‌کانه‌وه گرتبوو . چونکه کاتی که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له جه‌نگی حونه‌ین گه‌رایه‌وه مه‌دینه دوانزه هه‌زار هاوه‌لی چاک شاره‌زای له مه‌دینه‌دا به‌جی هیشتن که ده هه‌زاریان له مه‌دینه‌دا مانه‌وه و تنها دوو هه‌زاریان به ولات و ناوچه‌کانی تر‌دا بلا‌وه‌یان لی کرد .. بۆیه دانیش‌توانی مه‌دینه له هه‌موو شوئنی زیاتر شاره‌زای فهرمووده‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوون و ، زیاتریش ناگاداری هه‌لس و که‌وتی بوون . بۆیه تیمام (ربیعة الراي)^{۳۲} پستی به زانستی مه‌دینه ده‌به‌ست چونکه خه‌لکیکی زۆر له خه‌لکیکی زۆره‌وه یه‌ک به یه‌کی فهرمووده‌کان ده‌گیرنه‌وه ، به پیچه‌وانه‌ی ناوچه‌کانی تره‌وه که یه‌کیک له یه‌کیکه‌وه ریوایه‌ت بکات . خو هه‌ر کباریک نه‌هلی مه‌دینه له سه‌ری بوونایه نه‌وا ره‌بیعه وه‌ری ده‌گرت . دوا‌ی نه‌ویش تیمام مالیک وه‌های ده‌کرد . زانایانی مه‌دینه‌ش نه‌وه‌نده که پشتیان به فهرمووده‌ی مه‌دینه ده‌به‌ست پشتیان به فهرمووده‌ی شوئنه‌کانی تر نه‌ده‌به‌ست و ، له ده‌ست‌کاری ده‌ترسان . هه‌تا تیمام مالیک وای داده‌نا که نه‌گهر فهرمووده‌یه‌ک له مه‌دینه دوورکه‌وئته‌وه لاواز و بی‌گیان ده‌رده‌چیت که ده‌ی فهرموو : « إذا جاوز الحدیث الحرقین ضعف شجاعته » . هه‌روه‌ها

^{۳۱} تهذیب الاسماء واللفات (۱ : ۷۴) .

^{۳۲} ربیعة الراي : کوری فهرروخی ته‌یمیه . تیمامیکی پایه‌داری فهرمووده و فه‌قیه‌یکی خاوه‌ن نیج‌تیه‌اد بووه . له‌بهر نه‌وش نازناوی (الراي) لی‌تراوه چونکه زۆر شاره‌زای قیاس بووه و له مه‌دینه‌ش‌دا نه‌هلی فه‌توا بووه . مامۆستای تیمام مالیک بووه . سالی (۱۳۶) ی کۆچی کۆچی دوا‌یی کردووه .

کوفه‌ی ناوانبوو یانه‌ی سکه‌ی لی‌دان ، واته وه‌ک دیره‌هم و دینار لی‌ده‌دری وه‌ها له‌ویش
 فهرمووده دروست ده‌کرت . بۆیه نه‌وه‌ی هه‌زی له‌ عیلم و زانست بوایه نه‌بوایه سه‌ری له
 مه‌دینه بدایه و ، بچوایه‌ته خزمه‌تی زاناکانی و ، فهرمووده‌ی له (حافظ) ه‌کانی
 وه‌ربگرتایه و ، هه‌رچی‌یان ناته‌واو بوایه راستیان بکه‌ردایه‌ته‌وه ، که یه‌کی له‌وانه نیمام
 شافیهیی بو .

جا وا نیمام شافیهیی خۆی چیرۆکی نه‌و گه‌شته‌یمان بۆ ده‌گیرته‌وه :

« پاشان له‌ مه‌که‌که ده‌رچووم و ، چرومه بیابان لای هۆزی هوژه‌یل ، تا فیری زمانیان
 بيم و ، خووپه‌وشتیان وه‌ربگرم ، که زمان پاراوترینی عه‌ره‌بن . نه‌فه‌رموئ : هه‌فده‌ سال له
 ناویان‌دا مامه‌وه که له‌گه‌ل کۆچ‌کردنیان کۆچم ده‌کرد و ، له‌گه‌ل بارخستنیان بارم ده‌خست .
 کاتی‌کیش گه‌رامه‌وه مه‌که‌که ده‌ستم به‌ شیعروتن کرد و ، خووپه‌وشت و هه‌وال و ده‌نگ و
 باسی رۆژانی عه‌ره‌به‌کانم ده‌گیرانه‌وه . نه‌وه بوو پیاویکی زویه‌یری له‌ نامۆزاکانم دای به
 لام دا و وتی : نه‌بوعه‌بدو لا ! به‌ لامه‌وه سه‌خته شه‌م زمان و ره‌وان‌پیژی و زیره‌کی‌یه‌ت
 فیه‌قی له‌گه‌ل‌دا نه‌بی‌ت ، چونکه به‌وه ده‌بیته سه‌رداری سه‌رده‌مه‌که‌ت . وتم : مه‌به‌ستت
 کۆیه مایی ؟ پیم‌ی وت : مالیکی کوری نه‌نه‌س - سه‌رداری نه‌و رۆژه‌ی موسلمانان - (واته
 بچۆ بۆ لای نه‌ویش) . نه‌فه‌رموئ : نه‌مه که‌وته دلمه‌وه و ، هاتمه سه‌ر نه‌وه (الموطأ)
 له‌به‌ر بکه‌م . لای پیاویکی مه‌که‌که خواستم و له‌ نه‌و شه‌ودا له‌ به‌رم کرد . پاشان چووم
 بۆلای والیی مه‌که‌که و نامه‌یه‌کم لی وه‌رگرت بۆ والیی مه‌دینه و بۆ مالیکی کوری
 نه‌نه‌س . نه‌فه‌رموئ : گه‌یشتمه مه‌دینه و نامه‌که‌م گه‌یاند ده‌ست والیی . که خۆن‌دیه‌وه
 وتی : رۆله ! نه‌گه‌ر له‌ناو جهرگه‌ی مه‌دینه‌وه به‌ پێ و به‌ پێ‌خواسیی بکه‌ومه ری تا بکه‌مه
 ناوجهرگه‌ی مه‌که‌که ، به‌ لامه‌وه ئاسانه‌تره له‌وه‌ی تا ده‌رگای مالیکی کوری نه‌نه‌س به‌رۆم .
 تا له‌ ده‌رگای نه‌ودا نه‌وه‌ستم به‌ هیچ شه‌ویه‌که زه‌لیلی به‌ خۆمه‌وه نابینم . منیش وتم :
 خوا کاری نه‌میر به‌ چاک بگیری . نه‌گه‌ر نه‌میر بیه‌وئ با بنی‌ری به‌ دوا‌یدا هه‌تا بی‌ت -
 وتی : هه‌ی هات ! خۆزگه که خۆم و نه‌وانه‌ش وان له‌گه‌لم‌دا سوار ده‌بووین و تۆز و خۆلی
 عه‌قیق به‌ سه‌رمان‌دا ده‌باریی ، که‌می له‌ پیوستی‌یه‌کانمان ده‌ست گیر ببوایه .
 نه‌فه‌رموئ : به‌لێنی عه‌صرم دای و هه‌موومان سواربووین ، ده‌به‌خوا هه‌ر وا بوو که وتی -
 تۆز و خۆلی عه‌قیقان به‌سه‌ردا باریی . پیاویک چوه‌و پێشه‌وه و ته‌قه‌ی له‌ ده‌رگا دا ..

که نیزه کیکی رهش هاته دهره وه و نه میر پیی وت : به گهره کت بکی من وام له دهرگادا..^{۳۳}

نه فهرموئ : که نیزه که که چوه ژوره وه و ، ماویه ک دواکه وت . پاشان گهرایه وه و وتی : گهره م سه لامت لی ده کات و نه فهرموئ : نه گهر بق بیستنی فهرمووده شه نهوا رژی کۆرپهستن دا بی نیره ، وه لامت بق دیتسه وه . نه گهر بق بیستنی فهرمووده شه نهوا رژی کۆرپهستن ده زانیت و مه وهسته . والیی به که نیزه که که ی وت : پیی بلی : بق کاریکی گرنگ نامه ی والیی مه که کم پییه بۆ . نه فهرموئ : چوه ژوره وه و که هاته دهره وه کورسیه کی به دهسته وه بو و دای نا . پاشان نه وهنده مان زانی مالیک که پیریکی بالا بهرز بو و ریشیکی سونه تی هیشته وه و طیله سانی له بهر کردبو ، به سام و هه یه تیکه وه هاته دهره وه و دانیش .. والیی نامه کی پیشکش کرد . که گه یسته (إن هذا الرجل من أمره وحاله ... فتحدثه وتفضل وتصنع) نامه کی فری دا و پاشان فهرمووی : سبحان الله! نهو زانستی پیغه مبهری خوا ﷺ وای لی هاتوه که به نامه به دهست بهیئرئ ؟! نه فهرموئ : چاوم لی بو والیی نه ی ده ویرا ده م بکاته وه . لئی چومه پیشه وه و وتم : خوا چاکت بق بکات . من پیاوکی نه وه ی مو طه للیم و نه مه حال و به سه ر هاته مه .. که قسه کانمی بیست ماوه ی سه عاتیک لیم ورد بوویه وه ، مالیکیش خاوه نی فیراسه ت بو . پیمی فهرموو : ناوت چییه ؟ وتم : مو حه مه د . فهرمووی : مو حه مه د ! شهرمی خوا بکه و له گونا و تاوان دوره پهریز به . تق پایه دار ده بیست .^{۳۴} پاشان فهرمووی : به سه ر چاو. بق سبه ینی خۆشت و نهو که سه ش که بق بخوینیتسه وه بین. وتم : خۆم ده خوینمه وه . نه فهرموئ : بق به یانی چوم بق لای . همر له بهر دهستم به خویندن کرد بۆ و کتیه که ش

^{۳۳} نهو سه رده مه زانایان وها ریزی خوشیان و زانسته کهشیان ده گرت . ده بو کاربه دهستان بچوونایته بهر دهرگای نهوان .. ده گهر نهو که خلیفه رهشید ده یئر به دوا نیمام مالیکدا تا بیت و فهرمووده ی بق بکیرتسه وه .. واته تا به فهرمووده ی نازیز ﷺ نامۆزگاریی بکات .. تا قیامت و مردنی بهر بخاتسه وه .. که چی وه لام ده داته وه : پیوسته نهو بیته خزمه تی زانست . رهشید بهر و مالی نیمام ده کهوتیه رئ و پال به دیواره که وه ددا (هتا دهرگای بق بکیرتسه وه) . مالیک نه فهرموئ : نه ی نه میری نیمان داران ! ریزگرتن له زانست بهشیکه له ریزگرتن له پیغه مبهری خوا ﷺ . نهو بهر خلیفه له بهر دهستی نیمامدا دانیش و نهویش فهرمووده ی بق خوینده وه .

^{۳۴} پیوانی خوا که کاری نوئ خوازی دینی خویان پی ده سیروئ هه ریه که یان به دوا شو که سه دا ده گهرئ که ده بیته جی گری و کاری له دهست وهرده گری و به پاکیی و بی له که دینی خوا ده گه یعنئ .. نه مانه په یوهندیه کی معنه وی له نیوانیاندا هه یه . دیاره نیمام مالیکیش چاو پروانه و چاو و چاو ده کات نهو که سه بناسی که ده بیته جی گری .. همر که سه ری ناو چاری شافیهی کرد ، خیرا به نور و به صیره تی نیمان دار بۆ دهرکوت که نه مه پیایو چاو پروان کراوه !

به دهستمهوه بوو . همرچی سام و ههیهه تی مالیکم لی ده نیشته و ده ویست بی بېرم ، جوان خویندن و شاره زایی چاکم له عمره بیی دا سمرنجی راده کیشا و ، دهی فمرموو : رۆله ! زیاتر بخوینه . تا شهوه بوو له چهند رۆژتکی که ما تهوام کرد . پاشان له مه دینه مامهوه ههتا مالیکی کوری نه نهس کۆچی دواپی کرد .^{۳۵}

جا همرچهنده شافعییی یه کجار دهست کورت بوو ، به لام غیره تیکی ناوازه ی خسته بهر خۆی ههتا زانستی مه دینهش به دهست بهیئنی . نیمام مالیکیش له بهر خاتری والیی مه دینه و ماموستاکه ی مه ککه ی موسلیمی کوری خالید ، که لیتی پاراپهوه شهویش نامه یه کی بداتی بۆ نیمام مالیک ، گلی دایهوه .

شافعییی به ناوات گهیشته .. نیمام مالیک به قوتایی قه بوولی کرد . شه میس له بهر ده ماموستادا چۆکی دادا و دهستی به خویندنی « الموطا » کرد . سه رهتا نیمام له وه ده ترسا شافعییی نه توانی به چاکیی فمرمووده کانی پیغه مبه ر ﷺ بخوینیته وه . بۆیه داوای لی کرد که سیک بانگ بکات تا بۆی بخوینیته وه . به لام شافعییی خۆی چاک ناماده ی شه دیواخانه ناوازه یه کردبوو ، له خوای ده ویست نیمام وه ری بگری ، بۆیه نه ک خویندنه وه ی کتیه که ی رهوان کردبۆ ، به لکو به یه کجاری له بهری کردبوو و به وه پری فه صاحته و زمان پاراوی یه وه بۆی ده خوینده وه و « همرچی بی ویستایه له شهرمی نیمام دا بووه ستی » نیمام غیره تی ده خسته بهری و داوای لی ده کرد بهر ده وام بی ، ههتا شهوه بوو به چهند رۆژتکی که م تهوای کرد . شافعییی هر به وه نه وه ستا به لکو هه موو زانستیکی ، وه ک فمرمووده و فیه و نیجتههاد و فه ترا ی هاوه لان و تابیعین و هه لس و که وتی دانیشته وانی مه دینه ی له نیمام مالیک وه رگرت ..

سه ره پای هه موو شه سه ری له یه ک به یه کی ماموستا و زانایانی مه دینه دا وچی زانستی قورئان و فمرمووده یان به لاوه بوو وه ری گرت .

شه که زانستی سوفیانی کوری عوبه یه نه ی له مه ککه و ، زانستی مالیکی کوری نه نه سی له مه دینه وه رگرتبی ، مانای وایه زانستی حیجازی هر هه موو به ده ست هیئاوه .. شافعییی خۆی نه فمرموئ « نه گهر مالیک و سوفیان نه بوونا یه زانستی حیجاز تیا ده چوو » .^{۳۶}

^{۳۵} کاتی نیمام مالیک کۆچی دواپی ده کات له سالی ۱۷۹ ی کۆچی دا ته منی نیمام شافعییی بیست و نه سال ده بیت . مه راته جتی خۆی بووه که نیمام مالیک له ناخر و نه خری ته منی دا به په رۆش بی بۆ ناسینی شه که سه ی که دوا ی

هی کاری نوێ خوانی پی ده سپیری ..

^{۳۶} اداب الشافعی (۲۰۵) .

هروه‌ها نه‌فرموی : مالیک و سوفیان هاتای یه‌کن یو دامه‌زاندنی زانستی حجاز^{۳۷}. نیمام شافیهی متمانه‌یه‌کی زوری به زانستی مه‌دینه بووه ، به تایبته زانستی نیمام مالیکی ماموستای ، بویه شانازی ده‌کرد که خوی سر به زانیانی مه‌دینه بزانیته ده‌ی‌فرموی که وتم : « قال بعض اصحابنا » ، نهوه مه‌به‌ست نه‌هلی مه‌دینه‌یه ، به‌لام که وتم : « قال بعض الناس » ، نهوه مه‌به‌ست نه‌هلی عیراقه^{۳۸} ..

مالیک له‌به‌ر چاوی شافیهی‌دا نه‌ستیره‌یه و فرموشیه : نه‌گه‌ر له مالیکه‌وه فرمموده‌یه‌ک گیرایه‌وه بۆت نه‌وا به همدوو ده‌ستت توند بی‌گه‌ر . هروه‌ها ده‌ریاره‌ی « الموطأ » ده‌ری ده‌برئ که نه‌و رۆژه له‌سر زه‌ویی‌دا هیچ کتیبیکی فرموده‌ له‌و راست‌ترین^{۳۹}. نیمام شافیهی ، وه‌ک هه‌ل‌گرێکی راسته‌قینه‌ی قورنان^{۴۰} که کاری به‌رپوه‌بردنی نیسلامی له مالیکی پیشه‌وایه‌وه وه‌ر‌گر‌تبئ ، ده‌ی‌زانیسی له‌م کاره‌دا که‌سی پیش نیمام مالیک ناکه‌وی ، بویه به‌ درۆایی ته‌مه‌نی هه‌ر ستایشی ده‌کرد و ، ریشی نه‌ه‌دا که‌سی به‌ جوړئ ناوی پیشه‌واکه‌ی به‌ریت .

شافیهی متمانه‌یه‌کی زوری به‌و فرمودانه هه‌بوو که زانیانی همدوو هه‌ره‌می مه‌ککی و مه‌ده‌نی ، به‌ تایبته نیمام مالیک ، ریوایه‌تیاں ده‌کردن .. له هه‌مان کات‌دا هه‌ر فرموده‌یه‌ک له‌ غه‌یری نه‌وان‌دا ریوایه‌ت بکرایه و ، لای نه‌وان شوینه‌وارێکی نه‌بوایه ، نه‌وا پشتی پی‌نده‌به‌ست ، نه‌وه‌بوو ده‌ی‌فرموی :

« لو صح الإسناد - من حديث العراق - غاية ما يكون من الصحة ، ثم لم أجد له أصلاً عندنا - يعني بالمدينة ومكة - على أي وجه كان » لم أكن أعني بذلك الحديث ، على أي صحة كان .

زوری به‌ دل بوو که نیمام مالیک به‌ وردی فرموده‌ی هه‌ل نه‌سه‌نگاند ، هه‌تا نه‌گه‌ر گومانی له هه‌ندێکی ببوایه ، نه‌وا وازی له هه‌ر هه‌موی ده‌هینا^{۴۱} چونکه هه‌ر که‌سی به‌ لایه‌وه پله‌ی (ثقة) ی نه‌بوایه ریوایه‌تی لێوه نه‌ده‌کرد ..

شافیهی نه‌فرموی : به مالیکی کورێ نه‌ه‌سیان وت : سوفیانی کورێ عوبه‌ینه شتی وه‌های به‌ لاوه هه‌یه که له زوه‌ری‌یه‌وه وه‌ری‌گرتوه نه‌و شته به‌ لای تۆوه نیه . مالیک ده‌فرموی : جا ده‌بی هه‌ر فرموده‌یه‌کم بیست بی‌گیرمه‌وه ؟! که‌واته من ده‌مه‌وی سته‌میان لی‌یکم^{۴۲}.

^{۳۷} آداب الشافعي (۲۰۰) .

^{۳۸} آداب الشافعي (۱۹۶) .

^{۳۹} آداب الشافعي (۱۹۶) .

^{۴۰} آداب الشافعي (۱۹۹ - ۲۰۰) .

گه‌شتی یه‌مه‌ن

له‌و ماوه‌یه‌دا که شافیعی له‌ مه‌دینه‌دا بوو جار و بار، له‌بهر بی‌تاقه‌تی، سه‌ری له‌ مه‌ککه‌ ده‌دایه‌وه، چونکه‌ نیشتمانی باویا‌پیرانی بوو و «دایکی ژیر و دل‌سۆزیشی له‌وئ بوو که هه‌رده‌م خه‌ریکی نامۆژگاری کردنی بوو و «مامۆستا به‌ریزه‌کانیشی له‌وئ بوون» که هه‌رگیز له‌ یادی نه‌ده‌کردن و چاکه‌یان له‌بهر چاوی ون نه‌ده‌بوو.

له‌و کاته‌دا که له‌ مه‌دینه‌ بوو و لای نیمام مالیک ده‌ی خویند هه‌ندئ له‌ خزمانی دل‌یان لێی هه‌ل که‌وت بوو و، به‌ هیچ شتیه‌یه‌ک ده‌ستی یارمه‌تی‌یان بۆ درێژ نه‌ده‌کرد، به‌ مه‌رجی شافیعی یه‌که‌جار ده‌ست‌کورت بوو، به‌ راده‌یه‌ک که خۆی ده‌ری برپوه که مه‌گه‌ر خۆای گه‌وره‌ بزانی هه‌ژاری چه‌ندئ ته‌نگی پر هه‌ل چنی بوو. شه‌و خزمانه‌ی له‌سه‌ر شه‌وه ده‌ستی یارمه‌تی‌یان بۆ درێژ نه‌ده‌کرد که گوایه‌ شافیعی له‌ مه‌زه‌به‌ی مه‌ککه‌ وازی هێناوه و چۆته‌ لای نیمام مالک و لای نه‌وش دهرس نه‌خوینئ .. به‌لام یه‌کیکیان به‌ ناچاری سه‌د دیناری بۆ نارد.

به‌ بۆنه‌ی نهم ده‌ست‌کورتی‌یه‌وه شافیعی ناچاری کارکردن ده‌بی‌ت «بۆ نه‌مه‌ گه‌شتیک بۆ ولاتی یه‌مه‌ن نه‌کات».

حومه‌یدی له‌ شافیعی‌یه‌وه ده‌گیرته‌وه که باسی گه‌شته‌که‌ی یه‌مه‌نی ده‌کات :
«والی‌یه‌کی یه‌مه‌ن ها‌ته مه‌ککه و پیاویکی قوره‌یشی دواندی تا بکه‌ومه گه‌لی بۆ یه‌مه‌ن و، دایکیشم پاره‌یه‌کی وه‌های نه‌بوو تا بۆ خۆ رێک خستتم به‌م‌داتی. ناچار خانویه‌کم کرده بارمه‌ و له‌گه‌لیا رۆشتم. کاتی گه‌شتین ده‌ستم به‌کار کرد بۆی و، له‌ سه‌ری سوپاس گرام و، کاری چاک تریشی پی‌سپاردم»^{١١}.

که‌رایسییش له‌ ریا‌یه‌تیکی تر ده‌گیرته‌وه که نیمام شافیعی فرموویه :
موصعب (ی زوبه‌یری) پیمی وت : هاروونو رپه‌شید فرمانی بۆم ده‌رکردوه تا بیه قازی یه‌مه‌ن «نایا تۆش دیت له‌گه‌لمان‌دا» به‌لکو خوا، له‌ جیاتیی یارمه‌تی‌دانی نه‌و

^{١١} نوالی التاسیس (٦٩). نه‌و والی‌یه‌ش (حماد البربري) بووه.

پیاوه « دهستی یارمه‌تیت بۆ درژ بکات ؟ مهبه‌ستی لهو پیاوه خزمه‌یه‌تی که صهد دینار یارمه‌تی بۆ ناردبوو و « له‌سەر نه‌وه‌ش که چووبوه مه‌دینه و له خزمه‌تی نیمام مالیکندا ده‌رسی خوتن‌دبوو ره‌خه‌ی لی گرتبوو .

نه‌فهرموئ « ئهو بۆ کاری قه‌زاوه‌ت به‌ره‌و یه‌مه‌ن که‌وته ری و ، منیش له‌گه‌لیا رویشتم . که ده‌گاته یه‌مه‌ن سه‌ره‌تا کارکی بچکۆله‌ی پی ده‌سپیرری و ، له‌به‌ر ده‌سته‌پاکیی و کارجوانیی سوپاسی ده‌که‌ن و کاری چاک‌تریشی پی ده‌سپیرن و ناوبانگی زانایی و موسلمانیی له‌ناو خه‌لکندا بلاوه‌ ده‌کات « به‌ راده‌یه‌ک که ده‌نگ و باسی ده‌گاته‌وه مه‌که‌که و خه‌لکی سوپاس و ستایشی ده‌که‌ن ، سوپانی کوری عوبه‌ینه‌ی مامۆستاشی روو به‌ پرووی نیمام شافیهی ده‌ری ده‌برئ که ره‌وشت جوانیی ئهو بلاوه‌ی کردووه و ، پێیشی را ده‌گه‌یه‌نئ که نه‌گه‌رپته‌وه سه‌رکاره‌کی . هه‌روه‌ها مامۆستایه‌کی تری مه‌که‌که‌شی که ناوی ئیبراهیمی کوری ئه‌وبه‌هیا ده‌بیت داوای لی ده‌کات واز له کار کردن به‌ینئ « هه‌رچه‌نده موحتاجیش بیت . چونکه موسلمانان زیاتر به خزمه‌تی ئهو موحتاجن . ئهم موحتاجی کاری دنیا به و موسلمانانیش موحتاجی کاری قیامه‌تن . چونکه زیره‌کیی و زانستی شافیهی چاوه‌پروانی ئه‌وه‌یان لی ده‌کرا که پیاوکی سه‌ردار و پێشه‌وای لی ده‌رچی بۆ موسلمانان .

پاشان کاروباری نه‌جوانی پی ده‌سپیرری که له‌وه ده‌چی بوو بپته‌ قازیی ئهو ناوچه‌یه‌ی یه‌مه‌ن . خه‌لکه‌که قیر بووبون هه‌ر کار به‌ده‌ستیکیان بۆ به‌هاتایه لئی ده‌چونه پێش و به به‌رتیل فریوان ده‌دا و له ریی راست ده‌یان ترازان . جا ویستوو یانه نیمام شافیهییش وا لی بکه‌ن « به‌لام که ئهو ده‌یه‌وئ به داد و یه‌کسانی له‌گه‌لیان بجوولپته‌وه ، پی‌یان ناخۆش ده‌بیت و له مه‌که‌که شکاتی لی ده‌کرئ و ره‌وانه‌ی عیراق ده‌کرئ .^{٤٢}

له ریا به‌تیکێ تردا نیمام ده‌ری ده‌برئ که له یه‌مه‌ن به جوانیی کاری کردووه تا ناوبانگی ده‌رچووه « به‌لام والی به‌کی سته‌مکاری لی بووه ، که نیمام ویستوو به‌تی له سته‌م و نا په‌وایی ده‌ستی بگرئ رقی له نیمام هه‌ل گرتووه و به تۆمه‌تی درایه‌تی ده‌وله‌ت و پشت‌گیری عه‌له‌وی به‌کان تاوان‌باری ده‌کات و « ناوی تیکه‌ل به ناوی چه‌ند که‌سنیکی عه‌له‌ویی ده‌کات و خه‌لیفه‌ ناگادار ده‌کات که شافیهی له فه‌رمانی‌دا نه‌ه .

ئەو والىيە (حماد البربري) يەكە لە سالى ۱۸۴ى كۆچىي دا رەشىد كەردوويەتە والىي مەككە و يەمەن و ھەر لەو سالىدا بوو كە شافىعىي لە يەمەن كار بە دەست دەگرتت .. رەشىدش وەلامى نامەكەي والىي وەھا دەداتەو كە ئەو عەلەوىيانە و شافىعىيش لە گەليانا حەوالەي بەغدادى پايتەختى دەولەتى عەبباسىي بكات .

بەئى لە سالى ۱۸۴ى كۆچىي دا شافىعىي بە بالى بەستە حەوالەي عىراق دەگرتت - كە گەيشتە بەغداد فەرمانى بەسەردا درا كە شارى بەغداد بەجى نەھىلى و ھەركاتى خەليفە داواي كەرد با ئامادە بىت - بەمە لە بەغداد مايەو و ، نەمىش ئەم مانەوئەي بە ھەل زانى و دەستى كەرد بە ھەرگرتنى زانست ، بە تايبەتتى زانستى موخەممەدى كورى حەسەنى قوتايىي نىمام ئەبوحنەيفە - خوا لىي رازىي بى - .. ئەو بوو چىي پارەي پى بوو ھەمووى لە پىناوى كىتبەكانى موخەممەدا خەرج كەرد . بەلام بە چاكىي ئارامى دەگرت و مەتەنەيەكى زۆرى بە خواي گەورە ھەبوو .. لە لايەكەو دەست كورت و گىرفان خالىي ، لە لايەكى ترەو بىئاگا وەھا تاوان بار كراو كە خەليفە دەست بەجى بىكوژى .. بەم حالەو چاوەروانىي كۆمەكىي خوا بوو و ، لە ھەمان كاتدا بۆ ھەرگرتنى زانىارىي و راست كەردنەوى زانستى عىراق ساتىك وچانى نەئەدا ..

شافىعىي ئەفەرموئ : لە پىناوى كىتبەكانى موخەممەدى كورى حەسەندا شەھىت دىنارم خەرج كەرد ، پاشان بە وردىي سەرنجەم دان . ئەو بوو لە پال ھەر مەسئەلەيەكەدا فەرموودەيەكەم دانا^{۱۲} . واتە بۆ راست كەردنەوى مەسئەلەكە .. چونكە زانستى عىراق وەك زانستى حىجاز نەبوو ، كەمتر فەرموودە بەكار دەھىنا .

شافىعىي خواناسانە و بە پاكيي و بە ئىخلاصەو لە بەغداد مايەو ... ئەو نەدە لە گەل خوادا راستى دەكەرد ھەتا خوا دەرووى لى كەردەو .

كاتىك كە برانە ژوورەو لای خەليفە رەشىد ، خەليفە داواي شمشىرى كەرد و فەرمانى دا لە مىلى عەلەوىيەكانيان دا . پاشان بە گەلەيەو رووى لە شافىعىي كەرد و وتى : كاكى شافىعىي ! ئىمان ھەل گەرايتەو و لە دژمان پشت گىريي عەلەوىيەكانت كەرد !؟

شافىعىي فەرمووى : ئەي ئەمىرى ئىمانداران ! پەلە مەكە تۆ بانگ كەرى و منىش بانگ كراو - تۆ ھەرچىت بوئ توانات بەسەر مندا ھەيە ، بەلام من ھەرچىم بوئ بەسەر تۆدا توانام نە .. ئەي ئەمىرى ئىمانداران ! رات چۆنە دەريارەي دوو پىاو : يەككىيان بە

^{۱۲} آداب الشافعي ومناقبه (۳۴) .

برام دهرانی و «یه کیکیشیان به بندهم دهرانی ، ده بی کامیانم خوش بوئی ؟ وتی : نه وریان که به برات دهرانی . وتم : دهی نهوه تۆیت نهی نه میری نیمان داران . نه فرموی : پیمو وت : چۆن ؟ وتم : نهی نه میری نیمان داران ! تیره له نهوهی عه بیاسن و نهوانیش له نهوهی عه لیلین و «نیمهش نهوهی موطنه لیلیین . جا تیره نهوهی عه بیاس به برای خۆتانماز دهرانن و نهوانیش به بندهی خۆیانمان دهرانن -

به مه توو ره بی یه کهی خه لیفه نهما و ، ریک دانیش و داوای له نیمام کرد که نامۆزگاری بکات . نهویش نهوهندهی نامۆزگاری کرد ههتا دهستی به گریان کرد . پاشان فرمانی دا په نجا هزار دیره می بدهئی .^{٤٤}

لهو ماوه یه دا که نیمام شافعی له بغداد بو موحه مه دی کوپی حه سن زۆر ریزی لی ده گرت ، به راده یه ک که نه بو حه سسان و توو به : نه دیوه موحه مه دی ریز نه هیچ که سیک بگری و هک ریزگرتی له شافعی .^{٤٥}

شافعییش به چاوی ریزوه سهیری موحه مه دی کوپی حه سنی کردوه . شافعی خۆی زۆر زمان پاراو بووه که چی له زمان پاراوی موحه مه دیش زۆر رازی بووه که فرمویه : « ههرکاتی قسهی بکردایه وه هات به بیردا ده هات که قورشان له سهر زمانی نهو هاتۆته خواره وه » .^{٤٦}

هیچ کام له وانهی که باسی نهه گه شتهی شافعیان گیراوه تهوه دهریان نه خستوه لهه گه شتهی یه کهم جاری دا له بغداددا چهند ماوه تهوه ، به لام وهک ده ده کهوی زۆر ماوه تهوه تا زانست له مامۆستایان و ره بگری و کتیه کانی موحه مه دی کوپی حه سن بنووسیتوه و له گهل زانیان و فهقیه کاندا بهرا بهرکی زانستیانه بکات . ده گرنجی تا نزیک کۆچی دوایی موحه مه دی کوپی حه سن واته تا سالی ١٨٩٠ی کۆچی مابیته وه ، پاشان گه رابیته وه بۆ مه که .

کاتیکیش که به بغدادی به جی هیش کار به گری یه کی وه های له دل و دهروونی دۆستانی و ناحه زانی دا به جی هیش که ههر گیز له بیر نه چۆته وه ، به راده یه ک که ههر هه موویان شاهیدیان له سهر ژیری و تی گه یشتن و زیره کی نهو دا .

^{٤٤} معجم الأدباء (١٧ - ٢٨٧) ، توالی التأسيس (٧٠) .

^{٤٥} توالی التأسيس (٧١) .

^{٤٦} المواهر المضية (٢ : ٤٣) .

موحه ممدی کوری نیسحاقی صه غغانیی ده باره ی شافعییی پرسیار له یه حیای کوری نه کئسم^{۴۷} ده کات ، نهویش له وه لآمدا ده ری ده بری که عه قل و تی گه یشتن و زیه نی قوریه ییی و ، عه قل و تی گه یشتن و میشکی بی گمرد بووه و ، شتی زوو پیکاوه . خو نه گمرد له فمرموده دا قول بوایه تهوه نهوا نومه تی نیسلام پیوستیی به هیچ زانایه کی تر نه ده بوو که ده یوت : « کنا عند محمد بن الحسن في المناظرة كثيرا ، فكان الشافعي رجلا قرشي العقل والفهم والذهن » صافي العقل والفهم والدفاع ، سریع الإصابة . ولو کلن أمعن في الحديث لاستغنت به امة محمد عن غيره من العلماء^{۴۸} .

^{۴۷} - حیای کوری نه کئسم : قازییه کی پایه دار بووه ، یه کئی بووه له فهقیهه سهرداره کان .. په یوه ندیی به خهلیفه بووه ده کردووه . نهویش کردووه ته قازیی به صره و پاشان سهزۆکی قازیانی به غداد ، سهره پای نهوه ی که کاروباری نهوه ی پی سیاردبوو . سالی (۲۴۲) ی کۆچی کۆچی دوایی کردووه .
 ۴۸ - التأسيس (۵۶) .

گه‌رانه‌وه‌ی بۆ مه‌ککه

خوای گه‌وره به سۆز و به‌زه‌یی خۆی نيمام شافيعیی له‌و داوه‌ رژگار کرد ، که به بوختانی والیی یه‌مه‌ن خه‌ریک بوو خه‌لیفه له‌ ملی بدات .. ئه‌وه بوو له‌و ماوه‌یه‌دا که له عیراق مایه‌وه زانستیکی زۆری ده‌ست کهوت ، که گه‌راپه‌وه بۆ مه‌ککه باری وشتريک زانستی (أهل الرأي) پێ بوو سه‌ره‌رای روون کردنه‌وه و تێبینی‌یه‌کانی قوتابی‌یه گه‌وره‌که‌ی نيمام ئه‌بوحنه‌یفه ، موحنه‌دی کوپي حه‌سه‌ن .

به‌مه زانستی حه‌جازی کۆکرده‌وه - که زۆربه‌ی زانستی سوننه‌ت و شوئنه‌وار و هه‌لس و کهوت بوو - و ، زانیاری (أهل الرأي) عیراقیشی - که بریتی بوو له‌ فیهقه و قیاس و یاسا وه‌رگرتن - ده‌ست‌گیر بوو ..

ئهو هه‌مووه‌ ماوه‌یه‌ که له‌ به‌غداد مایه‌وه ، به‌ هه‌موو هه‌یزیکه‌یه‌ به‌رگري له مه‌زه‌به‌ی مالیکی نيمامی ده‌کرد و ، له‌گه‌ڵ ئه‌هلی عیراق‌دا به‌رابه‌رکێی ده‌کرد و به‌لگه‌ی له‌سه‌ر راستیی مه‌زه‌به‌که‌ی ده‌هه‌ینه‌یه‌وه . تا ئه‌وه بوو ئه‌م به‌لگه‌ هه‌ینه‌وه‌یه‌ خسته‌یه سه‌ر ئهو رێ‌یه‌ که به‌لگه‌کانی به‌ جوانیی هه‌ل به‌سه‌نگینێ و ده‌ست بداته هه‌ل‌بژاردن و جیاکردنه‌وه‌یان تا ناگاداری به‌لگه‌ی به‌ هه‌یز و لاواز و راست و هه‌له‌ بێی -

ئهم بۆچونه‌ی کاتێ به‌ دل‌دا هات که گه‌راپه‌وه‌یه‌ مه‌ککه و له‌ هه‌ردوو زانسته‌که‌ی حه‌جاز و عیراق‌دا ته‌واو قوول بووبوویه‌وه و ، به‌ وردیی سه‌رنجی بناغه و لق و پۆیی مه‌زه‌به‌کانی ده‌دا .. ئه‌وه بوو له‌ ئه‌نجام‌دا بیری (ئه‌جتیه‌ادی موطله‌ق) به‌سه‌ری‌دا هات - چونکه ئه‌م به‌ کۆمه‌کیی و پشت‌گیریی خوای گه‌وره زانستی زانیانی به‌رو دواي وه‌رگرتوه و ، ناگاداری رای هه‌موو فه‌قیه و فه‌رموده‌ناسیکه و ، دواي هه‌ل‌سه‌نگاندنیش خالی هه‌یز و لاوازی هه‌ربه‌که‌یان دیاری کردوه . که‌واته ئه‌م‌پۆ ئه‌رکی سه‌رشانی ئه‌مه که له‌ هه‌موو زانستی‌ک به‌لگه‌ به‌هه‌یز و ریک و پیکه‌کان ، که له‌ هه‌موو به‌لگه‌یه‌ک زیاتر له‌ قورئان و سوننه‌ته‌وه نزیکن ، هه‌ل‌ببژیری ، تا راستترین بۆ چوونی ده‌ست بکه‌وی -

لیره‌دا نیمام شافیهیی وازی له بهرگری له هموو شتیگ هینا بۆ نهوهی ته‌نها بهرگری له حق بکات .. وازی له خۆشی و له هموو نیمام و پیشه‌وایه‌کیش هینا که ده‌مارگیری بۆ بکا و هه‌ولتی سهرخستنی بدات ، به هموو دلتیکه‌وه هاته سهر نه‌وه کۆمه‌کی حق بیت تا بیته پاسه‌وانیکی نه‌مین بۆ شه‌ریعه‌تی خوا و پارێزگاری لێ بکات تا به جوان‌ترین شیوه بکه‌وتیه به‌رده‌ستی موسلمانان .

به‌لێ وه‌ک زانیان ده‌گیرنه‌وه شافیهیی زانستی عه‌بدولمه‌لیکی کوری عه‌بدولعه‌زیزی کوری جوهره‌یجی^۹ له چوار مامۆستا وه‌رگرتوه : له موسلیم ی کوری خالید و ، سه‌عیدی کوری سالم و ، عه‌بدولمه‌جیدی کوری عه‌بدولعه‌زیزی کوری نه‌بو روواد و ، عه‌بدوللای کوری حاریشی مه‌خزوومی . له‌ولاوه سه‌رۆکایه‌تی فیه‌قی مه‌دینه که‌وته ده‌ست نیمام مالیک و ، نه‌وه بوو شافیهیی چووه خزمه‌تی و چیی زانستی لابوو وه‌ری گرت .. هه‌روه‌ها سه‌رۆکایه‌تی فیه‌قی عیراقیش که‌وته ده‌ست نیمام نه‌بوچه‌نیفه و زانستی (أهل الرأي) عیراقیشی له مرچه‌مه‌دی کوری حه‌سه‌نی قوتابی نه‌بوچه‌نیفه وه‌رگرت ..

به وه‌رگرتنی شه‌م هموو زانستانه ، شافیهیی پیاوێکی تاقانه‌ی لێ ده‌رچوو .. به راده‌یه‌ک که توانیی به‌ردی بناغه بۆ هموو زانسته‌کاندا بنێ .. ده‌ستی دایه دانانی (اصول) و نه‌خشه‌کێشانی (قواعد) به شیوه‌یه‌ک که هموو لایه‌ک « چ دۆستان و چ نه‌یاران مل‌که‌چی زانسته‌که‌ی بوون و ، ناوبانگی هموو جیهانی نیسلامیی پێ کرد و نه‌و پیاوه‌ی لێ ده‌رچوو که تا ئیستاش موسلمانان به پیشه‌وا‌ی خۆیانی ده‌زانن -

که شافیهیی به لێ‌هاتنی ته‌واو و زانستی رێک و پێکه‌وه توانیی جله‌وی نیجته‌یه‌اد به ده‌ست به‌گرت و ، به سه‌لیقه‌ی ته‌واوه‌وه (اصول) و (قواعد) دا‌پێژێ ، له مزگه‌وتی حه‌رامیش‌دا له مه‌ککه‌ نه‌لقه‌یه‌کی ده‌رس و تنه‌وه‌ی دانا .. که ناوبانگی به هموو لایه‌ک‌دا رۆشت ، شه‌یدایانی زانست روویان له مه‌ککه‌ نا « تا گوێ له شافیهیی به‌گرن و له نه‌خشه‌ ره‌نگینه‌کانی که‌لک وه‌ربه‌گرن -

یه‌کێ له‌وانه‌ی که که‌لکی له نیمام شافیهیی وه‌رگرت « نیمام نه‌حه‌مه‌دی کوری حه‌نبه‌ل بوو ، که بۆ حه‌ج‌کردن سه‌ری له مه‌ککه‌دا و هاته مزگه‌وتی که‌عبه‌وه تا به خزمه‌تی گه‌وره پیاوانی فیه‌قه و حه‌دیث به‌گات به تایبه‌ت سو‌فیانی کوری عویه‌ینه . که نه‌لقه‌ی ده‌سه‌که‌ی

^۹ نهبین جوهریج : له سه‌رده‌می خۆ‌دا فیه‌قی حه‌ره‌می مه‌ککی و ، نیمامی نه‌هلی حیجاز بووه . یه‌که‌م که‌سی‌که له مه‌ککه‌دا بۆ زانسته شه‌ری‌یه‌کان کتیی دانا بێ .. له بنه‌ره‌دا خه‌لکی رۆم به‌وه و ، بۆته مه‌والیی قوه‌یش . سالی ۱۵۰ ی کۆچی کۆچی دوا‌یی کردوه .

شافیهیی بینی و ، خۆشی له عیراقدای لهوه و پش شافیهیی دیی بوو و بۆی سه لما بوو که خاوهنی زیره کی به کی کهم وینهیه و نهو (اصول) و (قواعد) انهی که لهوی بیستبون له کهسی تری نه بیستبون ، لهبر نه مه وازی له کۆری ههر ههموو نهو زانا پایه دارانه هینا و خۆی گه یانده کۆری شافیهیی .

موحه مه دهی کۆری فه ضلی فهرپاء نه لیت : گوتم له بارکم بسو که دهی وت : « له گهل نهحه دهی کۆری هه نهبلدا چووم بۆ ههچ و ، لهوئ له یهک شویندا بارمان خست . به یانیی ده رجوو و منیش به دوا یدا ده رجووم . هه موو مزگهوت به دوا یدا گه رام نه له کۆری نیبن عویهینه و نه ههچ کهسی تر دا نه م دی ، تا که دۆزیمه وه ده بینم له لای نه عرابی یهک دانیشتوه . وتم : نه بوعه بدوللا ! وازت له نیبن عویهینه هیناوه و هاتوویت بۆ لای نه مه ؟! پیمی فهرموو : بۆ ده نگ به . نه گهر له شوینیکدا فهرمووده یه کت له کیس بجۆ له شوینیکی تر دا ده ست ده کهویت . به لام نه گهر عه قلی نه مه ت له کیس بجۆ ده ترسم ده ست نه کهوینه وه .. که سم نه دیوه له م گه نهجه له قورشان شاره زاتر بیت . وتم : نه مه کی یه ؟ فهرمووی : موحه مه دهی کۆری نیدرسه » .^{٥٠}

نیسحاقی کۆری راهویه^{٥١} وتویه : له مه که ده له گهل نهحه ددا بووم ، پیمی فهرموو : « وه ره با پیاوکتک پیشان بدهم که به چاوی خۆت پیاوی وه هات نه دیبۆ » . شافیهیی پیشان دام .^{٥٢}

حومه ییدیش وتویه : « نهحه دهی کۆری هه نهبل له مه که ده به بۆنه ی سو فیانی کۆری عویهینه وه له لامان مایه وه . روژژکیان پیمی فهرموو : پیاوکی قوریه شیی لی ره دایه که شاره زایی و زانستی به لاوه یه . منیش وتم : نهوه کی یه ؟ فهرمووی : موحه مه دهی کۆری نیدرسی شافیهیی . نهوه بوو نهحه دهی کۆری هه نهبل له عیراقدای چوو بووه خزمه تی .. کۆلی نه دا هه تا رای کی شام بۆ لای » .

^{٥٠} توالی التأسیس (٥٦)

^{٥١} نیسحاقی کۆری نیبراهیمی کۆری موخه لله دی ته میمی میرو دزیه ، له سه رده می خۆی دا زانای خۆراسان بووه . یه کێکه له گه وه پیاوانی له بر کردنی هه دیث . پله ی (ثقة) ی وه رگرتوه . (دارمی) وتویه : نیسحاق به هۆی راستگۆیی خۆیه وه بۆته سه ردارای نه هلی مه شریق و مه غریب . سالی (٢٣٨) ی کۆچی کۆچی دوا یی کردوه .

^{٥٢} صفة الصفوة (٢ : ١٤٢) .

بیشری مورسیش که قه‌ده‌ری بووه و کس نه‌توانیوه به‌راهرکیی له‌گه‌ل‌دا بکات، له‌و ماوه‌یه‌دا له‌مه‌ککه‌دا چاری به‌شافعیی ده‌که‌وی و له‌باره‌یه‌وه نه‌ل‌یت : نیوه‌ی عه‌قلی نه‌هلی دنیا له‌لای نه‌مه .

حه‌سه‌نی کوری موحه‌مه‌دی زه‌عه‌هرانیی ده‌گیرته‌وه و نه‌ل‌یت : « ناماده‌ی کوری بیشری مورسیی ده‌بووین ، به‌لام نه‌مان‌ده‌توانی به‌راهرکیی له‌گه‌ل‌دا بکه‌ین . نه‌وه بوو چووین بۆ لای نه‌حه‌دی کوری حه‌نبه‌ل و پیمان وت : ماوه‌مان بده با (الجامع الصغیر) ی نه‌برحه‌نیفه له‌به‌ر بکه‌ین تا نه‌گه‌ر به‌رامبه‌رمان وه‌ستان وه‌لامیان بده‌ینه‌وه . فهرمووی : نارام بگرن . ئیسته‌ نه‌و پیاوه موطه‌للیبی‌یه‌ی که له‌مه‌ککه‌دا دیومه‌ د‌ته لاتان . نه‌ل‌یت : شافعیی هاته‌ لامان . چووین بۆ لای و ، داوای هه‌ندێ کتییی خۆیمان لی کرد . ، نه‌ویش کتییی سویند له‌گه‌ل بوونی شاهیدی دا پیمان . منیش له‌ماوه‌ی دوو شه‌ودا دیراسه‌م کرد . پاشان چووم بۆ لای بیشری مورسیی و لئی چرومه‌ پیشه‌وه . که بینیمی وتی : نه‌ی خاوه‌نی حه‌د‌یت . بۆچی هاتوی ؟ وتم : واز له‌وه‌ بینه . به‌ل‌گی به‌تال‌بوونه‌وی سویند له‌کاتی بوونی شاهیددا چی‌یه ؟ به‌راهرکیم له‌گه‌ل‌دا کرد و به‌زاندم . وتی : نه‌مه‌ له‌ ژیری خۆتانه‌وه‌ نیه . نه‌مه‌ قسه‌ی نه‌و پیاوه‌یه که له‌مه‌ککه‌دا دیومه .. نیوه‌ی عه‌قلی دنیا له‌لای نه‌وه . »^{۵۳}

به‌ره‌ به‌ره‌ نه‌لقه‌ی ده‌رس و تنه‌وه‌که‌ی شافعیی له‌مزگه‌وتی حه‌رامدا زیادی ده‌کرد . چونکه‌ وه‌لامی هه‌موو جۆره‌ پرسیارکی زۆر به‌رێک و پێکی تیدا ده‌درایه‌وه . عه‌بدوللای کوری موحه‌مه‌دی کوری هاروونی فریابیی نه‌ل‌یت : له‌مه‌ککه‌دا چاو‌م به‌نه‌لقه‌یه‌کی گه‌وره‌ که‌وت که‌ پیاوێکی به‌سه‌ره‌وه‌ بوو . که‌ پرسیارم له‌باره‌یه‌وه‌ کرد ، وتیان : نه‌وه موحه‌مه‌دی کوری ئیدریسی شافعی‌یه . جا گوتم لی بوو ده‌ی فهرموو : له‌بناره‌ی هه‌ر شتیکه‌وه‌ پێتان خۆشه‌ پرسیارم لی بکه‌ن ، تا وه‌لامتان بده‌مه‌وه . نایه‌تی قورئان بیته‌ ، سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ، فهرمووده‌ی هاوه‌لان بیته . له‌دلی خۆمدا وتم : نه‌م پیاوه‌ به‌جه‌رگه‌ . پاشان پرسیارم لی کرد : له‌باره‌ی که‌سیکه‌وه‌ له‌ئیحرامدا بیته‌ و زه‌رده‌واله‌ بکوژیت ده‌ل‌یت چیی ؟

فهرمووی : خوی گهوره فهرموویه : ﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ﴾^{۶۴} (الحشر : ۷) . سوفیانی کوری عویینه‌ش له عه‌بدولمه‌لیکی کوری عومه‌یره‌وه ، له ره‌بعی‌یه‌وه ، له حوذه‌یفه‌وه ده‌گیرته‌وه وتوویه : پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرموویه : ﴿ اقْتَدُوا بِاللَّذِينَ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرُ ﴾^{۶۵} هه‌روه‌ها سوفیانی کوری عویینه ، له (مسعر) هه‌وه ، له قه‌یسی کوری موسلیم هه‌وه ، له طاریقی کوری شیهابه‌وه بۆمانی گیرایه‌وه که عومه‌ر - خوا لئی رازی بی - فهرمانی داوه‌ئو که‌سه‌ی له‌ئو حیرام‌دا بیت زه‌رده‌واله‌ بکوژیت .^{۶۶}

نیمام شافعی له‌م ته‌مه‌نه‌ی‌دا « وه‌ک که‌سیکی زۆر به‌وه‌فا له‌ کۆری مامۆستای جارانی و فهرمووده‌ناسی حه‌ره‌می مه‌کیکی ، سوفیانی کوری عویینه‌ دو نده‌که‌وت ، له‌ولاوه‌ ئیبن عویینه‌ش متمانه‌یه‌کی باشی به‌ زانست و فیه‌قی شافعی ده‌کرد ، بگه‌ره‌ له‌به‌رده‌م خه‌ل‌ک‌دا پرساری مانای نایه‌تیک ، یان فیه‌قی فهرمووده‌یه‌کی له‌ شافعی ده‌پرسی ، نه‌ویش وه‌لام‌یک‌ی وه‌های ده‌دایه‌وه‌ که‌ قینکی به‌ دل‌ی مامۆستاک‌ه‌ی ده‌گه‌یاند و ، خه‌ریک بو له‌ خو‌شیان‌دا بال‌ بگه‌رته‌وه .

ئیه‌راهیمی کوری موحه‌مه‌دی کوری عه‌بیاس ده‌گیرته‌وه و نه‌ل‌یت : له‌ کۆری ئیبن عویینه‌دا بووم و شافعی‌یش له‌وئ ناماده‌ بوو .. نه‌وه‌ بوو سوفیان نه‌و فهرمووده‌یه‌ی صه‌فیه و دوو پیاه‌که‌ی له‌ زوه‌ری‌یه‌وه گیرایه‌وه^{۶۷} ، که‌ تیای‌دا هاتوه‌ : « إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ الْإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ »^{۶۸} جا ئیبن عویینه‌ به‌ شافعی وت : نه‌بو عه‌بدوللا ! فیه‌قی نه‌م فهرمووده‌یه‌ چی‌یه‌ ؟ فهرمووی : نه‌گه‌ر نه‌و خه‌ل‌که‌ پیغه‌مبه‌ری خویان ﷺ تۆمه‌ت‌بار بک‌دایه‌ ، نه‌وا به‌و تۆمه‌ت‌بار ک‌ردنه‌یان کافر ده‌بوون ، به‌لام پیغه‌مبه‌ری خوا نه‌ده‌بی خه‌ل‌کانی دوی خۆی دادا ، که‌ فهرمووی : نه‌گه‌ر ئیوه‌ وه‌ها بوون ، نه‌وا ناوه‌ها بکه‌ن هه‌تا زه‌نتان پی نه‌برئ ، نه‌ک نه‌وه‌ی که‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ - که‌ نه‌مین و ده‌ست پاک‌یکه‌

^{۶۴} قورنانی پیروژ فهرمان به‌سەر ئیمان‌داران‌دا ده‌دات که‌ به‌ چاک‌یی به‌ گۆتی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بکه‌ن : چ فهرمان‌یک‌ی دا با چی‌ به‌جی بکه‌ن و ، له‌ چ شتیک‌یش دووره‌ په‌ریزی ک‌ردن با واز له‌و شته‌ به‌ئین ..

^{۶۵} فهرمان به‌ ئیمان‌داران ده‌کات که‌ ئیقیت‌دا به‌ نه‌بو‌ه‌ک‌ر و عومه‌ر بکه‌ن .

^{۶۶} معجم‌ الادباء (۱۷ : ۳۱۶) .

^{۶۷} مه‌به‌ست له‌و فهرمووده‌یه‌یه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ گه‌ل صه‌فیه‌ی هاوسه‌ری‌دا ده‌بیت و تووشی دوو پیای موسلمان ده‌بن و ناگاداریان ده‌کات که‌ نه‌م نا‌فره‌تی وا له‌ گه‌ل‌یا هاوسه‌ریه‌تی .

^{۶۸} ده‌ری ده‌برئ که‌ شه‌یمان وه‌ک خو‌ینی ناو ده‌مار له‌ مرۆف جیا نایه‌توه‌ و کۆلی لی نادات -

۱۰. وەحى بۆ ناردوۋە - تۆمەت بار بىكرىت . ئىبن عوبەيدىنە وتى : ئەبو عەبدوللا ! خوا
باداشتى چاكت بداتموۋە ، ئەۋەي پىمان خۆشە لە تۆۋە دەيىستىن .^{۵۹}
لە ئەلئەھى دەرسوتنەۋەكەي مزگەوتى حەرامدا ، بە بۆنەي ئەۋە باسە گرنگ و نۆيەنەدا
ئە شافىئىيى لى ئىران دەدوا ، ناويانگى زياتر بلالەۋى دەکرد ، بە رادەيەك ناويانگى زانايەتتى
ئەيشە عىراق و بۆ زانايان دەركەموت كە شافىئىيى چ زانستىكى بەنرخ لەۋى پەخش
دەكات ، تا ئەۋەبوو حافىظى عىراق ئىمامى ناودار عەبدۇررەھمانى كوپرى مەھدىي نامەي
بۆ مەككە بۆ شافىئىيى نارد و داۋاي لى كەرد - بەۋگەنجىيە - لە بارەي ماناكانى
قورنەۋە كىتەپك بنووسى ، چىي ھەۋالى ۋەرگىراۋ بەلگەي يەكئەنگىي ھەيە تىيادا
كۆيان بىكاتەۋە ، ۋە ناسخ و مەنسوخى قورنەن و ھەدەيشى تىدا ديارىي بىكات . ئەۋەش
كىتەپى (الرسالة) ي بۆ ئەۋە مەبەستە نووسىي و ^{۶۰} چونكە ۋەلامى نامەكەي
عەبدۇررەھمان بوۋ ناۋى نا (الرسالة) و ، ھارەيشى كوپرى سورەيىجى نەققالى
خوارەزمىي ، پاشان بەغدادى بۆي برد ، لە بەر ئەۋە ئەۋەش نازناۋى (نقالى)
ۋەرگرت ^{۶۱}

”نوالی التأسيس (٥٤) .

معجم الأدباء (۱۷ : ۳۱۳) . عملیوریہ رحمانی کوری مہدی پیشہ وایہ کی یہ کجار خواناس بووہ . فہرہ مووہی لہ شرعہ و نورسی و مالیک و ہرگرتوہ . نیمام شافیعی لہم بارہیوہ نہ فرموی : لہ دنیاد ا پی نازانم کہ سیٹک ہاوشانی بیت . مالی (۱۹۸) ای کوجی کوجی دواپی کردوہ .

۱۱- قتال: له شافعی، و، حمادی گوری سلمه و، کوری عوبینه و غیری توانیشموه فرموده‌ی روایت کردوه

۳۶ ی کوچی دیوانہ کوئی .

دوووههم و سیههم گهشتی بۆ عێراق

بۆ جاری دوووههم ئیمام شافعی له سالی ۱۹۵ ی کۆچی دا گهشتی بۆ بهغداد کرد .
 ئهم گهشتی چ بۆ خۆی و ، چ بۆ موسلمانان زۆر به پیت و بهرهکەت بوو . هەرچهنده
 گهشتیکی کورت بوو و تنها دوو سالی خایاند ..

ئهم گهشتی زۆر پێویست بوو ، چونکه به راستیی هەردوو قوتابخانهکە ئهم رۆژه :
 قوتابخانهی (حدیث) و ، قوتابخانهی (رأی) ، چالاکیی رێک و پێکیان نهبوو .
 زانایانی قوتابخانهی (حدیث) ههموو زانستیکیان بریتی بوو له سەرئێوانی روالهتی
 دهرهوهی فەرمووده و خەڵکیکی زۆریش ، به هیوای شوێنکهوتنی سوننهت ، شوێنیان
 کهوتبوو .. له ههمان کاتدا زانایانی (رأی) ش خەریکی کاریکی بیسەرۆین بوون ، که
 تنها مهبهستیان بهرگری کردن بوو لهو را و بۆچوونانی که بلاویان کردبوونهوه و ، هێزی
 دهولهتیش له پشتیان بوو .. ئیمامی شافعییش هەر جاری پیشوو گهیشتبوه ئهو قهناعهته
 که هیچ قوتابخانهیهکیان کهڵکی شوێنکهوتنی پێوه نهماوه .. بۆیه رایهکی ئیجتیهادیی
 بۆ خۆی پێک هێنا تا له ناتهوایی هەردوولا خۆی دهریاز بکات .

بهلام سەردانی یهکهمی له بهغداد له کوێ و سەردانی دووهمی له کوێ ؟

جاری یهکهم به تاوانباریی و قۆڵبهستراویی دهبرێته بهردهم خەلیفه . بهلام جاری
 دووهم ستایشیکی زۆری کهلهزانایانی ئیسلام سەرانسەری ولاتی ئیسلامی ، به تایبەت
 بهغدادی پایتهختی پرکردوه .. کهلهزانای وهک ئهمهدهی کوپی حەنبەل و ، ئیسحاقی
 کوپی راهوویه و ، بيشری موریسی و ، عەبلویرهحمانی کوپی مههیدی ستایشی
 شافعییان کردوه و ، دانیان به زانستی بهرزی ئهودا ناوه ..

بهلام ئهمرۆ شافعیی وا له تاقیی کارییهکی یهکجار سهختدا .. ناشکراکردنی را و
 بۆچوونی خۆی ههروا ئاسان نهبوو . پشت ههڵ کردن له بۆچوونی کهم و کورتی ههڵگرانی
 فەرمووده و له بۆچوونی دوور له سوننهتی ئههلی (رأی) و ، پڕساردانی قوتابخانهیهکی
 سیههم لهو ناوهندهدا ههروا شتیکی ئاسان نهبوو .

شوتن کهوتنی سوننهت به ریک و پیکیی و ، که لک و هرگرتنیش له تاقیی کاری نه هلی
(رأي) و « پاشان پیکه پینانی قوتابخانه یه کی به هیز له همدووکیان همدوا کارنکی
ساده نه بوو .. به لکو کارنکی یه کجار سهخت بوو - پیوستی به زانستیکی یه کجار فراوان
و ، به لکه و ده لیلیکی یه کجار به هیز همدوو ، که له بمر دهم که له زانایانی همدوولادا خوی
پئی رابگیرئ ..

نه مه کارنکی یه کجار مه زن بوو ..

رزگار کردنی شهریهت -

رزگار کردنی فرموده ..

رزگار کردنی میشکی مرؤف ..

رزگار کردنی همدوو نه مانه له ده مارگیری و تاقمه پهرستی و مل ملاتی نه فس و
ناره زووه کان ..

نهم کاره پیاونکی پالوانی دهویست .. پیاونیک که ره پوهی میژوو بگوریت ..

خوای گه وره بو نهم کاره نوئ خوازی به مه زنه نیمام شافیهیی همل بژارد .

به راستیی شافیهیی خوا پی داو بوو ..

داخو خاوه نی چ پله یه کی به رزی ئیخلاص بوو بی ؟

داخو چهن دئ سهرگهرمی خوا پهرستی بوو بی ؟

داخو چهن ده وردیی خوی له گونا ه پاراستی ؟

به راستیی شافیهیی پیاونی مهیدان بوو !!

جا میژوونوسان گه شته کانی شافیهییان تیکه ل و پیکه ل باس کردوو « بویه جیساوازی

له ودها هیه که له به غداد بوته میوانی کی ؟ هه ندئ نه لئین : میوانی نه بوحه سسانی

زیادی بووه ، هه ندیکیش نه لئین : میوانی زه عفهرانی بووه و ، هه ندیکیش نه لئین :

میوانی بیشری مورسیی بووه « که له بمر ریز لی گرتن شافیهیی له نهومی سهر ودها

داناوه ، و خزیشی له خواره وه . تا نه وه بوو دایکی شافیهیی به شافیهیی نه لیت : نه بر

عه بدوللا ! لای نهم زیندیه ده چیی ده که ی ؟ ئیتر نهویش ده گوژیتسه وه بو شوئینکی تر^{۶۲} .

نه مهش له بمر نه وهی که بیشر خاوه نی بیروباوه ری موخته زله بووه و پرواشی به (ارجله)

بووه و « له سمر رای (الجهمیه) ش بووه .

^{۶۲} توالی الناس (۷۲) .

که شافیعیی گه‌یشته به‌غداد ، رووی له مزگه‌وتی (الغری) کرد ، که چه‌ندین نه‌لقه‌ی ده‌رسی تیدا بوو .. له گۆشه‌یه‌که‌وه ده‌ستی دایه بلاوکرده‌وه‌ی (اصول) و (قواعد) و (فقه) ه‌ی که پی‌یان گه‌یشته‌بوو .. به‌ره به‌ره چ قوتابیان و چ زانایان روویان کرده ده‌رسه‌که‌ی - یه‌که‌م جار به‌شی زۆریان بو‌تاقیی کردنه‌وه‌ی ده‌هاتن .. بگره هه‌ندیکیان زۆر به خۆیان و بۆچوونه‌که‌یان‌دا ده‌نازی و ، به لووتی به‌رزوه بو‌نه‌وه هاتبوون تا گالته به‌م فیه‌قه زانه تازه‌یه بکه‌ن .. به‌لام که گو‌ییان لیتی ده‌گرت به‌نج ده‌بوون .. خۆیان پی‌نده‌گیرا و ته‌سلیم ده‌بوون .. که له‌وانه نه‌بو‌شهر و ، حوسه‌ینی کوری عه‌لیی که‌رابیسی بوون ..

نه‌بو‌شهر نه‌لیت : « که شافیعیی گه‌یشته عیراق ، حوسه‌ینی کوری عه‌لیی که‌رابیسی - که هاتوچۆی نه‌هلی (رأي) ده‌کرد - هاته لام و پیمی وت : پیاریک له هه‌ل‌گرانی حدیث هاتوه و خۆی به فه‌قیه له قه‌لم ده‌دا ، هه‌سته با بچین گالته‌ی پی بکه‌ین .. که چوین بو‌لای ، حوسه‌ین پرسیاریکی لی کرد .. نه‌وه‌نده‌ی وت : خوا فهرموویه .. پیغه‌مبه‌ری خوا فهرموویه هه‌تا له ژووره‌که‌دا هیچمان نه‌ده‌بینی . نه‌وه بوو وازمان له بیرو بۆچوونی خۆمان هینا و که‌وتینه شو‌ین نه‌و » .^{۶۳}

له ریوایه‌تیکێ تردا نه‌بو‌شهر نه‌لیت :

« یه‌کێ له هاوه‌لانی موحه‌مه‌دی کوری حه‌سه‌ن بووم . کاتیک که شافیعیی هاته ناومان ، به‌وینه‌ی گالته‌که‌ره‌وه هاته‌م کۆپه‌که‌یه‌وه و له باره‌ی (الدور) وه پرسیاریکم لی کرد . که‌چی وه‌لامی نه‌دامه‌وه ، به‌لکو پرسیارێ لی کردم : له نو‌ژدا ده‌ستت چۆن به‌رز ده‌که‌یته‌وه ؟ وتم : به‌م شیوه‌یه . فهرمووی : ده‌ی هه‌له‌ت کرد ! وتم : نه‌ی چۆن بکه‌م ؟ فهرمووی : نیین عویه‌ینه له زوه‌ری‌یه‌وه ، له سالمه‌وه ، له باوکیه‌وه بۆی گێرامه‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ردوو له‌په ده‌ستی تا ناستی هه‌ردووشانی به‌رز ده‌کرده‌وه - هه‌روه‌ها کاتی که به روکووع‌دا ده‌چوو و ، کاتیکیش که له روکووع سه‌ری به‌رز ده‌کرده‌وه .

نه‌بو‌شهر نه‌لی : نه‌مه چوه دلمه‌وه و ، زیاتر هاتوچۆی لای شافیعیم ده‌کرد و ، بو لای موحه‌مه‌دی کوری حه‌سه‌نیش که‌متر . تا نه‌وه بوو رۆژیکیان موحه‌مه‌د پیمی وت : نه‌بو‌شهر ! وا نه‌زانم نه‌و حیجازی‌یه کاری کردۆته سه‌رت . نه‌لیت : وتم : به‌لی . نه‌و راست ده‌کات . وتی : چۆن ؟ نه‌لیت : وتم : له نو‌ژدا ده‌ستت چۆن به‌رز ده‌که‌یته‌وه ؟

نمایش و هک نهوهی که من وهلامی شافعییم دایه وهلامی دامه وه . وتم : دهی هه لهت نرد ! وتی : نهی چۆن بکهم ؟ وتم : شافعیی له ئیبن عویه نه وه ، له زوهه ری به وه « له سالم وه ، له باوکیه وه بۆی گیرامه وه که پیغه مبه ر ۱۶ هه ردوو له په دهستی تا ناستی هه ردوو شانی بهرز ده کردنه وه .. ههروه ها کاتی که به روکووع دا ده چوو و « کاتی که له روکووع سه ری بهرز ده کرده وه .

نه بوئه ور نه لی : دواي مانگی که شافعیی فهرمووی : نه بو ئسه ور ! وهلامی پرسیاره که ت ده براری (الدور) وه برگره ، نه ورژه تو مله جهه ت ده کرد بۆیه وه لام نه دایته وه « ۱۷

نه بوئه ور نه لی : « من و ئیسه قاقی کوپی راهوویه و حوسهینی که رابییسی و « کۆمه لی که عیراقیی تا چاومان به شافعیی نه کهوت وازمان له بیده کانمان نه هیئا « ۱۸ نیمام شافعیی هه روا خه ریکی ده رخشنی تی گه یشتنی ناوازه ی قورنان و سوننه ت بوو ، هه تا هه موان دانیان به زانستی ریک و پیکی دا نا و ، نه لقه نه یاره کانی مزگه وتی (الغوی) - که میکیان نه بی - هه ره موو هه لگیان . له هه مان کات دا له وه و پیش شاره زایانی فهرمووده زۆر به ساده یی له فهرمووده کان ده گه یشتن له بهر نه وه نه هلی (رأي) هه موو ده سه لاتیکیان لی سه ندبوون ، به لام که شافعیی هاته به غداد فیه یه یکی نوی پیشکه ش کرد ، که قورنان و فهرمووده پشت گیری بوون ..

نیمام نه حمده ی کوپی جه نه ل نه فهرموئ : « کانت أقضیتا فی أیدی أصحاب أبي حنیفة ما تنزع ، حتی رأینا الشافعی ، فکان أفقه الناس فی کتاب الله وفي سنة رسول الله » ۱۹

هه تا هه لگرانی فهرمووده له عیرا ق دا نه وه نده ده سه پاچه بوون خۆیان قیری زانستی (أهل الرأي) نه کرد تا شاره زای فیه یه بین . نه وه بوو نیمام نه حمده ی کوپی جه نه ل « کاتی که له به ره ی نیمام شافعی به وه پرسیار لی کرا ، ده ی فهرموو :

« خوی گه وه به شافعیی خه لاتی کردین . نه وه بوو خۆمان قیری قسه ی خه لکه که (واته أهل الرأي) ده کرد و ، کتیه کانیشمان ده نووسینه وه ، هه تا شافعیی هاته ناومان . کاتی که قسه کانی نه ومان بیست زانیان که له هه مووان زاناره ، بۆیه نیمه ش

۱۶ معجم الأدباء (۱۷ : ۳۰۲) .

۱۷ تهذب الأسماء واللغات (۱ : ۶۱) .

۱۸ توالی التأسيس (۵۶) .

شهووان و روژیککی زۆر له خزمهتیا دانیشتین و جگه له خێر و چاکه هیچی ترمان پێوه نهبینی ، رهحمهتی خوای لێ بێ .^{۶۷}

پیش شافیهیی ههموو خهمیکی فهرمووده ناسان نهوه بوو فهرموودهی جۆرا و جۆر کۆیکه نهوه ، بێ نهوهی له مانا و مه بهستیان تی بگهن .

ئێبن جهوزی له خه ططابی یهوه ریوایهتی کردووه که وتویه : یه کیکه له مامۆستایانمان نهم فهرمووده یه ریوایهت ده کرد که پێغه مبهی (هئى عن الخلق قبل الصلاة يوم الجمعة ، یاسکان اللام) نه لئ : هه والیشی دامی که بۆ ماوهی چل سال پیش نوژی جومعه سهری نه تاشیوه . نه لئ : منیش پیم وت : (حلق) کۆی (حلقه) یه و ، به لایهوه مه کرووه بووه پیش نوژ بۆ زانست و دهرس خوێندن نه لقه بهستن و « فهرمانی داوه خهریکی نوژی جومعه بن و گوێ له وتاره که بگیری . وتی : به راستیی رزگارت کردم . پیاویکی صالحیش بو .^{۶۸}

له گهل نهوه شدا هه ندئ له زانیانی فهرمووده گه پشتبونه چله پزیه ی هونهری فهرمووده ناسیی و ، له فیهی فهرمووده ده گهشتن ، وه ک یه حیای کوری مو عین و « ئێبن مه دینی و ، بوخاری و موسلیم و له سهرووی هه مووشیان هه نه حمه دی کوری حه نبه ل . به لام له فیه دا تهواو لی هاتوو نه بوون . جا که شافیهیی هاته ناویان که پیاویکی قوره شیخی خاوهن ژیری و سه لیه بوو و ، نیوهی عه قلی دنیای به لاره بوو و « هه موو قورنانی له بهر بوو و ، شاره زای سونه تی شه ریف بوو ، که له گه وه پیاوانی فهرمووده وه « وه ک سوفیانی کوری عوینه و مالیکی کوری نه نه س « وه ری گر تبوو و « هیچ کهس به راده ی تی گه یشتنی نهو شاره زایی نه بوو « به ناوات گه یشتن .. به تایبهت که شافیهیی خاوهنی رهوشتی بهرز و ، ته قوا و وه ره ع و ، خاوهنی حیل و ویزدان و نارام بوو و ، مهردانه و پالهوانانه دانی به راستیی دا دنا و وه ری ده گرت ، نهوانیش به وینه ی په پوله ی شهیدیای روژناکیی ده ور دیان له شافیهیی دا و زانستی قورنانیان به هه موو به شه کانیوه لێ وه رگرت و ، له زانستی فهرمووده شدا شاره زایی یه کی چاکیان لێ وه رگرت ..

^{۶۷} تذهب الأسماء واللغات (۱ : ۶۰) .

^{۶۸} تلبیس الیس (۱۱۴) .

له‌م ماوه‌یه‌دا خەڵکیکی زۆر له‌ شاره‌زایانی فەرمووده‌ شاهیدی‌یان دەدا که شافعی به‌ راستی شاره‌زای نیسلامه‌ .

هه‌سه‌نی کۆری موحه‌مه‌دی زه‌عفرانی ته‌لێت : « هه‌لگرانی فەرمووده‌ خه‌وتبوون » شافعی هات و به‌خه‌بهری کردنه‌وه‌ و ، نه‌وانیش به‌خه‌بهر هاتن » .^{۶۹}

داوودی کۆری عه‌لیی ظاهریش^{۷۰} شافعی به‌ چرا ناو ده‌بات بۆ خزمه‌تی فەرمووده‌ و ، هه‌موو روون کردنه‌وه‌یه‌کیشی به‌ به‌لگه‌ ده‌ژمێری که ته‌لێت : « كان الشافعي رضي الله عنه سراجاً لحملة الآثار ، ونقله الأخبار ، ومن تعلق بشيء من بيانه صار محجاجاً »^{۷۱}

نیمام نه‌حه‌مه‌د فەرموویه‌ : « نیمه‌ش و نه‌ه‌لی (رأي)ش خه‌ریک بووین له‌عه‌تمان له‌ به‌کتریی ده‌کرد ، هه‌تا شافعی هات و تیکه‌لی کردین » .^{۷۲}

دوویه‌یس^{۷۳} ته‌لێت : « له‌گه‌ل نه‌حه‌مه‌دی کۆری هه‌نبه‌ل له‌ مزگه‌وت‌دا بووین ، هه‌سه‌ین - واته‌ که‌رایسی - تی‌په‌ری و وتی : نه‌مه‌ - مه‌به‌ستی له‌ شافعی ده‌بێت - ره‌حه‌تی خواجه بۆ ئومه‌ته‌ی موحه‌مه‌د »^{۷۴} هه‌روه‌ها وتویه‌ :

« شافعی قیری کردین نه‌وسا له‌ فیه‌قی زۆریی سونه‌ته‌کان تی‌گه‌یشتین » .^{۷۵}

هیلالی کۆری عه‌لایش وتویه‌ : هه‌لگرانی فەرمووده‌ قه‌رزاری شافعیین ، چونکه‌ نه‌و ده‌رگای بۆ خسته‌نه‌ سه‌ر پشت »^{۷۶}

به‌لام نیمام نه‌حه‌مه‌د فەرمایشتی زۆری هه‌ن ده‌رباره‌ی کاریگه‌ری نیمام شافعی له‌سه‌ر فەرمووده‌ ناسه‌کان ، که‌ یه‌کن له‌وانه‌ : « نه‌گه‌ر شافعی نه‌بوایه‌ فیه‌قی فەرمووده‌مان نه‌ده‌زانی » .. هه‌روه‌ها فەرموویه‌ : « هه‌لگرانی فەرمووده‌ مانای فەرمووده‌ی پیغه‌مه‌به‌ری خوايان ﷺ نه‌ده‌زانی ، نه‌و بۆی روون کردنه‌وه‌ »^{۷۸} هه‌روه‌ها فەرموویه‌ :

^{۶۹} ته‌ذیب‌الاسماء‌واللغات (۱ : ۵۰) .

^{۷۰} یه‌کێکه‌ له‌ نیمامانی نیجته‌یه‌دا له‌ نیسلام‌دا و ، نیمامی نه‌ه‌لی ظاهر به‌وه‌ . سانی (۲۷۰) ی کۆچی کۆچی دوایی کردوه‌ .

^{۷۱} ته‌ذیب‌الاسماء‌واللغات (۱ : ۶۳) .

^{۷۲} ته‌ریب‌المداړك (۱ : ۹۵) .

^{۷۳} نه‌بوعلی دوویه‌یس کۆری سه‌لامی قه‌مه‌بانێ که سانی (۲۰۱) ی کۆچی کۆچی دوایی کردوه‌ .

^{۷۴} آداب‌الشافعی (۷۵) .

^{۷۵} ته‌ذیب‌الاسماء‌واللغات (۱ : ۶۱) .

^{۷۶} ته‌ذیب‌الاسماء‌ (۱ : ۶۴) .

^{۷۷} توالی‌التاسیس (۵۷) .

^{۷۸} ته‌ذیب‌الاسماء‌ (۱ : ۶۱) .

« فیه له رووی فیه کاند دا داخوابو ، خوا به هۆی شافیهی یهوه کردیهوه » .^{٨٠}
 ههروه ها فهرموویه : « هه لگری فهرمووده له کتیی شافیهی تیر ناخوات » .^{٨١}

له صالحی کوری نهحمه دی کوری حهنبه لهوه نهگیرنهوه وتوویه : « رۆژکیان باوکم نهخۆش بوو و ، شافیهی بۆ سهردانی هاته لای . باوکم ههلمهتی دا و چوو به ده میهوه و ، ناوچاوی ماچ کرد . پاشان له شوینه کهی خۆی دا دای نیشانده و خۆشی له بهردهستی دا دانیش . نه لێ : بۆ ماوهی سهعاتیک پرساری لێ ده کرد .. که شافیهی ههستا و وستی سوار بیت و برپا ، باوکم ههستایهوه و ناوزهنگی یه کهی بۆ گرت و ، له گه لیا رۆیشت - نهوه ههواره به یه حیای کوری موعین گه یشت و ، جوابی بۆ باوکم نارد : نه بوعه بدوللا ! پاک و بێ گهردی بۆ خوا ! نایا نهوه نده ناچار بوو یست له ته نیشت ئیستره کهی شافیهی یهوه بچیت به ریه ؟ باوکیشم وه لامی دایهوه : نه بوزه که ریا ! نه گهر تۆیش له لاکه ی تریهوه بچوو تایه به ریه که لکت وه رده گرت . نه لێ : پاشان باوکم پیتی وت : هه که سێ فیهی بوی با بۆنی کلکی نهو ئیستره بکات » .^{٨٢}

با گوێ له نیمام نهوه ویش بگرین که باسی دهوری گرنگی نیمام شافیهی ده کات بۆ وریا کردنهوه و راست کردنهوه ی زانایانی فهرمووده که نه لێت :

« وهو الذي قلد المنن الجسمة أهل الآثار ، وحلة الحديث ، ونقلة الأخبار ، بتوقيفه إياهم على معاني السنن ، وتبينه ، وقذفه بالحق على باطل مخالف السنن وتوحيهم فنعشهم بعد أن كانوا خاملين ، وظهرت كلمته على جميع المخالفين » ودمغهم بواضحات البراهين ، حتى ظلت أعناقهم لها خاضعين » .^{٨٣}

ههروه ها له باره ی متمانه کردن به زانستی شافیهی یهوه نیمام نهحمه د نه فهرمویت : « نه گهر له باره ی مه سه له یه کهوه پرسیارم لێ بکرا بایه و هه یج به لگه یه کم پێ نه بوايه ، به فهرمایشتی شافیهی وه لامم ده دایهوه ، چونکه نهو زانای قورپه یشه » .^{٨٤}

^{٧٩} تهذيب الأسماء (١ : ٦١) .

^{٨٠} تهذيب الأسماء (١ : ٦١) .

^{٨١} معجم الأدباء (٧١ : ٣٠١) .

^{٨٢} تهذيب الأسماء واللغات (١ : ٥٠) .

^{٨٣} طبقات الشافعية (١ : ٢٠٠) .

نېتر فرموده‌کې ^{٨٤} گپړایموه و ، تمویلی وه‌ها کرد که شافعییی ده‌گریته‌وه . واته مه‌به‌ستی پیغه‌مبهری خوا ﷺ له‌و زانایه نیمام شافعییی به هه‌مان شیوه‌ی نیمام نه‌حمه‌د ماموستا نورسپیش له (مه‌کتوویات) دال ١٣٧ ده‌ری پریوه که نه‌و فرموده‌یه مه‌به‌ستی نیمام شافعییی به .

کورت‌کې : که‌له زانایاتی عیراق له زانستی به‌رزی شافعییی ناگادار بوون و ، خویان کرده قوتاییی نه‌و پال‌هوانه و ، له قوولایی دل‌یان دا جی‌یان کرده‌وه ..

بوه‌یطیی ، که یه‌کپکه له قوتایی‌یه‌کانی شافعییی له می‌صردا ، نه‌لپت !

» قه‌دري شافعییمان نه‌زانی هه‌تا دانیش‌توانی عیراقم بینی چۆن ناوی ده‌به‌ن و ، به شیوه‌یه‌ک وه‌سفی ده‌که‌ن که نيمه نیوه‌ی نه‌و وه‌سفه نازانین بی‌که‌ین - زۆر شاره‌زایانی عیراق له فیهقه و نیج‌تیه‌ادا ، بگره هه‌موو چینی‌ک له نه‌هلی فرموده‌و و زمانی عه‌ره‌بیی و « موج‌ته‌هیدان ، هه‌ر هه‌موو ده‌یان وت که : پی‌اوی وه‌ک شافعی‌یان نه‌دیوه » ^{٨٥} .

له گه‌شتی دووه‌می به‌غداددا ، نیمام شافعییی که‌لکیکی زۆری به عیراق گه‌یاند ، چونکه دانیش‌توانی به‌غداد له‌و سه‌رده‌مه‌دا ، له کۆتایی سه‌ده‌ی دووه‌می کۆچی‌دا ، له چه‌ندین کۆمه‌ل و مه‌زه‌ب پیک هاتبوو .. بیروباوه‌ی و فه‌لسه‌فه و زانست و بۆ‌چوونیک‌ی یه‌کجار زۆری تیدا بوو .. مال و سامان و ده‌سه‌لات هه‌ندیکی سه‌رگه‌رمی ژبانی کردبوو .. مزگه‌وته‌کانیش له خواناسان و زاهیدان و ته‌قواداران په‌ریون که ده‌سته ده‌سته خویان له زانسته شه‌رعی‌یه‌کان شاره‌زا ده‌کرد .. ده‌سته‌یه‌ک خزمه‌تی قورشان و .. ده‌سته‌یه‌ک فرموده‌و و .. ده‌سته‌یه‌ک فیهقه و .. هتد . به‌مه هه‌زاران شاره‌زای بلیمه‌ت له هه‌موو بواری‌که‌دا هه‌ل‌که‌وتن .. شارستانی‌یه‌تیک‌ی یه‌کجار مه‌زن به‌ریا بوو و ، موسلمان‌ه‌کان سه‌لماندیان که سه‌رداری سه‌ره‌وه‌یین ..

^{٨٤} فرموده‌که فرمایشتی پیغه‌مبهر ﷺ : « لا تؤموا قریشاً ، واتموا بها ، ولا تقدّموا علی قریش وقدموها ، ولا تعلموا قریشاً وتعلموا منها ، فإن إمامة الأئمة من قریش تعدل إمامة الأئمة من غورهم » وإن علم عالم قریش لیسع طباق الأرض . ده‌فرموو : نیمامه‌ت بۆ قوره‌یشیی مه‌که‌ن ، به‌لکو بیان‌که‌نه نیمام .. پیش قوره‌یشیی مه‌که‌ن ، به‌لکو پیشیان به‌ن .. قوره‌یشیی قیری زانست مه‌که‌ن ، به‌لکو زانستیان لیوه فیر بین .. چونکه نیمامه‌تی پی‌اوی نه‌می‌نی قوره‌یشیی سه‌نگین تره له نیمامه‌تی پی‌اوی نه‌می‌نی غه‌یری نه‌وان و ، زانستی زانای قوره‌یشیی په‌ر به‌پری چینه‌کانی زه‌ویی ده‌بی‌ت .

^{٨٥} تذهیب الاسماء واللغات (١ : ٦٢) .

نا لهم کاتهدا شافیهی دهستی دایه کار .. دهستی دایه نال و گۆر و دهرپرینی بۆچوونه ناوازه کهی - ریک و پیکیی همدوو قوتا بخانه کهی کۆکردهوه و مهزهدیکی ریک و پیکیی لی پیک هیئا .. یه کهم جار پشتی به (دهق - نص) بهست .. قورئان و فهرموده ی ده کردنه به لگه - تا نهوان ناماده بوونه گوئی به شتی تر نهدهدا .. بایه ختیکی چاکی به (اصول) دا بۆ ئیجتیهاد ، نهویش به نووسینی (الرسالة) که بۆ عهبدوهره حمانی کوری مه هدی نارد .. که بلاو بوویه زانیان له دهوری جه میان خوارد و دهستیان به لی کۆلینهوی کرد و له خزمهتی نیمام دا دهستیان کرد به خویندنی ..

به لام باس و به لگهی (فروغ) بۆ وه لام دانمهی نهوانهی که بهرام بهری دهوهستان ، همدوو نهوانهی له کتیبی (الحجّة) یان وه ک ئیبن نه دیم ناوی نا (الميسوط) دا کۆکردهوه ، که یه ک بهرگی گهوره بووه و له عیراق دا نووسیرهتی و « مهزهدب و قهولی قه دیمی شافیهی بهم کتیبه دهوتری که چوار له هاره له گهوره کانی عیراقی لییهوه ریواهی ده کمن که : نهحمدهی کوری حه نبل و ، نهبو نهوور و « زه عفه رانیی و ، کهرابیسیین .

زیاد له وهش نیمام نهحمده شتی تری زۆری له نیمام شافیهی یهوه ریواهی کردوه « که یه کئی لهوانه « موطن » ی نیمام مالیک بووه . نهوته صالحی کوری نیمام نهحمده نه لیت : گویم له بلوکم بووه دهی فهدمو (سمعت الموطأ من الشافعي ، لأنني رأيت فيه ثباتاً) .^{٨٦} همدوه ها نیمام نهحمده نه فهدموئ : « همرکه سی قه لهم و دهواتیکی به دهستهوه گرتبی نهوا منهت باری شافیهی به » .^{٨٧}

همدوه ها فهدمویه : « پی نازانم هیچ که سیک نهوه ندهی شافیهی له سهرده می خۆی دا نیسلامی منهت بار کردبی » .^{٨٨}

ههتا نیمام نهحمده دهری برپوه که ماوهی چل سال له خوی گهوره بۆ نیمام شافیهی پاراوه تهوه ..^{٨٩}

^{٨٦} توالی التأسيس (٥٧) .

^{٨٧} توالی التأسيس (٥٧) .

^{٨٨} تهذيب الاسماء واللغات (١ : ٦٠) .

^{٨٩} تهذيب الاسماء واللغات (١ : ٦٠) .

وا نیمام نهحمده پایهی تهواو به نیمام شافیهی ماموستای ددها و ، دهری دهبرئ که پیوستیی شافیهی بۆ نههم نیسلامه وهک پیوستبوونی خۆر بۆ نههم دنیایه و ، تهندروستی بۆ لاشه وههایه .

عهبدوللای کوری نیمام نهحمده نهلئیت : به باوکم وت : بابهگیان ! شافیهی چۆن پیاوئیک بوو ؟ دوعای زۆرم لئ بیستوری که بۆت کردوه . فرموی : « کورهکم ! شافیهی وهک خۆر بۆ دنیا و ، تهندروستی بۆ لاشه وههایه . جا سهیر بکه ، بزانه شتئ تر ههیه جیی نههم دوانه پر بکاتهوه ؟ » .

ههندئ له کهله زانایان وای دادهنن که نیمام نهحمده مهزههبی سهیرهخۆی نیه دواي مهزههبی شافیهی ، بهلکو چهند ئیجتیهادیکه و بهس ، نیت هر له سهر مهزههبی نیمام شافیهی بووه .

له کتیی حاکمدا هاتوه : گوتم له نهبوهر موهممهدی کوری عهلیی کوری نیسماعیلی نهقیه . نیمامی چهرخێ خۆی و ناوچهی (ها وراء النهر) بووه که دهیوت : پهکم جار که گهیشتمه نهیساپوور چوومه لای نهبوهر موهممهدی کوری نیسحاقی کوری خوزهیمه و ، منیش گهنجیکی تازه ههلهکوتوو بووم و دهستم به قسه کرد له بهر دهمی دا . لئمی پرسیی : هات و چۆی کیت کردوه ؟ وتم : بۆ لای (ابو اللیث) . وتی : نههم نهبوللهیشه له سهر چ مهزههبیکه ؟ وتم : ههنبهلییه . وتی : کورهکم ! بلئ : شافیهییه . جا بۆچ نهحمدهدی کوری ههنبهله منالئیک له منالهکانی شافیهی زیاتر بووه ؟!

زه عهفرانییش نهلئیت : « ههرجیی چووبمه مهجلیسی شافیهییهوه ، نهحمدهدی کوری ههنبهله لهوئ بینیهوه » .

نیمام شافیهی له عیراقددا قوتابییهکی زۆری پئگهیانده ، که نهمانه ناودارهکانیانن : نهحمدهدی کوری خالیدی خهلال و ، نهحمدهدی کوری سینانی قهططان و ، نهحمدهدی کوری سورهیجی نههشهلیی و ، نهحمدهدی کوری ههنبهله و ، نهحمدهدی کوری یهحیای کوری عهبدولعهزیزی بهغدادیی و ، نیسحاقی کوری راهویه و ، حاریشی کوری سورهیجی نهققال و ، ههسهنی کوری موهممهدی ضهباحی زهعهفرانیی و ، حوسهینی کوری عتهلیی

^{٩٠} صفة الصفوة : (٢ : ١٤٢) .

^{٩١} معجم الأدباء (١٧ : ٢٩٨) .

^{٩٢} تذيب الاسماء واللغات (١ : ٦٠) .

که رابیسی و « حوسهینی قه لاس و ، سوله یمانی کوری داوود و « قاسمی کوری سهلامی نه بو عوبید . به لام نم چواری خواره وه له هه موویان تی گه یشتووتر و به خزمهت تر بوون :

یه که میان : نه حمه دی کوری حه نبل : که یه کیکه له چوار نیمامه مه زنه کی نه هلی سونه . شافعی دهر باره دی ده فرمووی : « که له به غداد گه پرامه وه « که سم تیا به جی نه هیشت که له نه حمه فقیه تر و واریع تر و زاهد تر و زانتر بیست » . نه بوزه رعهش ده ری بریوه که نیمام نه حمه یه ک ملیون فرمووده ی له بهر بووه .. نیبراهیمی حه ربیش وتویه : به شتیه ک نه حمه دم دیوه هه روه ک خوا زانستی هه ره موانی بۆ کۆ کرد بیته وه .

قوته بهش وتویه : هه رکه ست دیی نه حمه دی خوش ده ویست « بزانه که نه وه شوین که وتوی سونه ته .

نه وه بوو لای نیمام شافعی شاره زای شهرع بوو و ، له سه ره سه له ی خه لقی قورشان بۆ ماوه ی بیست و هه شت مانگ خه لفه موخته صم بهندی کرد . به لام که موته وه ککیل کاری گرت ده ست ریزی له نیمام نه حمه گرت . سالی ۲۴۱ ی کۆچی کۆچی دواپی کردوه .

دوو هه میان : نیبراهیمی کوری خالید ، نه بوته ور :

له سوفیانی کوری عوبه ینه و ، نبین (علیة) و « شافعی و ، عه بدورپه حمانی کوری مه هدی و ، یه زیدی کوری هاروونه وه فرمووده ی ریوایهت کردوه . . موسلیم و « نه بوداوود و « نبین ماجه و ، به غه ویی فرمووده یان لیوه ریوایهت کردوه .. دهر باره ی نه بوته ور پرسیار له نه حمه دی کوری حه نبل کرا : دهر باره ی نه بوته ور چیی نه لئی ؟ فرمووی : په نجا سآله به شوین که وتوی سونه تی ده زانم و ، به لای منیشه وه هاوشانی سوفیانی ته وری یه .

نبین حه ببانیش دهر باره ی نه لیت : له باره ی فیه و زانست و وه ره ع و فه زل و چاکه وه یه کئ له نیمامانی دنیا بوو .. سالی ۲۳۷ ی کۆچی کۆچی دواپی کردوه ..^{۹۳}

سآهه میان : حه سه نی کوری موحه مه ده دی زه عفه رانی :

نیمامیکی مه زن و « فقیه و ، فرمووده ناس و ، زمان پاراو و « ره وان بیژ و ، متمانه پی کراو و « دامه زراو بووه ..

^{۹۳} به کورته له طبقات الشافعية (۲ : ۷۴) وه گرپاوه ..

له ره مه زانی سالی (۲۶۰) ی کۆچی دا کۆچی دواپی کردووه .

^{٩٥} توالي التأسيس (٧٢) -

گه‌شتی ولاتی میصر

نیمام شافیهیی دواي سئ‌هه‌م گه‌شتی به‌غداد گه‌رایه‌وه مه‌ککه و ، ماوه‌یه‌کی که تیای‌دا مایه‌وه ، تا خوی گه‌وره هه‌لی بۆ ره‌خساند و به‌ره‌و میصر که‌وته ری .

هۆی نه‌م گه‌شته‌ش نه‌وه‌بوو که عه‌بیاسی کوپ‌ی عه‌بدوللای کوپ‌ی عه‌بیاسی کوپ‌ی مووسای کوپ‌ی عه‌بدوللای کوپ‌ی عه‌بیاس - که جیگ‌ری باوکی بوو بۆ هه‌لسو‌پ‌اندنو کاروباری ولاتی میصر - داوای له نیمام شافیهیی کرد له‌گه‌لیا به‌جیت بۆ میصر نیمامیش که‌وته گه‌لی و نه‌مه‌ش له سالی ۱۹۹ ی کوچی‌دا بو .

له سه‌ره‌تاوه بووه میوانی خالوانی له هۆزی شه‌زد و ، وا ده‌رده‌که‌وئ پاشان بووبیتا میوانی عه‌بدوللای کوپ‌ی عه‌بدولحه‌که‌م ، که دۆستی نیمام بووه و « ریزیکی ناوازه‌ی لی‌گرتوه و ، له سامانی خۆی هه‌زار دیناری زێری پێ‌داوه و ، له بازرگانیکی نامۆزاشی هه‌زار دیناری تری بۆ وه‌رگرتوه و ، له دوو پیاوی دۆستیشی هه‌زاری تر . پاشان هه‌موو کتێبه‌کانی نیمامی بۆ خۆی و بۆ کوپ‌ه‌که‌ی نووسینه‌وه و ، موچه‌مه‌دی کوپ‌یشی کرده قوتابی نیمام و ، هه‌روا به‌رده‌وام ریزی ده‌گرت ، هه‌تا هه‌ر له‌وئ نیمام شافیهیی - خوا لێی رازی بێ - کوچی دوا‌یی کرد و هه‌ر له‌وئ له خاکی نه‌وه‌ی عه‌بدولحه‌که‌م‌دا ناشتیان ..

نه‌م گه‌شته‌ی نیمام شافیهیی بۆ میصر له گه‌شته‌که‌ی عیراقي که‌متر نه‌بوو . نه‌وه‌ بوو وه‌ک له عیراقي‌دا له (اصول) دا (الرسالة) ی نووسی و ، له (فروع) یش‌دا (الحجة) ی نووسی ، که گه‌یشه‌ میصریش سه‌ر له نوێ (الرسالة) ی نووسی‌یه‌وه ، که نه‌وه‌یه نه‌مه‌رۆ به ده‌ست موسو‌لمانانه‌وه‌یه و « به کتێبی (الحجة) ش‌دا چوویه‌وه و له جیاتی نه‌و کتێبی (الأم) ی دانا که بریتی‌یه له کۆمه‌له‌ کتێبیکی زۆر . جا که وترا له قه‌ولی (قدیم) دا نه‌وا مه‌به‌ست له (الحجة) یه و ، که وترا له قه‌ولی (جدید) دا نه‌وا مه‌به‌ست له کتێبی (الأم) . هه‌ر له میصر چه‌ند کتێبیکی تری نووسی که له‌وه‌و به‌ر که‌س نه‌ی نووسی بوون ، وه‌ک نه‌وه‌ویی نه‌لێت ، وه‌ک : أصول الفقه ، کتاب القسامة ، کتاب الجزية ، کتاب قتال أهل البغي و هی تریش ..

که نیمام شافعی گهشته میسر ، موسلمانان شوین کهوتی مهزهبی نیمام مالیک بوون و کهمیکیش له زانایان له سهر مهزهبی نیمام نه بوجنه یفه بوون . نه وهنده ی پی نه چوو خه لکه که دهوریان له نیمام شافعی دا و ، گوئیان بۆ گرت و ، له قولایی دله وه خویشان دهووست و ، شهیدای زانست و بۆچونه که ی بوون .

هاروونی کوری سه عیدی نهیلی نه لیت : « پیای وه ک شافعییم نه دیوه - هاته ناومان بۆ میسر و - وترا : پیایکی قوریشی هاتوو . نیمهش هاتینه لای ده بینین خهریکی نوێژ کردنه .. که سمان نه دیوو نه وهنده جوان نوێژ بکات و ، نه وهندهش روومهت گه شاهه بیت - که دهستیشی به قسه کردن کرد که سمان نه دیوو نه وهنده شیرین گوftar بیت - هه موومان شهیدای بووبوین »^{٩٦} .

هه روا خهریکی بلا و کردنه وهی زانسته فراوانه که ی بوو هه تا خه لکه که کهوتنه شوین نه توانایی و هاتنه سهر مهزهبه نوێ که ی .. زانایان روویان لی نا و دهستیان به نووسینه وهی کتیبه کانی کرد و ، نه وانهش که خاوهنی ئینصاف بوون له نه یارانی شاهیدی یان له سهر زانایهتی و تهوانایی ئیجتیهادی دا . نه وهتا عه بدوللای کوری عه بدولحه که م^{٩٧} که شیخی گه وهی مهزهبی مالیکی بوو له میسر دا دان به وه دا ده نی که پیای نه دیوه وه ک شافعی توانای حوکم ده رهنانی بیی ، که نه لیت : « ها رأیست مثل الشافعي ، وما رأیت رجلاً أحسن استنباطاً منه »^{٩٨} .

موحه ممه دی کوری عه بدوللای کوری عه بدولحه که م نه لیت : باو کم پیمی وت : « کوره که م ! ده ست له م پیای بهر مه ده ، که سم نه دیوه وه ک نه م شاره زای ئوصوولی فیه بیت ، یان وتی : ئوصوولی عیلم بیت »^{٩٩} . موحه ممه دیش بووه قوتابی یه کی بلیمهت له خزمهتی نیمام دا هه تا به چاکی زانستی وه رگرت و دوایش ستایشیکی چاکی کرد و ، دوعای خیریشی بۆ ده کرد ،^{١٠٠} هه رچهنده دوا ی کۆچی دوا ی نیمام شافعی گه پایه وه سهر مهزهبی نیمام مالیک .

^{٩٦} توالی التأسیس (٥٩) .

^{٩٧} له هاره له مزنه کانی نیمام مالیک بووه و ، دوا ی کۆچی دوا ی نه شهه ب سمرۆ کایه تی مهزهبی مالیکی دراوه ده ست . سالی (٢١٤) ی کۆچی له قاهره دا کۆچی دوا یی کردوه .

^{٩٨} تهذب الاسماء واللغات (١ : ٦١) .

^{٩٩} توالی التأسیس (٥٦) .

^{١٠٠} الانتقاء (٧٣) .

نهو تا له ستایشیدا نه لیت : « فلانه کس به لای نیمه و فقیه نه ، چونکه قسهی خه لکی کۆده کاته و هه ندیکی هه ل ده بژێری . و ترا : نهی کی فقیهه ؟ وتی : نهو کسهی که له قورثان و فرموده دا خوکی (اصل) یگ درده هینتی بی نهوهی کهس پیشی کهوتبی . پاشان سه د لق لهو (اصل) ه درده هینتی . و ترا : جا کی توانای سه وهی ههیه ؟ موحه مه د وتی : موحه مه دی کوری ئیدریس^{١٠١} »
عه لی کوری مه عبه دی میصریش^{١٠٢} نه لیت :

« هه تا شافیهی نه هاتبوه ناومان فرموده مان نه ده ناسیی^{١٠٣} »

دواي نهوه دهنگ و باسی نیمام شافیهی ولاتانی پرکرد ، بۆیه له هه موو ولاتیکه وه بۆ فیربون و ریوایه ت کردن و « شاره زابون له کتێبه کانی موسلمانان هاته نه خزمه تی ، وه ک نیمام نه وه یی نه لیت^{١٠٤} »

حومه دیدی نه لیت : « کاتیک که شافیهی مه ککه ی به جی هیش و رویش بۆ میصر و ، خۆی لیمان ده رباز کرد ، نیمه ش به دواي دا به ره و میصر کهوتینه ری^{١٠٥} »
کاتیکیش که موحه مه دی کوری موسلیم^{١٠٦} پرسیاری نه وه ی لی ده کات که ئایا کتێبه کانی شافیهی نووسیوه ته وه ؟ نه لیت : نه خیر نه فرموت : دهی که مه تر خه مییت کردوه^{١٠٧} »

هه ره ها موحه مه دی کوری موسلیم پرسیار له نیمام نه حمه د ده کات که ئایا مألێک و نه وریی^{١٠٨} و نه وزاعیی^{١٠٩} کامیان بۆ شوین کهوتن چاک ترن ؟ نه ویش له ناویان دا ناماژه ی بۆ شافیهی کرد ، که له هه موویان زیاتر شاره زایه .

^{١٠١} ته ذیب الاسماء واللغات (١ : ٦٢) .

^{١٠٢} عه لی کوری مه عبه دی کوری نووخی به غدا دیه ، که له میصر نیشته جی بووه . نیمام نه سانیی فرموده دی لیوه گیراوه ته وه . عیجیلی نه لیت : ته قیه . سالی ٢٥٩ ی کۆچی کۆچی دواي کردوه .

^{١٠٣} ته ذیب الاسماء واللغات (١ : ٦٢) .

^{١٠٤} ته ذیب الاسماء واللغات (١ : ٤٨) .

^{١٠٥} الإلتقاء (٨٩) .

^{١٠٦} موحه مه دی کوری موسلیمی کوری عثمان رازی حافیظه . نه سانیی فرموده دی لیوه ریوایه ت کردوه و به ته قشی داناوه . سالی (٢٧٠) ی کۆچی کۆچی دواي کردوه .

^{١٠٧} ته ذیب الاسماء واللغات (١ : ٦١) .

^{١٠٨} سرفانی کوری سه عیدی کوری مه سروقی نه وریه ، له شاره زایی فرموده دا نه میری لیمان دارانه و « سه رداری خه لکی سه رده می خویه تی . له کوفه له دایک بووه و هه ره له ویش گه ره بووه . خه لیه مفه صوور وستی له کاروباری حرکم دا به شداری بکات » که چیی نهو نهی کرد و نیشته جی مه ککه و مه دینه بوو . پاشان خه لیه مه هینی دواي

پاشان پرسپاری لی ده کاتوه که نایا کتیبی شافعیی نهوانی عیراق و نهوانی میصریش شوتن کهوتنی کامیان چاک تره ؟ نهویش وهلامی ده داتوه که نهوانی میصر چاک ترن . بهمه برپار ددها به هیچ شیوه یک میصر به جی نه هیلی و نه چی بز هیچ شوتنیک تر .^{۱۱۰}

له گهل نهم روولی تان و ده ور قهله بالغدها نیمام شافعیی پتی خوش نه بوو له مذهبی ماموستاکی که نیمام مالیک بوو لا بدات .. چونکه له کرۆکی دلّی دا یه کم کس نیمام مالیکی به لاره مهزن بوو . پاشان سوفیانی کوپی عریهینه - بویه ههموو جارتیک ده ری ده برپی که مالیکی کوپی نهمس ماموستایه تی و ، زانستی لی وه رگرتوو و ، هیچ که سیش نه وهندهی نهو منهت باری نه کردوو . ههتا خۆی به غولامیک له غولامه کانی مالیک له قهلهم ددها ..^{۱۱۱}

به لام که له میصر دا ههستی کرد وا شوتن کهوتانی مذهبی مالیکی جگه له مذهبه کهی خۆیان قناعت به هیچ ناکهن . ناچار بوو رهددی هه ندی زای نهو مذهبه بداتوه .

خالیکی تریش که ناچار بوو پیچهوانی نیمام مالیک شت بلاو بکاتوه . نه وه بوو فتیانی کوپی نه بوسه مح^{۱۱۲} دهستی دایه هیرش و درایه تی نیمام شافعیی ، نه گینا نه گهر به درژیایی سال پرسپاری هه شتیکی لی بکرایه ، که وه لامی نه دایه وه نهی فهرموو : نه مه فهرمایشتی ماموستایه ..^{۱۱۳} نیمام شافعیی خۆشی هویه کی تری رهددانه وی مذهبی نیمام مالیک روون ده کاتوه که ده بیستی کلاویکی نیمام مالیک دهستی موسلمانانی ولاتی مغریب کهوتوو و داوی بارانی پی ده کهن . نه به ترسی له دل دا

کرد وه و نهویش خۆی هشار دا و پاشان رۆشت بز به صره و خۆی شاردوو تا نهو بوو لموی له سالی (۱۶۱) ی کۆچی دا کۆچی دوابی کرد .

^{۱۱۴} عبدالوهره حمانی کوپی عه مری کوپی یه حمودی نهوزاعیه ، له هۆزی نهوزاع . له فیه و زوهدها نیمامی ولاتی شام بوو . له شاری بهعله بهک له دایک بووه ، نهشته جی بهیرووت بووه و له سالی (۱۵۷) ی کۆچی دا هه لموی کۆچی دوابی کردوو .

^{۱۱۵} آداب الشافعی و مناقبه (۶۰) .

^{۱۱۶} ترتیب المدارک (۳۸۵) .

^{۱۱۷} فتیان ناوی عبداللّی کوپی نه بوسه رحه ، له گهره هاوه لاتی نیمام مالیک بووه که له گهل نیمام شافعیی دا بهرا بهر کتی کردوو .. پهله و ههله و قسه ره قیه کی تیدا بووه . جا له بهر ده مارگیری زیاد دهویی نهو له میصر دا درۆمنایه تی کهوته تیوان مذهبی مالیکی و مذهبی شافعیی . سالی (۲۰۵) ی کۆچی کۆچی دوابی کردوو .

^{۱۱۸} ترتیب المدارک (۳۸۵) .

دروست ده کات که روژگار تی پیریت و نهو خه لکه سهریان لی بشیو و ، وه ک گاوراز عیسایان کردبووه خوا یان کورپ خوا ، نهوانیش سرگردان ببن و مالیک له سنووری مروث دهر بکمن . بۆیه هه ندی رای ده داته دواوه تا خه لکی بزانن مالیکیش نیمامیکی موجهیده که راستیش نه لی و هه له شی له ده ست دهرده چی .^{۱۱۴} هه تا نیمام شافیهی بو ماوهی سالیک نویژی نیستیخاره ی کردووه . نه مهش بو دهر خستنی حق تا دینی خوا به راستیی و پاکیی پیشکesh به خه لکی بکریت .

مالیکی به کانیش له به لکه به هیزه کانی شافیهی ده ترسان که مه زه به که ی به ره بسینئ و به سر میسر دا زالی بیئ .. هه تا نه شهه ب^{۱۱۵} نه وه نده توو ره بوو بوو له سه جده دا دو عای له نیمام شافیهی ده کرد و ده یوت : « خواجه ! شافیهی بکوژیت نه گینا زانستی مالیک ده فوتئ »^{۱۱۶} . که نه مه به نیمام شافیهی گه یشته وه و به چه ند دیره شیعریک وه لامی دایه وه که هه موو که سی هه ره ده مرئ و ، پیاو نهو پیاویه بو قیامت خوی ناماده بکات ، که ها کا هات .

به فه رمانی خوا شافیهی کوچی دواپی کرد و ، لهو شتانه ی که له دوا ی به چی ما بوون نه شهه ب غولامیکی چیشت که ری گری و ، دوا ی هه زده روژ له مردنی نیمام شافیهی نه شهه بیش مرد .

نه مهش نه وه ده گه یه نی که به لکه کانی نیمام نه وه نده به هیزه بوون به هیچ که س وه لام نه ده درانه وه ، نه مهش کاری ده کرده سر پایه دارترین فه قیه ی مه زه به ی مالیکی . نه وه نده زوریان بو هاتبوو په نایان برده بهر والیی و داوایان لی کرد شافیهی له شاره که یان دهر بکات ، تا خه لکه که ی له خسته نه بردووه . کار به ده ستیش ویستی ده ری بکات . نه وه بوو شافیهی و خز مه هاشمی به کانی هاتنه لای والیی تا واز بینئ ، که چیی کو لی نه دا و ، وتی : نهوانه خوشیان ناوی و ده ترسم ئا زا وه به ری بیئ .. نیمام شافیهی داوای لی کرد که سی روژ مۆله تی بدات و ، نهویش مۆله تی دا . نه وه بوو له شهوی سی هه م دا والیی کوچی دواپی کرد و ، شافیهی له چنگی دهر باز بوو و هه تا کوچی

^{۱۱۴} الواقی بالوقیات (۱ : ۱۷۷) .

^{۱۱۵} نه شهه ی کوری عه بنو له مزیزی کوری داوودی قه بیی عامیری به ، که له سر ده می خوی دا فه قیه ی میسر بووه و « هاوه لی نیمام مالیک بووه . شافیهی نه فرموی : میسر له نه شهه ب شاره زاتری فه قیه ی هه ل نه خستوه . له سالی ۲۰۴ ی کوچی دا کوچی دواپی کردووه .

^{۱۱۶} ترتیب المدارك (۴۵۳) .

دوایی کرد لهوئ مایهوه .^{۱۱۷} هتا دواي کۆچی دوایی نیمام شافیعی دژایهتیی بهرامبر
 . شۆن کەوتووایی مەزەبە کەیی دەکرا .

نێستاش با سەرنجێکی ئەلقەیی دەرسەکانی نیمام شافیعی بدەین : نیمام کە نوێژی
 . جەری لە مزگەوت بەجێ دەهینا ، دەچوو شۆنی دانێشتە کەیی و قوتابی یە جوړاو
 حۆرەکانی دەستە دەستە دەهاتنە خزمەتی بۆ دەرس خۆندن .

یە کەم جار ئەهلی قورئان ئەلقەیان دەبەست و هتا خۆرکەوتن خەریکی قورئان خۆندن
 دەبوون . کە خۆر هەل دەهات ئەهلی حەدیث دەهاتن و ئەلقەیان دەبەست و ، لە بارەیی
 سانا و تەفسیری فەرموودەکانەوه پرسیاریان لێ دەکرد . کە خۆر بەرز دەبوو ئەلقەیی
 فێقه و ئیجتیهاد دەهاتن و خەریکی دەرس دەبوون هتا چێشتەنگاو و ، پاشان کۆمەلەی
 عەرەبی و نەحو و شیعەر دەهاتن و ئەوانیش تا نزیکەی نیو پۆ خەریکی دەرس دەبوون .
 پاشان نیمام هەل دەستا ، خوا لێی رازی بێ .^{۱۱۸}

لە گەڵ ئەمەشدا هەموو دەستەیهک دواي ئەوهی کە لە دەرس خۆندن دەبوو ئەوه
 سەرسامی شارەزایی و بلیمەتیی نیمام دەبوون . بە تایبەتیی کە نیمام دواي قورئان و
 فەرموودە دە هەزار شیعری هۆدەیلی بە إعراوب و غەریب و و ماناوە لەبەر بوون و ،
 زۆریش شارەزای میژوو بوو ، بۆ ئەمەش دوو شت یارمەتییان دەدا ، وەک ئێبەن
 عەبدولحەکەم ئەلئیت ، عەقڵێکی فراوان و ، مێشکێکی ساغ و سەلیم . لە هەمان کاتدا
 بەوپەڕی ئیخلاصەوه بۆ خوا کاری دەکرد ..^{۱۱۹}

نێستاش کاتی ئەوهیە هەندێ لەو قوتابی یە ناودارانەیی بناسین کە لە ولاتی میسردا
 پێی گەیانندن :

لە راستییدا خەلکێکی زۆر کەلکیان لە زانستی نیمام شافیعی وەرگرت ، ئەوانە
 ناودارەکانیان میژوونووس و زانایان ناویان تۆمار کردوون و هەریەکە پلەیی خۆی وەرگرتووه .
 بەلام وا چاکە لە ناویاندا چارێان هەل بێژێرین کە ئەمانەن : بوەیطسی و ، موزەنیسی و ،
 رەبیعی مورادی و ، موحەممەدی کۆری عەبدوللای کۆری عەبدولحەکەم -

رەبیعی کۆری سولەیمانی مورادی ئەلئیت : من و بوەیطسی و موزەنیسی و موحەممەدی
 کۆری عەبدوللای کۆری عەبدولحەکەم چوینە خزمەتی شافیعی - خوا لێی رازی بێ -

^{۱۱۷} توالی التأسیس (۸۴) .

^{۱۱۸} معجم الأدباء (۱۶ : ۳۰۴) .

^{۱۱۹} توالی التأسیس (۵۹) .

که له سهره مرگدا بوو . ماوهی سمعایتیک شافیعی سمرنجی گرتین .. ته ماشاگردنه کهی دریژهی کیشا و ، پاشان ناوړی دایمېه بۆ لاماڼ و فمرمووی :

« شه بویه عقوب ! تو ناسن له ملتدا ده بیت و ده مریت . تو ش موزه نیی ! له میصردا تووشی شتایتیک ده بیت و ، روژیکیش دیته بمرده مت ده بیت شاره زاترینی خه لکی نهو زه مانه له قیاسدا . تو ش موحه ممه ! ده گهریتمهو سهر موزه به کهی باوکت . تو ش ره بیع ! له هه موویان زیاتر به که لکی بۆم له بلاو گردنهو هی کتیبدا ..

شه بویه عقوب ! ههسته کاروباری نه لقه که به ده ست بگره . »

ره بیع نه لیت : همروا بوو که فمرمووی .^{۱۲۰} جا نه مه چهند کمرامه تیکی نیمام شافیعی درده خات -

یه که میان : بویه بطی : ناوی یورسفی کورپی یه حیا بووه و به شه بویه عقوب ناوبراوه . خه لکی بویه بطه له صه عیدی میصر . گهورترین هاوه لای میصری شافیعی یه . نیمام تیکی مهن و ، خواناس تیکی زاهید و ، فه قیه تیکی گهوره و کیتو تیکی سهرکه شی عیلم و دین بووه . فیه قی له شافیعی وهرگرتووه و ، هاوه لای تکی تاییه تییشی بووه . هه تا له فه توادانیشدا پشتی پی ده به ست و « دواي مردنیشی نهوی کرده جی نشینی خوی بۆ سهروکاری هاوه لانی . نهوه بوو نهویش توانی چندن نیمامی شاره زا پی بگه یهنی که له سمرانسری ولاتدا بلاوه یان لی کردبوو و ، به پی وچان زانستی شافیعی یان به خه لکی ده گه یاند .

ره بیع نه لیت : شه بویه عقوب به لای شافیعی یوه خاوه نی پایه و پلهی خوی بوو . جاری وا ده بوو که سیک پرسیار تکی لی ده کرد ، دهی فمرموو : له شه بویه عقوب بپرسه . که وه لامی نه دایه وه هه والی ده دای و ، نیمامیش دهی فمرموو : بهو شیویه که وتویه . بویه بطی کتیب تکی به ناوی (المختصو) داناوه که له کتیبه کانی شافیعی به کورت کراوه یی وهری گرتووه .

کاتی که نیمام شافیعی له سهره مرگدا بوو وه سیه تی کرد که نه لقی ده رسه کهی به بویه بطی بسپیری . جا ههرکه س پی خوشه با دابنیشی و ههرکه سیش پی ناخوشه با بپروا ..^{۱۲۱} لیره دا موحه ممه دی کورپی عه بدوللای کورپی عه بدولحه کم که نهویش

^{۱۲۰} طبقات الشافعية ۲ : ۹۴)

^{۱۲۱} توالی التأسيس (۸۴) .

نوتابی به کی لیّ هاتووی نیمام بوو ، خۆی به شیاوتر له بوه یطیی ده زانیسی بۆ جیگه داری
 مامۆستا که میان و ، له بهر نهوهش که نیمام شافعی له مائی نهوان میوان بوو بوو
 نارازی بوو نه لقه که به بوه یطیی بسپیرری . نیتر له نه لقه که دور کهوتوه و ، وازیسی
 له مزه بهی نیمام شافعی هینا و گهرايموه سهر مزه بهی مالیکی و ، له دژی نیمام
 شافعییش کتیبیکه به ناوی : « الرد علی الشافعي فيما خالف الكتاب والسنة » دانا .
 بهمه سهرگردانی رووی لهو پیاوه کرد و له جیاتیی نهوهی ریز له شافعی بگری
 پاداشتی چاکه ی بداتوه کهوته دژایه تی و سهره نجامیش ههر مانده و بوونی بۆ مایهوه و ،
 خوای گهروهش به لای بۆ نارد و زۆر به زهحمهت لێی ده ریا ز بوو .^{۱۲۲}

دووه میان : موزه نیسی : نه بوئبراهیم نيسماعيلی کورپی به حیایه ، که نیمام
 شافعی به (ناصر المذهب) ناوی هیناوه ، خاوهنی زانستیکی زۆر بووه ، به لگه ی
 به هیزی به کار هیناوه . ههتا نیمام شافعی وه ها وه سفی کردووه که نه گهر له گهل
 شهتانیشتا بهر بهرکی بکات نهوا نهویش ده به زنی . خاوهنی زوهد و وه ره ع بووه و ،
 ته معای به دنیا نه بووه . خاوهنی چهند کتیبیکه به ناوی (الجامع الكبير) ،
 (الجامع الصغير) ، (المختصر) ، (المنثور) ، (المسائل المعتره) -
 زۆریک له زانایانی خۆراسان و عیراق و شام زانستیان له موزه نیسی وه رگرتووه .
 ره مهزان شەش رۆژی مابوون له سالی دوو سه د و شهست و چواری کۆچی دا کۆچی
 دوایی کرد .

سینه میان : نه بو موحه ممد ره بیعی کورپی سوله یمانی مورادییه . له سالی سه د و
 ههفتا و چواری کۆچی دا له دایک بووه و په یوه ندیی به نیمام شافعی بهوه کردووه و ،
 زانستیکی زۆری لی وه رگرتووه . له گهرايموهی فهرمووده دا (فقه) بووه و له مزگهوتی
 عه مری کورپی عاص له شاری فوسطاطی میسر دا بانگ وێژیش بووه . نیمام زۆری خۆش
 و یستووه و ، هاوه لانی نیمامیش له سهر نهوه یه که دهنگن که چاکترین کهسی که جیی
 متمانه بێ له گهرايموهی کتیبه کانی شافعی دا ره بیعی مورادیی هاوه ل و خزمهت کاری
 بووه . ههتا نه گهر له ریوایه تیکدا جیاوازی له تیران نهو و موزه نیسی دا بپوایه . نهوا

فراوانیی زانستی شافیهیی

زانستی شافیهیی هەر تهنها بریتیی نیه لهو فیهقه و ئیجتیهادهی که به دهستی هیناوه « به لکو ههموو به شه جور به جور هکانی زانست ده گرتوه که نهو دهستیکی بالای تیایان دا هه بووه . جا دیاره زانینی رادهی نهو زانسته فراوانه بی سنوره ههروا ناسان نیه و ههموو که سی توانای نیه لئی ناگادار بی « مه گهر که سانیکی زور کهم له گهوره پیاوان و که له زانیان .. جا پشت به خوا ههول ده دهین دهستمان له ههندی له فهزل و شاره زایی نیمام لهو که له پیاوانهوه گیر ببی ..

که سهرنجی ژیاانی نیمام ده دهین ، ههر له کاتی کهوه که تهمه نی حدوت سالان بووه و ههموو قورثانی له بهر بووه ، تا ته جهلی یه خهی پی گرتوه ، بۆمان ده رده کهوی له ههموو خوشیی و لهزه تیکی نهو دنیا به زاهید بووه و ، به ههموو گیانیکیهوه .. به لاشه و روح و عهقل و زیره کی یهوه « ههولی داوه زانست به دهست بهینی و پاشان رهفتار بهو زانستهی بکات ..

نهوه تا خوی وه سفی نهو ههزبوونه بی وینهیهی ده کات ، جاریکیان پرسپاری لی کرا : ناره زووت بو وهرگرتنی زانست چۆنه ؟ فهرمووی : « کاتی که پیتی که لهو پیتانهی که نهو بیستون ده بیستم ، ههموو نه دنامه کانم ناواته خوازن گویان هه بی « تا نهو لهزه تهی به ههردوو گویم گهیشتهوه بهوانیش بگات » .

لی یان پرسیی : نهی حیرص و ته ماعت چۆنه بۆی ؟ فهرمووی : « وهک حیرص و ته ماعی نهو که سهی که ههر خهریکی پاره کۆکردنه وهیه و هیچی لی بهشی کهس نادات » . لی یان پرسیی : نهی ههولی چۆن بو ده دهیت ؟ فهرمووی : « وهک ههول دانی نهو ناهه تهی که بو دۆزینه وهی کوره تاقانه ون بووه کهی ههول ده دات » .^{۱۲۷}

^{۱۲۷} توالی التأسیس (۶۲) .

جا که سیّ نهوه غیرهت و ، نهوه ههول و کۆششی بیّت ، له هه مان کاتدا خاوهنی زیرهکی یهکی بی وینه بیّت ، دیاره ده گاته پلهیهک که تنها کهمی له ئاده می یهکان دهی گهنی ..

نهوهتا قوتاییانی زانست تی ده گهیهنی که پێویسته نهوهپری توانا ههول بدهن و بۆ به دهست هینانی زۆرترین زانست که متهرخه می نهکهن و ، ئارامیش له سه ره هه موو کۆسپ و ناره حه تی یهک بگرن و « خاوهنی ئیخلاص و نییه تیکی پاکیش بن و ، هه ردهم داوای کۆمه کیی و یارمه تی خواش بکهن ، چونکه به بی کۆمه کیی نهو هیچ خیر و چاکه یهک دهست گیر نابیت که ده فرموی :

(فحق علی طلبه العلم بلوغ غایه جهدهم فی الإستکثار من علمه ، والصبر علی کل عارض دون طلبه ، وإخلاص النیة لله فی استدراک علمه : نصاً واستنباطاً ، والرغبة إلى الله فی العون علیه ، فإنه لا یدرک خیر إلا بعونه) .^{۱۲۸}

ههروهها دهی ده بی که شاره زا بوون له نه حکامه کانی خوا و « بلاوکردنهوه و کارکردن بهو نه حکامانه ، ئیمان دار به بهزیی دین و دنیا ده گهیهنی و « شک و گومانی لی دوور ده که ویتنهوه و ، دلی به حیکمهت رووناک ده پیتنهوه و ، شایانی نهوهش ده بیّت که پێشه وایه تی ئیمان دارانی پی ببه خشریت ، که ده فرموی :

(فإن من أدرك علم أحكام الله فی کتابه : نصاً واستدلالاً ، ووفقه الله للقول والعمل بما علم منه ، فاز بالفضیلة فی دینه و دنیاه ، وانتفت عنه الريب ، ونورّت فی قلبه الحکمة ، واستوجب فی الدین موضع الإمامة) .^{۱۲۹}

ئێستاش به کۆمه کیی خوا که میک له زانسته جۆربه جۆره کانی نیمام شافعی بۆ نازیزان باس ده کهین :

(۱) زانسته کانی قورنان :

هه که سی بیهوی له نه حکامه کانی شه رعهت شاره زا ببی پێویسته پێش هه موو شتی که له قورنانی پیرو ز شاره زا ببی و ، لی تی بگا و ، له زانسته کانی ناگادار ببی و «

^{۱۲۸} الرسالة (۱۹)

^{۱۲۹} الرسالة (۱۹) .

به وردی لئی بکولیتمه . جا شتیکی نه گونجاوه که سیک بتوانی له قورشان تی بگا ، نه گمر به جوانی و پوختی شاره زای زمانی عمره ب نه بیت و ، شیوه زمانی هوزه کان نه زانیت و ، لغزت له به لاغمتی عمره بی نه بات .

دیاره نیمام شافعی - خوا لئی رازی بی - له هه موو کهس زیاتر لهو بواره دا سهرکه وتوو بوو .. نموه بوو چوو بیابان ناو ره وان بیوترین هوزی عمره ب ، که هوزی هوزه یله و ، بو ماوهی هه قده سال له گه لیاندا ژبانی دایه سهر - وه ک بیابان نشینیک له گه لیاندا باری ده کرد و باریشی ده خست .. به جوانی قیری زمانیان بوو و ، شیعه کانی له بمر کردن و ، به تمواوی وه ک نه دامتکی هوزه که لئی هات .. نیتر نموه بوو به ناسانی له واتاکانی قورشان نه گیشته .. نمونده شاره زای قورشان بوو ، ده وت وا له سهرده می هاتنه خواره وهی قورشاندا .

بویه سوفیانی کوری عوبینه می ماموستای نیمام شافعی له زانستی فهرموده دا ، ههرکاتی پرسیاری ته فسر و فه توای بو بهاتیاه ، ناوری بو لای شافعی ده دایه وه ، و ده وت : پرسیار له مه بکه ..

نهبو حسسانی زیادی شاهیدی له سهر نموه ده دا که کسی نه دیوه وه ک نیمام شافعی به توانا بیت بو دهرهینانی ماناکان له قورشاندا و نمونه هینانمونه له سهر نموه له زماندا ، که نه لیت : « ما رأیت أحداً أقدر عليّ انتزاع المعاني من القرآن ، والإستشهاد على ذلك من اللغة من الشافعي » .^{۱۳۱}

داوودی کوری عه لی نیمامی نه هلی ظاهر له ستایشی شافعی دا نه لیت : نیسحاقی کوری راهویه پیمی وت : من و نه حمدهی کوری حنبعل چوینه خزمه تی شافعی له مه که ده و ، له باره ی چنه شتیکه وه پرسیارم لی کرد ، ده بینم زمان پاراو و ، ره وشت جوانه . که له لای هه ستاین کومه لیک له تی گه یشتوانی قورشان پیمان گه یاند که له سهرده می خوی دا زانترین کهس بووه له مانا کردنی قورشاندا -^{۱۳۲}

جا ههروه ک له کتبی (الرسالة) دا چهن دین (اصول) ی له قورشان دهرهیناوه که نه دهمیزاد سهرسام ده بیت ، ههروه ها بو ته فسر کردن ههر ریویه تیک به تمواوی جیی متمانه نه بووی ، پشتی پی نه به ستوه بویه پشتی به موجهید ده به ست ، ههروه ک بوخاریش له وه دو پشتی پی ده به ست -

^{۱۳۰} الإنتقاء (۷۰) .

^{۱۳۱} توالی التأسیس (۵۸) .

^{۱۳۲} توالی التأسیس (۵۸) .

(۲) زانستی فەرمووده :

نیمام شافعی تهمەنی نەگیشتبوو دە سالان رووی لە حەرەمی مەحکیبی نا و ، خۆی گەیانده خزمەتی مامۆستای حەرەم ، فەرمووده ناسی گەرەمی مەحکە ، سوفیانی کوری عوبیدینە و ، دەستی بە وەرگرتنی فەرمووده کرد و ، ئەوەندهش دەست کورت بوو ناچار بوو فەرمووده لەسەر نیشقان و لقى پانی دارخورما و لە سەر دیوی دووھەمی کاغەزی فەرمانگەکان بنووسیتەوه ، پاشان (موطأ) ی نیمام مالیکی لەبەر کرد و ، هیشتا تەمەنیشی نەگیشتبوو سیانزە سالیی خۆی گەیانده مەدینە بۆ خزمەتی نیمام مالیک و ئەو فەرموودانەى که لەلای ئەمیش و لەلای مامۆستاکانی تریش هەبوون هەمووی نووسینەوه و ، زۆریک لە فەرمايشت و فەتوای هاوێلانی نووسیەوه و ، بە چاکیی شارەزای فقهی دانیشتوانی مەدینە بوو .

ئێبەن حەجەر دەری برپوه که شافعیی فەرموودهی زۆری لەبەر دەکرد ، بەلام مامۆستای زۆری نەبوون ، چونکە سەرەپان زانستی فەرمووده سەرگەرمی زانستی فقهیش دەبوو تا ئەوێ که خوا وستی لەسەر بوو دەستی کەوت .^{۱۳۳} هەرۆه هاو دەری برپوه که فەرمووده کانی ئەحکام جگە لە کەمیکیان هەر هەموویانی بەلاوه بوو ، ئەمەش بە بەلگەى وتەى نیمام ئەبویه کوری خوزەیمە ، کاتێ که پرسىاری لى دەکرێ که : نایا سوننەتیکى پێغه مېهر ﷺ هەیه که شافعیی لە کتێبه کانی دا نەینووسی بێ . ؟ ئەلئى : نەخیر .^{۱۳۴}

نیمام ئەحمەدیش دەری برپوه که نیمام شافعیی لە هەموو کەسێک زیاتر شارەزای قورئانی پیرۆز و سوننەتی پێغه مېهرى خوايه ﷺ .^{۱۳۵} موزەنبیش وتویه : گوێم لە شافعیی برپوه که دەى فەرموو : « چەندین شەو بە دواى تەنیا فەرمووده یە کەدا رینگام برپوه » .^{۱۳۶}

^{۱۳۳} توالی التأسيس (۵۳) .

^{۱۳۴} تهذيب الاسماء واللغات (۱ : ۵۱) .

^{۱۳۵} آداب الشافعي و مناقبه (۵۵) .

^{۱۳۶} توالی التأسيس (۵۲) .

له گهل نهوهدا به زور بئ و بؤر بئ رازیی نهبووه . به لکو ههولئ داوه فرموده ی صهحیح کۆ بکاتهوه و « پشتیشی له ههوالئ لاواز و بئ گیان کردووه » به رادهیه ک که نیمام نهوهدویی دهری دهبرئ که بئ نازانئ هیچ فهقیهیک وه ک شافعییی بایهخی بهوه دا بئ که فرموده ی صهحیح بکاته به لگهی حوکه کانی و له لاواز جای بکاتهوه.^{١٣٧}

جا ههرچهنده نیمام شافعییی فرموده ی صهحیحی دهست بکهوتایه ، هیشتا دلئ ناوی نهده خواردهوه و دهترسا لاواز بیت . هه موو فرموده ناسیک هه مان هه لوئستی هه بووه . نهوهدا صهحیحی بوخاریی که جگه له دووباره بووه کان بریتییه له دوو ههزار فرموده ، که له سئ صهده ههزار فرموده کۆکراوتهوه و ، صهحیحی موسلیمیش به هه مان شیوه . ههروه ها موسنده ی نیمام نهحهدهش . ههرچهنده فرموده ی لاوازی تیدایه . له زیاتر له ههوت صهده و په نجا ههزار فرموده کۆی کردۆتهوه ..

نهوه ی که پئوسته هه میشه له یادمان بیت نهویه که زانیان هه هه موویان له سه ر رهوشت بهرزیی و کاملیی شافعییی په کدهنگن به رادهیه ک که هیچ کهس له هه ییج بواریک دا گلهیی لئ نه بیت .^{١٣٨}

حهرمه له ی کورئ په حیا له شافعییهوه دهگیرتهوه که فرمودیه : « هه رگیز درۆم نه کردووه و » هه رگیز سوتندیشم ، چ به راست و چ به درۆ ، به خوا نه خواردووه » .^{١٣٩}
عه بدورپه رحمانی کورئ نه بو حاته میش له نه بو موحه ممه دهوه له باوکیهوه ده گیرتهوه که وتویه : (محمد بن إدريس فقيه البدن، صدوق اللسان) .^{١٤٠} واته : له هه موو کردار و گوشتاریکی دا خوای له یاده و له سنووری حوکم و فرمانه کانی ده رناچیت .

نه بو زه رعش ، که په کیکه له که له زانیانی فرموده و ، صهده ههزار فرموده ی له بهر بووه و ، له سالئ ٢٦٤ ی کۆچی له ره ی کۆچی دوایی کردووه ، وتویه : شافعییی فرموده یه کی هه له ی به لاوه نیه .^{١٤١}

نه بو داوودیش نه لئیت : پی نازانم شافعییی فرموده یه کی هه له ی به لاوه بئ .^{١٤٢}

^{١٣٧} تهذيب الأسماء واللغات (١ : ٥١) .

^{١٣٨} وفیات الأعيان (١ : ٥٦٦) .

^{١٣٩} توالي التأسيس (٦٧) .

^{١٤٠} آداب الشافعي ومناقبه (٨٩) .

^{١٤١} الرواي للصفدي (٢ : ١٧٣) .

^{١٤٢} شذرات النعب (٢ : ٩) .

نه بو حاتمى رازيش نیمام شافعی به (صدوق) ده زانی .

نیمام نه حمه دیش نه ونده متمانى به نیمام شافعی ده بیت بی پيروا فرموده ی لی ده گیر پته وه .

پیشه وایانى فرموده به وردیى له وه کولیونه ته وه که داخو صه حیج ترین سه نه دی فرموده کامه بیت ؟

له بوخارى په وه ده گیر نه وه وتویه : صه حیج ترینى هه موو سه نه ده کان : له مالیک وه ، له نافع وه ،^{۱۴۳} له ثبین عومره وه . دواى بوخاریش که سانی تر هاتون و ده ریان پریوه که : پیوسته شافعییش بخړته سهر ثم زنجیره له بهر نه وه که زانایان رایان له سهر نه وه به که شافعیى مه زن ترین که سیکه فرموده ی له مالیک وهر گرتبى . به مه ده وتړئ : شافعیى ، له مالیک وه ، له نافع وه ، له ثبین عومره وه .. له چهره کانی دواوه ش دا زانایان رایان له سهر نه وه بووه که چاکترین ریوایه تیش ریوایه تی نیمام نه حمه ده ، له شافعیى په وه ، له مالیک وه ، له نافع وه ، له ثبین عومره وه .^{۱۴۴}

هه موو زانایان رایان له سهر نه وه به که نیمام شافعیى به که م که سیکه که زانستى (اصول الفقه) ی داناوه . به لام که میک به وه ده زانن که به که م که سیشه له دانانى زانستى (اصول الحدیث) دا ، که زانایانى ثم دواوه ناویان ناوه (مصطلح الحدیث) . نیمام شافعیى لهم زانسته دا چهن دین (اصطلاح) ی داناوه که هیچ که سیک پیشى نه که وتوه . وه که نه فرموى : (إذا اتصل الحدیث عن رسول الله ﷺ وصح الإسناد به ، فهو سنة) .^{۱۴۵}

هه روه ها فرمویه : (لیس الشاذ - من الحدیث - أن یروی الثقة حدیثاً لم یروه غیره ، إنما الشاذ من الحدیث : أن یروی الثقات حدیثاً ، فیشد عنهم واحد فیخالقهم) .^{۱۴۶} هه روه ها فرمویه : (إذا قرأ عليك المحدث ، فقل : حدثنا ، وإذا قرأت علی المحدث ، فقل : أخبرنا) .^{۱۴۷}

^{۱۴۳} نافع ی مه ده نی په کیکه له نیمامانى تابعینى مه دینه . له بنه رت دا دیله مى به و به مندالیی وه که بهنده کهوت ده ست ثبین عومر . سالی (۱۱۷) ی کوچی کوچی دواى کردوه .

^{۱۴۴} توالی التأسیس (۲۱) .

^{۱۴۵} آداب الشافعی ومنابه (۲۳۲) .

^{۱۴۶} آداب الشافعی (۳۲۳) .

^{۱۴۷} آداب الشافعی (۹۹) .

همروه‌ها فرموده : (رئیس المنقطع بشيء ما عدا منقطع ابن المسيب) .^{۱۴۸}
 هتا له جمرح و تعدیلدا مردانه حق ده‌لئت و ، بی‌یاکه خه‌لک پیی خوشه یان نه‌ه .
 تنها ره‌زامندی خوی مه‌به‌سته .. نه‌حمده‌ی کوری سوره‌یج نه‌لئت : گویم له شافعی
 بو ده‌ی فرموده : « نه‌لئن » لایه‌نگیری ده‌کات . نه‌گمر لایه‌نگیریمان بگردایه ، نه‌وا
 لایه‌نگیری زوه‌ریمان ده‌کرد . فرموده‌ی مورسه‌لی زوه‌ریش هیچی تیا به‌سه‌ر نیه .
 چونکه ده‌ی‌بینین له سوله‌یمانی کوری نه‌رقه‌مه‌وه ریوایه‌ت ده‌کات » .^{۱۴۹}
 نبین عه‌بدولحه‌کم نه‌گیرت‌مه‌وه : گویم له شافعی بو ، کاتیک که ناوی حمرامی
 کوری عثمانیان له‌لادا برد ، فرمودی : (الحدیث عن حرام بن عثمان حرام) .^{۱۵۰}
 همروه‌ها نبین عه‌بدولحه‌کم نه‌گیرت‌مه‌وه : شافعی فرموده : کتیه‌کانی واقیدی
 درؤن) .^{۱۵۱}

همروه‌ها لئی ده‌گیرنه‌وه که وتویه : شافعی فرموده : (ریوایه‌تی به‌شیری کوری
 نوه‌یک ناچه‌سپی) .^{۱۵۲}
 نیمام شافعی بز تی‌گیشتنی سوننه‌ت زور لی‌هاتوره‌ بووه . ناززان ده‌زانن که سوننه‌ت
 دوو به‌شه : ریوایه‌ت و دیرایه‌ت : ریوایه‌ت : زانستیکه فرموده و کرداری پیغه‌مبه‌ر ﷺ
 له‌گه‌ل گیرانه‌وه و ریک و پیک کردنی (لفظ) ی فرموده‌که ده‌گرت‌مه‌وه . دیرایه‌ش :
 زانستیکه بریتی‌یه له حقیقه‌ت و مدرج و جور و نه‌حکامی ریوایه‌ت و .... هتد .
 جا نیمام شافعی له زانستی ریوایه‌ت‌دا زور چاک شاره‌زا بووه . به‌لام له زانستی
 دیرایه‌ت‌دا له سرده‌می خوی‌دا که‌سی نه‌ی‌توانیوه شان له شانی بذات و ، له تی‌گیشتنی

^{۱۴۸} آداب الشافعی (۲۳۲) مه‌به‌ستی له‌و فرموده‌یه که که‌سک هاول نه‌بیت و بلئت : پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموده‌یه :
 نیمام شافعی له‌و جوره فرمودانه تنها فرموده‌ی سعیدی کوری موسیمی قبوله ، چونکه نه‌و عه‌دله و له
 عه‌دلشوه ریوایه‌ت ده‌کات ..

^{۱۴۹} آداب الشافعی (۸۲) . زوه‌ری : ناوی موحه‌مده‌ی کوری موسیمی کوری شه‌ابه ، له نه‌وی زوه‌ره . یه‌کم
 که‌سه که کتیی فرموده‌ی دناوه و ، یه‌کیکه له‌و که‌له زانایانه‌ی که فرموده‌یمان له‌بروون . تابیی‌یه و سالی
 (۱۲۴) ی کوجی کوچی دواپی کردوه . سوله‌یمانی کوری نه‌رقه‌میش نه‌بو‌موغاف به‌ریه . که زانایان له‌سر
 لاوازی نه‌و ی‌کده‌نگن ..

^{۱۵۰} آداب الشافعی (۲۱۸) . حرام کوری عثمان نه‌نصاری مدنه‌یه . مالیک و یه‌حیا فرمودانه (ثقة) نیه .
 نبین حمبان وتویه : له شیهه‌گیری‌دا رۆچوه و ، سنده‌کان ناوه‌زور ده‌کات ..

^{۱۵۱} آداب الشافعی (۲۲۰) . ده‌ه‌بیش وتویه (وقد استقر الإجماع علی و نه) .

^{۱۵۲} آداب الشافعی (۲۲۰) . نه‌و به‌شیره تابیی‌یه و ، یه‌کیکه له‌وانه‌ی که له نه‌بو‌موره‌ریوایه‌ت ده‌کات .
 نه‌بو‌حاتم حمدنی نه‌وی به (حقه) و نه‌گرتوه . به‌لای نه‌حمد و نه‌سانیی و عیجلی‌مه‌وه (ثقة) یه .

دهقه کانی سوننه و دهرهینانی مانای ورد و قول و ، دهرهینانی حوکمدا یه کجار لی هاتوو بووه . زور جار ری له مانا و ورده کاری و هها ده کهوت که کهله زانیان و فرموده ناسان ری یان لی نه ده کهوت ..

له پیشه وه باس کرا که چون سوفیانی کوری عوبهینه ی ماموستای دلی به شافعی خوش بوو و متمانه ی به زانستی نهو ده کرد .. نهو بوو به جوانی فیهی نهو فرموده یه ی بؤ باس کرد که پیغه مبر ﷺ صه فیه ی هاوسه ری - خوا لی رازی بی - له گله دا بوو و تووشی پیاویکی نه نصاری بوون و ، سوفیانی زوری پی خوش بوو .

نه ک هه سوفیانی کوری عوبهینه به لکو هه موو زانیان ناگاداری لی هاتویی نیمام شافعی بوون ، نهو هتا هیلالی کوری علاه نه لیت : « رحم الله الشافعی ، هو الذي فتح لأصحاب الحديث الأقفال » .^{۱۵۳}

نه مهش بهو بونه وه بوو که پشتی به فرموده ده به ست . موزه نی نه لیت : شافعی فرموده : « نه گهر سوننه تیکی صه حیحاتان ده ست کهوت شوینی بکهون و شارب به لای وته ی هیچ که سه وه نه ده نه وه » .^{۱۵۴} تا له نه نجام دا نازناوی (ناصر السنة) ی لی ترا .

عه بدولمه لیک کوری عه بدولحه میدی کوری مه هان^{۱۵۵} نه لیت : نه حمه دی کوری حه نه ل پی می فرموده : « نهو بؤج ته ماشای کتبه کانی شافعی ناکهیت ؟! له وکاته وه کتیب نو سراوه هیچ کهس کتبی نه نو سیوه له شافعی زیتر شوین کهوته ی سوننه بیت » .^{۱۵۶}

ههروه ها نیمام نه حمه د فرموده : « نه گهر شافعی صه حیحی فرموده یه کی له لا به له مایه ، کاری پی ده کرد » .^{۱۵۷} ههروه ها فرموده : « چاکترین کاری شافعی نه وه بوو که نه گهر فرموده یه کی بیستایه و له لای نه بویه ، کاری پی ده کرد و ، وازی له وته که ی خوی ده هینا » .^{۱۵۸}

^{۱۵۳} تذهیب الأسماء واللغات (۱ : ۶۴) .

^{۱۵۴} توالی التأسيس (۶۳) .

^{۱۵۵} حافظ و فیه بهوه . هاوه لی نیمام نه حمه د بووه . له نیسحاق نه زرق و ریحی کوری عوباده و خه لکی تریشه وه فرموده ی ریوایه ت کردوه ، نه سانییش فرموده ی لی وه رگرتوه و به (نقه ی داناهه . سانی (۲۷۴) ی کؤچی کؤچی دواپی کردوه .

^{۱۵۶} آداب الشافعی (۶۱) = توالی التأسيس (۵۷) .

^{۱۵۷} توالی التأسيس (۶۳) .

^{۱۵۸} توالی التأسيس (۶۳) .

تیر می‌دیش نه لیت ا گوتم له نه حمده دی کوری حنبل بوو که دهی فرموو : (رحم الله الشافعی ، لقد کان یذب عن الآثار) .^{۱۵۹} واته : بزرگویی له فرموده ده کرد -

عبدالپرړه جمانی کوری مه‌دیش - که نیمام شافعی کتیبی (الرسالة) ی بو نووسی . نه لیت : « سوفیانی لهری مرد و وهره عیش له گه لیا مرد .. شافعیش مرد و سوننه ته کانیش له گه لیا مردن .. نه حمده دیش ده مرئ و بیدعه ته کانیش سر دهره هینن »^{۱۶۰}

حلولهری کوری موجه مدهی مینقریش وتویه : به دوو شت دهره کهوی که سیک شون سوننه کهوتی : به خوشروستی نه حمده دی کوری حنبل و نووسینه‌وی کتیه کانی شافعی .^{۱۶۱}

نیمام شافعی خزی فرمایشتی زوری هنن تیایانا دهری دهری که پیوسته بریار بریاری سوننه تی پیغه مبرری خوا بیت و ، که سوننه هاته برهوه هموو حوکم و بریاریک دهرته دواوه ، چونکه هیچ کس ناتوانی سوننه هر هموی کز بکاتوه و ، هیچ که سیش له تی گه‌یشتی سوننه دا بی هله و بی کهم و کوری نیه - نه‌وا تا ربیع ده گیریتوه که شافعی فرمووه :

« کهس نیه سوننه‌تیکی پیغه مبرری خوی ﷺ له دست دهرنه چی و ، لئی پنهان نه بی . جا من هرچیم وت و ، هر (اصل) یکم دانا و ، له پیغه مبرری خواوه فرمایشتیک هاتبوو پیچوانه‌ی وته‌کی من ، نه‌وا فرمایشت فرمایشتی پیغه مبرری خوايه ﷺ و ، نه‌وه قسمی منیشه » .^{۱۶۲} نم وته‌ی هر دوو باره ده کرده ..

هره‌وا - وه‌ک نمولهر دهی گیریتوه - فرمووه : « هر فرمایشتیک له پیغه مبرره ﷺ بیت ، نه‌وه وته‌ی منیشه ، نه‌گر چی لیموه نه‌شان بیستب » .^{۱۶۳} هره‌وا - وه‌ک که رایسی دهی گیریتوه - فرمووه : « نه‌گر به لگه‌یه کتان بهرچاو کهوت له ری دا فری درا بوو ، نه‌وه به زمانی منوه بی گیرنه‌وه ، من وتومه » .^{۱۶۴}

^{۱۵۹} توالی التأسیس (۵۷) .

^{۱۶۰} طبقات الشافعی (۲ : ۲۹) .

^{۱۶۱} الانتقاء (۸۹) .

^{۱۶۲} معجم الأدباء (۱۷ : ۳۱۱) .

^{۱۶۳} آداب الشافعی (۹۴) .

^{۱۶۴} آداب الشافعی (۹۴) .

نهحمه دی کوری حهنبه لیش نهفرموئ : شافعییی پیمانی فرموو : « ئیوه له من زاناترن به فرموودهش و به پیاوان - نهگهر فرموودهیهک سهحیح بوو ، نهگهرچی کوفیی - یان به صریی ، یان شامیی بیت ، ناگادارم کمن ، نهگهر سهحیح بوو ، با خۆم بگهیه نهه لای » .^{۱۶۵}

ههروهها - وهک ره بیع دهی گیرپتهوه - فرموویه : « نهگهر له کتییی مندا پیچهوانهی سوننهتی پیغه مبهری خواتان ﷺ ، نهوا شوین نهو سوننهته بکهون و ، واز له وتهکی من بهینن » .^{۱۶۶}

دیسان ره بیع نه لیت : ههروهها گویم لئی بوو دهی فرموو : « ههر کاتییک له پیغه مبهری خواوه ﷺ فرموودهیهکی سهحیح گیرایهوه و ، شوینی نهکهوتم ، نهوا به شاهیدتان ده گرم که من عه قلم له دهست داوه » .^{۱۶۷}

ههروهها - وهک ره بیع دهی گیرپتهوه - فرموویه : « ههر مهسته لهیهک باسم لیوه کردبی و ، به لای نههلی فیههیشهوه ، به پیچهوانهی نهوهی که من وتومه ، فرموودهیهک له پیغه مبهری خواوه ﷺ به سهحیح دهرجوو ، نهوا من لهو وتهیه پاشگهز بوومهتهوه ، ئیتر سا له ژیانمدا بیت یان له دای مردنم بیت » .^{۱۶۸}

ههروهها ده گیرنهوه که فرموویه : (إِذَا عَجَّ الْحَدِيثُ فَهُوَ مَذْهَبِي) .^{۱۶۹}
ههروهها - وهک موزه نیی دهی گیرپتهوه - فرموویه : « نهگهر سوننهتیکی سهحیحتان دهست کهوت ، نهوا شوینی بکهون و ، ناوڕ به لای وتهی که سهوه مهده نهوه » .^{۱۷۰}

ههروهها فرموویه : « نهگهر فرموودهیهک به سهحیح دهرجوو ، وتهکی من بکپشن به دیواردا » .^{۱۷۱}

بهه فرمایشتانهی دهیهوی موسلمانان به شاهید بگری که ناماده نیه له خۆیهوه هیچ شتییک بۆ دینی خوا زیاد بکات و ، با به بۆنهی متمانهی خه لکهوه به دین و وه ره ع و خواناسیهکی وا تی نهگن ههرچی نهه نویسی ده کرتته بهشییک له دینی خوا .. جا ههر

^{۱۶۵} آداب الشافعی (۹۴)

^{۱۶۶} توالی التأسیس (۶۳) -

^{۱۶۷} توالی التأسیس (۶۳) -

^{۱۶۸} توالی التأسیس (۶۳) -

^{۱۶۹} توالی التأسیس (۶۳) -

^{۱۷۰} توالی التأسیس (۶۳) -

^{۱۷۱} الوافی بالوفیات (۱۷۳ : ۱) -

وته‌یه‌کی به قورئان و فهرموده پشت‌گیری لی نه‌کرا ، نه‌وا با ههموان بزائن که لیتی پاشگمز بۆته‌وه .

بوه‌یبطی له شافیهیی‌یه‌وه ده‌گیرته‌وه که فهرموویه :

« نهم کتیبانه‌م داناوه و در یغیم نه‌کردوه ، به‌لام همر ده‌بی هه‌له‌یان تیدا بیت . چونکه خوی گه‌وره ده‌فهرموی : ﴿ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴾ (النساء : ۸۲) ^{۱۷۲} جا لهم کتیبانه‌مدا همر شتیکتان دیی که پیچموانه‌ی قورئان و سوننه‌ت بوو ، وا لیتی پاشگمز بوومه‌وه . ^{۱۷۳} »

کارێک که یه‌کجار شافیهیی تووره ده‌کرد بریتی بنو له‌وه‌ی که زانایه‌ک پشت له سوننه‌ت و به‌لگه‌ی شرعی هه‌ل بکات و ، بۆ پشت‌گیری وته‌که‌ی وای زانایان بینته‌وه ، نه‌گهرچی له که‌له‌زانایان و گه‌وره موجه‌هیدان بیت - نه‌وه بوو جارێکیان له‌گه‌ل ئیسه‌حاقی کوری راهویه‌دا وت و وێژ و به‌را به‌رکی‌یان ده‌کرد .. که گوئی له ئیسه‌حاق گرت ، له یه‌که‌ی له ناسراوانی پرسی : نه‌مه‌ که‌یه‌ ؟ وتی : نه‌مه ئیسه‌حاقی کوری ئیبراهیمی کوری هه‌نظله‌یی کوری راهویه‌ی خۆراسانی به . شافیهیی فهرمووی : « نه‌مه تۆی نه‌هلی خۆراسان وای داده‌نن که فه‌قیه‌یان بیت ؟ » . ئیسه‌حاق وتی : وای داده‌نن - شافیهیی فهرمووی : « خۆزگه که‌سیکی تر له‌و جیگه‌ته‌دا بویه ، تا فهرمانم بدایه همر دوو‌گوئی‌یان له بنا ده‌به‌نایه . من پیت ده‌لیم : پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرموویه ، تۆش نه‌لئی : عه‌طاء و ، طاووس و ، مه‌نصور و ، ئیبراهیم و ، هه‌سمن رایان وه‌ها نیه ؟! ئایا که‌س ده‌توانی به‌رامبه‌ر به پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌لگه به‌نیتته‌وه ؟! » ^{۱۷۴} .

هه‌روه‌ها به‌گه‌له‌یه‌کی جهرگ بره‌وه له‌و که‌سه تووره ده‌بوو کاتی که نهم به‌لگه‌یه‌کی له سوننه‌ت ده‌هینایه‌وه و نه‌ویش ده‌ی وت : ئایا کار به‌و به‌لگه‌یه ده‌که‌یت ؟

زه‌غفرانیی نه‌لێت : گویم له شافیهیی بوو ، به‌وه‌که‌سه‌ی که لیتی ده‌پرسی : ئایا کار به‌م فهرموده‌یه ده‌که‌یت ؟ ، ده‌ی فهرموو : « بۆج وا ده‌زانسی من له په‌رستگای جووله‌کان‌دام ؟ وا ده‌زانسی له کلیسای گاوازن‌دام ؟ وا ده‌زانسی جل و به‌رگی کافرانم

^{۱۷۲} نهم نایه‌ته پیرۆزه ده‌ی ده‌پێ که قورئانی پیرۆژ ناته‌واوسی و که‌م و کورتیی تیدا نیه له‌به‌ر نه‌ویه فهرمایشتی خوی گه‌وره‌یه . واته ههرچی نووسراو هه‌یه ده‌بی که‌م و کورتیی و هه‌له‌ی تیدا بی ، چونکه نووسراوی ده‌ستی غه‌یری خویه .

^{۱۷۳} توالی التاسیس (۶۲) .

^{۱۷۴} معجم الأدباء (۱۷ | ۲۹۵) .

له بهردایه ؟ ده بیننی له مزگوتی موسلمانان دام و ، جل و بهرگی موسلمانانم له بهردایه و ، روم له قیبله ی نهوانه و ، فرموده ش له پیغه مبهروه ﷺ ده گیرمهوه ، دوی نهو دهش به گوئی نه کم ؟ »^{۱۷۵}.

ههتا نهو نهو وابهسته ی سوننهت بوو ، که سوننهتکی ده کرده به لگه و پیی بوترایه : نهو به گوئی ده که ی ؟ ، له رزی لی ده هات و رهنگی زهرده هل ده گهرا . له ره بیعی کوری سوله یمانهوه ده گیرنهوه و تویه : له کاتیکدا که پیاوئیک پرسپازیککی له شافعیی ده کرد ، گویم لپی بوو که ده ی فرموو : له پیغه مبهروه ﷺ ده گیرنهوه که وه ها و وه های فرمووه .. پرسپار کرده که پیی وت : نهو کار بهوه ده که ی ؟ شافعیی له رزی لی هات و ، رهنگی زهرده هل گهرا و ، حالی گورا و فرمووی : « تیاجیت ! چ زهوی به ک ده م گریته خو و ، چ ناسمانیک له ژیری دا جیم ده کاتهوه نه گهر فرموده یه ک له پیغه مبهری خواوه ﷺ بگیرمهوه و ، کاری پی نه کم ؟ به لی ، به سر سهر به چاران »^{۱۷۶}.

شافعیی که هه ندیککی ده دیی به کویرانه شوین خه لکیی ده که ون ، له هه مان کاتیش دا که فرموده یه کی ریک و پیک پیغه مبهری خوا ﷺ ده بینن که هیچ پیچ و به نایه کی تیدا نه ، ده به کوسپ و ناهیلن خه لک شوینی نهو سوننهت به که ون ، زور بی تاقهت ده بوو .

جارتکیان لهو بارهوه فرمووی : « بز هیچ کهس رهوا نه له باره ی ده ست بهر زکرده وه ی کاتی سه ره تای نوژ و ، له کاتی رکوع و ، له رکوع سهر بهر زکرده وه دا ، فرموده ی پیغه مبهری خوا ﷺ بیستی ، که چی چاو لهو کرداره ی پیغه مبهر ﷺ نه کات »^{۱۷۷}.

نیمام شافعیی ههر به مندالیی رای له سهر شوین که وتنی سوننهت بووه ، ههر نهو کاته ی که له مه که ده خهریکی ده رس خویندن بوو .

موحه مه دی کوژی عه بدو پرده حمانی جهوه مبهری ده گیرنهوه و نه لیت : له خر مه تی سوفیانی کوری عویدینه دا بووم ، پی یان وت : که نه جیک هاتوه . مه به ستیان له نیمام شافعیی بووه . نه لیت : « شوین فرموده ی پیغه مبهری خوا ﷺ به که ون و ، واز له (رأی) بهینن » . سوفیان وتی : خوا پاداشتی نهو که نه به چاکه بداته وه - پاشان

^{۱۷۵} طبقات الشافعية (۲ : ۱۳۸) .

^{۱۷۶} معجم الأدباء (۱۷ : ۳۱۱) و صفة الصفوة (۲ : ۱۴۵) .

^{۱۷۷} الطبقات الكبرى (۲ : ۱۰۰) .

وتی: خَوای گه‌وره فەرموویە: ﴿سَمِعْنَا قُلِي يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ اِبْرَاهِيْمُ﴾ (الانباء: ۶۰).
 هەروەها فەرموویە: ﴿اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ (الکہف: ۱۳).^{۱۷۸}
 ھەر لەو بارەوہ زانیان و پیاوچاکان چەندین خەویان بە پێغەمبەری خواوہ ﷺ بینوہ
 کە پشت‌گیری لە شافعی و را و بۆچوونەکانی کردوہ ، کە بەرگری لە سوننەت کردوہ
 و دژی بیدعەتیش وەستاوہ .^{۱۷۹}

(۳) فێقی شافعی :

ئەوہ بوو پێش ئەوہی شافعی دەست بداتە بلۆکردنەوہی زانستەکەیی « زانیان بوو
 بوونە دوو دەستە بۆ ئەوہی حوکمە شەریکەکان بە خەڵک بگەیەنن : دەستەکیان
 فێقیان بە دەست ھینا بوو بەلام فەرموودە بە لایانەوہ لە پێش بوو ، وەک سوفیانی ئەویری
 و ، کۆری عوبەینە و ، مالیک و ، نەحمەدی کۆری حەنبەل . دەستەیکیش شارەزای
 فەرموودە بوون بەلام (رأي) واتە قیاس بە لایانەوہ پێش دەخرا ، وەک نەخەعی و «
 حەماد و ، ربیعہ الرأي و ، ئەبوحنیفە .

کە شافعی ھاتە مەیدانەوہ زانستی ھەردوو لای وەرگرت .. لە فەرموودەش و لە
 قیاسیش تەواو شارەزا بوو - پاشان دەستی دایە نیجیتھاد و (اصول) ی فێقی دانان ..
 یاسا و دەستوورەکانی دەرشتن .. بەمە بووہ خواوہنی قوتابخانەیی سێ ھەم .. قوتابخانەیکە
 لە نێوان ھەردوو قوتابخانەکەدا .

واتە بە جوانیی دەستی بە سوننەتەوہ گرت و لە ھەمان کاتیشدا ئەوہی کە راست و
 گونجاو بوو لە قیاسدا ئەویشی وەرگرت . بۆ ئەمە نیمام نەحمەد ناماژەیکەکی جوانی ھەیە
 کە فەرموویە : (ما زلنا نلعن أهل الرأي و یلعنوننا حتی جاء الشافعي فمزج بیننا) .^{۱۸۰}
 قاضی عیاض ئەم فەرمایشتە نیمام نەحمەد روون دەکاتەوہ کە مەبەستی ئەوہ بـوہ
 شافعی دەستی بە فەرموودەیی صەحیحەوہ گرتووە و پیشانیشتی داوێن کە ھەندێ لە
 قیاسیش پێویستە و حوکمی شەریکی لێ دەر دەھێنرێت .. واتە بە فەرموودە ناسانی
 گەیانە کە (رأي) راست (فرع) ی (اصول) ە و ، بە ئەھلی (رأي) شی گەیانە کە

^{۱۷۸} . الانتقاء (۷۱) .

^{۱۷۹} الراي بالرفاء (۲) ، آداب الشافعي (۷۲) .

^{۱۸۰} ترتيب المدارك (۱ : ۹۵) .

پیوسته سوننه تی صه حیح پیش هه موو شتیک بخریت ، نهوسا دواى (اصل) شوین (فرع) یش بکهون .^{۱۸۱}

زانایانی پیش شافعی به شیوه کی ساده هه ندی مه سته لای نوصولی فیهیان به کار دهینا ، به لام یاسایه کی گشتی یان به دهسته وه نه بوو تا بۆ زانینی شهریهت بگهړینه وه سهری و به کاری بهینن . جا که شافعی هاته مهیدانه وه زانستی (اصول) ی فیهی دههینا ، یاسایه کی گشتی بۆ موسلمانان نه خسه کیشا تا بۆ زانینی پله کانی به لگه شهرعی به کان بگهړینه وه سهری .^{۱۸۲}

نه وه بوو له عیلمی اصول دا کتیبی (الرسالة) و (احکام القرآن) و (اختلاف الحديث) و (إبطال الإستحسان) و (جاع العلم) و (القیاس) ی دانا و ،^{۱۸۳} هه رخریشی به کهم کهس بوو که فهرمووده ی ناسخ و مه نسووخی جیا کرده وه . وه ک نه سته ویی ده ری بریوه .

ده بیس نه لیت : هاته لای حوسهین - واته که رایسیی - و وتم : ده باره ی شافعی چیی نه لیت ؟ وتی : چیی بلیم له باره ی پیاوکه وه که : قورنان و سوننه ت و یسه ک خستنی موسلمانانی خسته سهر زمانی خه لکی ؟! نه نیمه و نه پیشینانیش نه مان ده زانی قورنان و سوننه ت چین « هه تا شافعی هات و له وه وه : قورنان و سوننه ت و نیجماعمان بیستن .^{۱۸۴}

موحه مه دی کوری موسلیم ی کوری واره نه لیت : کاتیک له میصره وه هاتم « چووم بۆ لای نه بوعه بدوللا نه حمه دی کوری هه نهل تا سه لامی لی بکه م ، پیمی فهرموو : کتیه کانی شافعییت نووسیونه ته وه ؟ وتم : نه خیر . پیمی فهرموو : « ده ی که مته رخمیت کردوه ! تا نه چوینه خزمه تی شافعی نه عموم و خصوصمان ده زانی و ، نه ناسیخ و مه نسووخی فهرمووده ی پیغه مبه ری خوامان ﷺ جیا ده کردنه وه » .^{۱۸۵}

جا له پیشه وه باس کرا که هو ی نووسینی کتیبی (الرسالة) له نوصولی فیهیه دا ، نامه یه کی پیشه وای فهرمووده ناسانی چهرخی خو ی ، عه بدوپره حمانی کوری مه هدی بوو « له عیراقه وه ، که بۆ شافعی - که هیشتا گه نج بوو - نارد ، که تیایا داوای لی کردبوو

^{۱۸۱} ترتیب المارک (۱ : ۹۵) .

^{۱۸۲} مناقب الشافعی (۵۷) .

^{۱۸۳} مقدمة الرسالة (۱۳) ، وفیات الأعیان (۱ : ۵۶۶) .

^{۱۸۴} آداب الشافعی (۵۷) .

^{۱۸۵} معجم الأدباء (۱۷ : ۳۱۳) وانظر الحلیة (۹ : ۹۷) .

کتیبتیک له باره‌ی معانی قورشان و دهرخستنی ناسیخ و مه‌نسوخی قورشان و سوننه‌تهوه دابنئ بۆی.^{۱۸۶} نهویش (الرسالة) ی دانا و به حارثی کوری سوره‌یجی نه‌ققال دا بۆی ره‌وانه کرد و ، همر بهو بۆنه‌شه‌وه بوو که نازناوی (نه‌ققال) ی به‌سهردا بپرا

نمه داوای پشه‌وايه‌کی تاقانه‌ی عیراقه له شافیهی که هیشتا وا له تافی لاوی دا - کاتیکیش که کتیبه‌که گه‌یشته ده‌ست کوری مه‌هدیی به‌سهر سورمانه‌وه ده‌ی وت : (لو کان اقل لفهم ! لو کان اقل لفهم) .^{۱۸۷} ناوات ده‌خوازئ کتیبه‌که کورت‌تر بوايه تا چاکتر لیی تی بگه‌یشتایه ! هه‌روه‌ها ده‌ی وت : « کاتی که سهرنجی (الرسالة) ی شافیهییم دا سهرسامی کردم ، چونکه ده‌بینم فهرمایشتی پیاویکی ژیری زمان‌پاراوی نامۆزگاره .. به راستی هه‌رده‌م دوعای خیری بۆ ده‌که‌م » .^{۱۸۸}

هه‌روه‌ها ده‌ی وت : « وا پئ نازانم که خوا وه‌ک نم پیاوه‌ی به‌دی هینا بی » .^{۱۸۹} نه‌ک ههر کوری مه‌هدیی به (الرسالة) سهرسام بووی ، به‌لکو زۆرتیک له که‌له‌زانایان یه‌کجار سهرسام بوون و به‌چاوی ریزه‌وه ته‌ماشایان ده‌کرد ..

موزه‌نئی وتویه : (الرسالة) م پینج سه‌د جار خویندۆته‌وه و ، هه‌موو جاریکیش که‌لکی تازه‌م لی وه‌رگتوه . له‌ریوايه‌تیکی تریش دا وتویه : په‌نجا سال ده‌بیت (الرسالة) ده‌خوینمه‌وه و ، پیش نازانم جاریک خویندییته‌وه و که‌لکی شتیکم لی وه‌رنه‌گرتبی که له‌وه و پیش نه‌م‌زانی بی .^{۱۹۰}

یه‌حیای کوری سه‌عیدی قه‌ططانیش ، که فهرمووده‌ی زۆری له‌به‌ر بووه و (ثقة) و (حجة) بووه و له‌سالی ۱۹۸ دا کۆچی داویی کردوه ، کاتیک که کتیبی (الرسالة) ی پیشان ده‌درت ، نه‌لیت : له‌شافیهی ژیرتر یان فقیه‌ترم نه‌دیوه .^{۱۹۱}

له‌و سه‌رده‌مه‌دا زۆربه‌ی زانایان ده‌ستیان دا‌بووه کۆکردنه‌وه و له‌به‌رکردنی فهرمووده ، بی‌نه‌وه‌ی توانای تی‌گه‌یشتنیان هه‌بی له‌مه‌به‌ستی فهرمووده‌کان ..

^{۱۸۶} تاریخ بغداد (۲ : ۶۴) و المجموع (۱ : ۱۶) .

^{۱۸۷} طبقات الشافعية (۲ : ۱۱۲) .

^{۱۸۸} توالی التامیس (۵۵) .

^{۱۸۹} مرآة الجنان (۲ : ۱۸) .

^{۱۹۰} المجموع (۱ : ۱۶) .

^{۱۹۱} تذهیب الاسماء واللغات (۱ : ۵۹) .

عبدالملیک میمونیی تهلیت : نهحمه دی کوری حنبل پیمی فهرموو : جگه له کتیبی شافعی سهری کتیبی هیچ کهسیکی ترم نه کردوه که کتیبی فیهی نویسی بی. هروه ها پیمی فهرموو : بۆچی سهری نهو کتیبانه ناکهیت ؟ و باسی کتیبی (الرساله) ی بۆ کردم و پیش هه موو کتیبه کانی خست -

جا عبدالملیک ده ری ده بری که نهو شیاری خۆیندنهوی نهو کتیبانه نییه ، چونکه ههر خهریکی کۆکردنهو و ریوایت کردنی فهرمووده یه و ، توانای نیه لی یان تی بگات ..^{۱۹۲} نه مهش نهو فهرمووده یی شافعییمان وه بیر دینیتسهو که به نیبن مقلاصی فهرموو : « نه بو عه لیی ! ده تهوی فهرمووده له بهر بکهیت و ببیته فه قیه ؟ هه ی هات ، له وه وه چهند دووری ؟! »^{۱۹۳}.

نهک ههر ته نها نه بو عه لیی ، به لکو به شیکی گه نجی خۆین گهرمی نه مپۆ بی نه وه ی شاره زایه کی نهو توشیان له زمانی عهره بیی دا هه بی ، ده یانه وی خۆیان بینه فه قیه و حوکم له فهرمووده کان دهر به یین . بۆیه به پیوستی نازانن گۆی له نیمامه موخته هیده کان بگرن و ، هه ندیکیشیان له باره ی فیهه وه کتیب داده نین . ههر نهو نیه فهرمووده به یین و بی که نه به لگه ی بۆچونه کانیان ؟!

نه مه له لایه که وه ، له لایه کی تره وه نیمام شافعی و هه موو نیمامیکی تریش رازی نه بوون هیچ کهس به کۆترانه شوینیان بکه وی . چونکه شهریه ت نه وه ی پی باشه که هه موو که سی هه ول بدات بگاته پله ی نیجته یهات تا هه موو که سیک به چاوساغی یه وه و به ده لیلی ریک و پیکه وه قه نعه ت به حوکمه شهرعی یه کان بکات . به لام چار چی یه ؟ هه موو ئاده می یه ک خاوه نی نهو زیره کی یه نیه تا بتوانی بگاته پله ی نیجته یهات .. ههروه ها له ناو زیره کانی دا هه موو که سی توانای نیه لی به ری بۆ نهو باسه و ، به کاروبار و پیوستی تری ژبانوه په شوکاوه ، له بهر نهو پیوسته هه ندیک به لی هاتنی چاکه وه لی به ری و « بینه پسپۆری نهو بابه ته و موسلمانانیش دوا ی تاقیی کردنهو و پهیدا کردنی متمانه شوین راکانیان بکهون ، ههروه ک له هه موو زانستیک دا کۆمه لیک ده بینه پسپۆر و چاوساغی خه لکه که ده کهن .

کهواته چار نیه و پیوسته هه ندیک تهقلید بکهن ، چونکه له هه موو کۆمه لگایه ک دا به شیکی زۆری خه لک توانای گه یشتن به پله ی نیجته یهادی نیه ، هه تا له سه رده می

^{۱۹۲} آداب الشافعی .

^{۱۹۳} الإمام الشافعی (عبدالغنی الذکر) (۲۳۱) .

هاوہ لآن و تابیعین دا ، زوریہی هاوہ لآن و تابیی یانیش فہتوایان نہئدا و ، گوئیان بۆ فہتوای نہہلی عیلم دہ گرت .

بہ لام نہم تہقلید کردنہ مہرجیکی زور گرنگی لہ گہل دایہ کہ پیوستہ نہو موسلمانہ تہقلید کمرہ بہ جہزم و بہ یہ قینی عہقیدہی و ہا ہی کہ تہنہا خوای گہورہ و پیغہ مہرہ کھی بۆیان ہہیہ شہریعت ہرپار بدن و ، ہیچ موجتہ ہیدیک - لہ ہر پلہیہ کڈا بیت - نابیتہ (حجة) و دہ گونجی وتہی لی و ہرگیری و ہندیکیشی لی بدریتہ دواوہ .. نیتہ کاری موجتہ ہید نہوہیہ بہوپہری دہست پاکیی و نہمانہ تہوہ دینی خوا بہ خہلک بگہیہنن و ہمردہم نہوہش بۆ خہلک دووبارہ بکہنہوہ کہ نہوان بہندہیہ کی ہر قسووری خوای گہورہن .

نا لیرہا و لہ و ہرگرتنی نہم مہرجہا ہندی گہنجی خوین گہرم سہریان لی دہشیوی ، یان سہریان لی دہشیوین و ، نہلین : نیمامہ کان مہعصوم نین و ہلہیان لہ دہست دہردہ چی . بہ مہ خویان لہ گوئی پاپہ لیلی نیمامانی مہزہبہ کانی نیسلام دادہ مالن و مہعصومیہت دہ کمنہ خہلاتی نہو کسہی کہ نہمپو بہ گوئی دہ کمن ، یان دوو سی لاپہرہ فیقہی کو کردو تہوہ ..

کورتہ کھی نیمامہ کان ہر ہموویان ، بہ تابیت چوار نیمامی خواوہنی چوار مہزہبہ کہ ، بہ توندیی دژی تہقلید کردن ، بۆ نہوہی ہموو کسہی بہ پی تی گہیشتنی خوی لہ بہلگہ کان شارہزا ہی ، تا دلّی لہ متمانہ ہر بیت - ہتا نزیک ترین قوتابی نہو نیمامانہ جاری وا بووہ - چ لہ ژبانی ماموستا کھیان دا و چ لہ دوا ی مردنیشیان - رای پیچہوانہیان دہرہرپوہ و فہتوای پیچہوانہیان داوہ « بہ بۆنہی نہوہ کہ ہروایان و ہا ہروہ خوای گہورہ فہرمانی نہداوہ بہندہ کان ہیچ بہندہیہ کی تر ہپرستن - بہلکو تہنہا فہرمایش لہ خوا و ہردہ گیری و پاشانیش لہ پیغہ مہبری خوا ﷺ ، نیتہ لہوان بہو لاوہ ، موسلمان بۆی ہہیہ لہ ہموو کسہی حوکم و ہرگیری و دہشتوانی ہی داتہ دواوہ -

(٤) بہرابہرکی :

نہو سہردہ مہ و ہا باو بووہ کہ زانایان کوپ بہہستن و ، ہمرکہسہ بہلگہی خوی بخاتہ روو تا دہرہکھوی کئی زیاتر لہ حق گہیشتوہ ، بہ مہ کہلہ زانایان دہردہ کھوتن و بہ زانستی فراوانیان موسلمانانیاں لہ نیسلام شارہزا دہ کرد -

لهسهرده می نیمام شافیهیی دا تاقه کهسیک نهبووه شهوندهی نیمام شافیهیی توانای برابهرکی هه بی « لهبهر شهوی که خاوهنی زیره کی بی وینه و، وه لایمی خیرا و، به لگهی ناماده بو و، کهم و کورتیی به لگهی برابهری خیرا ده دۆزی شه و، و روون کردنه وهی و هها ههیز بو کهس توانای به ره لهستی نه بو و، خاوهنی سامانیکی فراوانی وته و دارپشتن وو، له کاتی وت و وێژدا دامه زراو بو و « چاوشی ده بیری به برابهره کهی -

هاروونی کوری سه عید باسی توانای بی وینهی شافیهیی ده کات له وت و وێژدا و نه لیت: نه گهر شافیهیی برابهرکی له سه ره شه بکات که نه م کۆله کهیه که له بهرد دروست تراوه له دار دروست کراوه، نهوا به بۆنه ی توانا و لی هاتنی شه سهرده کهوی.^{۱۹۴}

لی هاتنی شافیهیی به راده یه ک بۆه خه لکی به زهی یان به برابهره کهی دا هاتۆته وه. سوچه مه دهی کوری عه بدول لای کوری عه بدول حه کهم وتویه: « ههر که سم دی بی له گه ل شافیهیی دا برابهرکی کرد بی به زه ییم پیای دا هاتۆته وه. خۆ نه گهر چاوم لی بوایه شافیهیی برابهرکی له گه ل بکات وام ده زانی شیریکه و ده ت خوا. ههر شه ویش به لگه کانی پیشانی خه لکی دا.»^{۱۹۵}

ره به ییش به موزه نیی نه لی: « نه گهر شافیهیی برابهرکی له گه ل شه یان دا بکا لیی ده باته وه و ده ی دا به زه یی دا.»^{۱۹۶}

هه تا له گه ل که له زاناییش ههر هه مان توانای هه بووه.

کاتی که شافیهیی هاته به عداد، مامۆستای قوتابخانهی (السرای) موچه مه دهی کوری حه سه ن بوو که هاوه لی نیمام نه بوچه نیفه بوو و، مامۆستای شافیهیی خۆی بوو - ههر کاتی که موچه مه ده پرۆیشتایه شافیهیی له گه ل قوتابی یه کانی دا موناقه شهی ده کرد .. جار یکیان ویستی له گه ل شافیهیی دا برابهرکی بکات، به لām شافیهیی ریزی لی ده گرت و حه زی نه ده کرد. به لām موچه مه دهی کوری حه سه ن کۆلی نه دا و به زۆر شافیهیی ناچاری برابهرکی کرد. که وت و وێژ گهرم بوو نا په حه تی و شه لآوی روویان له موچه مه ده کرد به راده یه ک که هه موو گیسانی ناوسا و قۆچه کانی یه ک له دوا ی یه ک ده پچران « وه ک شافیهیی خۆی ده ی گیر شه وه.»^{۱۹۷}

^{۱۹۱} توالی التأسيس (۵۹).

^{۱۹۲} الوائی بالوفیات (۲ : ۱۷۳) وتوالی التأسيس (۶۰).

^{۱۹۳} الوائی بالوفیات (۲ : ۱۵).

^{۱۹۴} آداب الشافعی (۱۶۰).

له گهل ئهم هه مووه توانایه دا شافیهیی زۆر به حیلیم بووه و ، له کاتی وت و وێژدا دهنگی بهرز نه کردۆتهوه ، چونکه تهواو متمانهی به خۆی بووه و ، به لگه کانی نه ده درانه دواوه.^{۱۹۸} ههتا نه وهنده به حیلیم بووه نه گهر قوتابیان و کهم ته مه نه کان نه زان گۆبی یان کردبێ لێی نه گرتوون . روژیکیان شافیهیی له نه لقهی دهرس وتنه وه که ی دا داده نیشی و ، منالیکێ کهم ته مه نیش دیت و پرسیارکی لێ ده کات . شافیهیش وه لامی دهاته وه . پاشان پرسیار تری لێ ده کات و دواي وه لام دانمه وه نه لیت : هه له ت کرد . شافیهیی به مناله که نه فهرموئ : « کورێ برام ! له چاو نه وه دا که له کتێبه کهت نووسراوه هه له م کردوه ، به لام له چاو هه قدا نه » .^{۱۹۹}

جا نیمام شافیهیی له م بهرا بهر کێ ده دا مه بهستی نه وه نه بوو بهرا مه بهر که ی بهه زنی به لکو ده ی و ست هیدایه تی بدات و هه قی پێ بناسینی ..
 حوسهینی کورێ عه لێی که رایسی نه لیت : له شافیهییم بیستوه که ده ی فهرموو :
 « له گهل هه رکه سیکندا بهرا بهر کیم کردبێ پیم خوش بووه سه رکه وتوو بێ ، یان ریی راست به گرتیه بهر ، یان یارمه تی به ریت و ، له لایهن خوا وه پارێزگاری و چاودیری به کريت . ههروه ها له گهل هه رکه سیکندا بهرا بهر کیم کردبێ باکم نه بووه له وه ی که خوا هه قی له سه ر زمانێ من یان زمانێ نه وه که سه ده ر خستبێ » .^{۲۰۰}

نه حمه دی کورێ خالیدی خه لالیش نه لیت : له شافیهییم بیستوه که ده ی فهرموو :
 « له گهل هه یج که سیکندا بهرا بهر کیم نه کردوه و پیم خوش بووبی راکانی به هه له ده رچن » .^{۲۰۱} ههروه ها ده ی فهرموو : « بۆ به رده وه له گهل هه یج که سیکندا بهرا بهر کیم نه کردوه » .^{۲۰۲} به لکو بۆ نامۆزگاری و تی گه یان دن . نه فهرموئ : « بۆ نامۆزگاری نه بیت هه رگیز له گهل هه یج که سیکندا بهرا بهر کیم نه کردوه » .^{۲۰۳} به مه ش مه بهستی هیدایه ت و رێپیشان دان بووه به ئیخلاصه وه ..

^{۱۹۸} تهذب الاسماء واللغات (۶۶) .

^{۱۹۹} توالی التأسیس (۶۴) .

^{۲۰۰} توالی التأسیس (۶۵) .

^{۲۰۱} توالی التأسیس (۶۵) .

^{۲۰۲} تهذب الاسماء واللغات (۱ : ۶۶) .

^{۲۰۳} توالی التأسیس (۶۵) .

نهی داخو شافیهیی به چ چاوئیکهوه سهیری بهرامبهره کانی کردبی؟ ریز و پایه دانانی شافیهیی بۆ بهرامبهره کهی بۆ زۆری زانست و ، دهنگی بهرز و « لئ هاتنیهوه نهبووه بهلکو نهو کهسه ویژدانی چهنده بووبی بۆ وهگرگرتنی حق... تا چ رادهیهک نهفسی خوی مل کهچ کردبی بۆ وهگرگرتنی بهلگه و دهلیل . نهوهبوو نهی فهرموو : « بهلگهه خستبیتته پیش چاوی ههرکس و وهری گرتبی ، له بهر چاومدا مهن بزووه و ، ههر کهسیش بهلگه کهمی دابیتته دواوه له بهر چاوم کهوتوو » .^{۲۰۴}

نیستهش وا چاکه چهند نمونهیهک له بهرا بهرکی کانی شافیهیی بخهینه بهردهستی نازیزان « بهلام له شوئینیکی ناوها بهجووکدا ماوهی خستنهرووی هه موو و وێژه کانی نابیت . بهلکو دهتوان سهرنجی نووسراوه کانی بگرن به تایبته (الرسالة) و (اختلاف الحديث) و (الام) که پرن لهو بابتهانه

یهکی لهو بهرا بهرکی یانه نهویه که دهگیرنهوه جارێکیان نیمام نهحمده و نیمام شافیهیی له سهروازهینان له نوێ دهکونه بهرا بهرکی . شافیهیی نهفهرموئ :

نهحمده ! نایا نهلی : کافر دهبیت ؟

نهحمده نهفهرموئ : بهلی .

شافیهیی نهفهرموئ : نهگهر کابرا کافر بیت به چیی موسلمان دهبیت ؟

نهحمده نهفهرموئ : بلی : لا إله إلا الله محمد رسول الله

شافیهیی نهفهرموئ : دهی کابرا له سهروا تهیه بهردهوامه و وازی لی نههینئ

نهحمده نهفهرموئ : نوێ بکات نهوسا موسلمان دهبی

شافیهیی نهفهرموئ : نوێ کافر دروست نهه ، به نوێ کردنیش حوکی موسلمان بوون

نادریت .

بهمه نیمام نهحمده کۆلی دا و بی دهنگ بوو .^{۲۰۵}

ههروهها له گهله موحه ممه دی کورێ حهسهندا بهرا بهرکی زۆری ههه ، که یهکی لهوانه

نهم بهرا بهرکی یه که عهبدوللای کورێ زویهیری کورێ عیسای قوریشیی حومهیدی

دهی گیریتهوه ، نهلیت : شافیهیی فهرمووه

^{۲۰۴} توالی التأسیس (۶۴) .

^{۲۰۵} طبقات الشافعية (۲۱ : ۶۱) .

کتیبه کانی موحه ممدی کوری حسه نم نویسنه و شاره زای وته کانیان بووم ، که نهو همل دستا و ده ریشته له گهل قوتابی به کانی دا بهرا بهر کیمان ده کرد . روزیکیان به توور بهی بهوه پیمی وت : پیم گه یشتوه که تو پیچه وانهی نیمه ده جوو لیته وه . منیش وتم : نهوه بو وت و ویز و بهرا بهر کی به . وتی : شتی ترم پی گه یشتوه . وهره له گهل من دا بهرا بهر کی بکه . وتم : به مه زنت ده زانم و له بهرا بهر کی ش بهر زترت ده زانم . وتی : همد بهی بی کهیت . که کۆلی نه دا وتم : دهی وهره . وتی : له بارهی پیاو یکم وه رات چی به که ته خته ساجیکی پیاو یکی تری داگیر کرد بی و بینایه کی له سمر دروست کرد بی که هه زار دیناری تی چوبی و ، پاشان خاوهن ساجه که هاتی و ، به دوو شاهیدی عدل سه لماند بی تی که نه م ساجهی لی داگیر کردوه و ، نه م بینایه ی له سمر دروست کردوه ، چون حو کمی نهوه ده دهی ؟

وتم : به خاوهنی ساجه که نه لیم : بو ت ههیه نرخه ساجه که وهر بگریت . نه گهر رازی بو . حو کمی نهوه ی بو درده که م که نرخه که ی بدرستی ، نه گهر رازی ش نه بو و ههر ساجه که ی خوی ویست نهوا بیناکه ده روو خینم و ساجه که ی بو ده گیرمه وه .
دوای نهوه لیمی پرسی : له بارهی پیاو یکم وه رات چی به که تاله ده زوویه کی ناو ریشمی له پیاو یکی تر داگیر کرد بی و سکی خوی پی دوو ریبه ته وه . پاشان خاوهنی تاله ده زووه که هاتی و به دوو شاهیدی عدل سه لماند بی تی که : نه م پیاوه نه م تاله ده زووه ی لهو داگیر کردوه و ، سکی خوی پی دوو ریبه ته وه . نایا تاله ده زووه که له سکی ده که یته وه ؟
وتم : نه خیر .

موحه ممد وتی : الله اکبر ، وازت له وته ی خۆت هیئا . هاوه لانی شی وتیان : وازت له وته ی خۆت هیئا . (واته : بو ساجه که رایه کت هه بو و ، بو تاله ده زووه که ش رایه کت) .
وتم : پهله مه کهن . ههوا لم بدنه ی ، نه گهر نهو پیاوه ساجه که ی له هه یج که سی داگیر نه کردایه و جه لالی خوی بوایه و بی ویستایه نهو بینایه بروو خینی و ساجه که در بهی تی و بینایه کی تر دروست بکات ، نایا نهوه مویاچه بو ی ، یان حه رامه بو ی ؟
وتیان : بو ی مویاچه .

وتم : نهی نه گهر ده زووه که ده زووی خوی بی ت و ، بیهوی نه م ده زووه له سکی بکاته وه ، نایا نهوه ی بو مویاچه ، یان بو ی حه رامه ؟

وتیان : حمرامه .

وتم : جا چۆن قیاسی مویاچیک لهسەر حمرامیک دهکمی ؟

پاشان وتی : نهگەر پیاویک تهختهساجیک له پیاویکی تر داگیر بکات و بۆ چاککردنی کەشتییهکمی بهکاری بهیئێ و ، کەشتییهکەشی برده ناو ده‌ریاوه و ، خاوهنی ساجهکه به دوو شاهیدی عه‌دل سه‌لماندی که : ئهو پیاوه ئهم پارچه ساجهی لی‌داگیر کردووه و له کەشتییهکمی‌دا بهکاری هیناوه ، نایا ئهو تهختهیه له کەشتییهکه ده‌که‌یته‌وه ؟ « واته له ناو ده‌ریاکه‌دا کون ده‌که‌یته کەشتییه‌که‌وه و خه‌لکیشی تیدا بێ ؟ » .

وتم : نه‌خێر .

وتی : الله أكبر ! وازت له وتە‌ی خۆت هینا ! هاوه‌له‌کانیشی وتیان : وازت له وتە‌ی خۆت هینا .

وتم : نه‌گەر ئهو کەشتییه‌وانه ئهو تهخته ساجه هی خۆی بیست و ، بیهوێ له کەشتییهکمی بکاته‌وه . له‌و کاته‌دا که له ناوه‌راستی ده‌ریادایه . نایا ئه‌وه‌ی بۆ مویاحه ، یان حمرامه ؟

وتی : بۆی حمرامه . (واته ده‌بیته مایه‌ی خنکانی کەشتییه‌سواره‌کان) .

پرسی : ئه‌ی خاوه‌ن کەشتییه‌که چیی بکات ؟

وتم : فهرمانی به‌سمر‌دا ده‌ده‌م کەشتییه‌که‌ی به‌ره‌و نزیک‌ترین به‌نده‌ر به‌ریت ، تا به شیوه‌یه‌ک له‌نگەر بگریت نه‌ خۆی و نه‌ هاوه‌له‌انی تیا نه‌چن . پاشان تهخته‌که‌ی لی ده‌که‌مه‌وه و ، ده‌ی ده‌مه‌وه ده‌ست خاوه‌نی و ، به‌ویش نه‌لیم : کەشتییه‌که‌ت چاک بکه و برۆ . وه‌کو به‌لگه‌ هینانه‌وه‌یه‌ک موحه‌مه‌دی کوپی حه‌سه‌ن وتی : ئه‌ی پیغه‌مه‌به‌ری خوا ﷺ نه‌ی فهرمووه : « لا ضرر ولا ضرار »^{٢٠٦} ؟

وتم : خۆی زیانی به‌ خۆی گه‌یاندووه . که‌س زیانی به‌و نه‌گه‌یاندووه .

شتیکێ تری خۆش له‌ باره‌ی به‌رابه‌رکێی شافعییه‌وه ده‌گیرێنه‌وه که جاریکیان له‌گه‌ڵ شه‌وعوبه‌ید - که قاسم ی کوپی سه‌للامه - له‌سەر مانای (قرء) له‌ قورئان‌دا به‌رابه‌رکێ ده‌که‌ن . جا وشه‌ی (قرء) له‌و وشانه‌یه‌ که دژه مانای هه‌یه . واتای حمیز و پاک بوونه‌وه‌ش له‌ حمیز ده‌گه‌یه‌نێ . هه‌ردووکیان ئه‌وه‌نده به‌لگه‌ی به‌ هی‌زیان له‌سەر بۆ‌چۆنه‌که‌یان ده‌هینایه‌وه ، کاتی‌ک که ده‌ستیان هه‌ل گرت ، هه‌ریه‌که‌یان چووبه‌وه سه‌ر را

^{٢٠٦} له‌ زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کان‌دا « ضرر » هاتووه .

و بۆچۈنى ئەۋى تىران و ، بەلگەكان كارىيان كوردبۈۋە سەرى - ئەمەش پاىەدارىى
ئەبۇعبەىد دەگەينەئ . چونكە نەبىستراۋە شافىعىى لەگەل كەسك بەراپەركىتى كوردبى
و ، چوۋىتتە سەر مەزھەب و بۆچۈنى ئەۋ كەسە ، ۋەك سوبوكىى ئەلئىت .

(۵) زانستى كەلام :

كە كۆمەللى مۇسلمانان بەرپا بوۋ ، پىغەمبەرى خوا ﷺ خۆى خەمخۆرى ھەموو گىر و
گرفتىكىيان بوۋ . مۇسلمانەكانىش يەك پارچە دژى دوژمنانىيان دەۋەستان و ، لە خزمەتى
پىغەمبەرى نازىزدا لە فىقھى ئىسلام شارەزا بوۋبون و ، ھەر كە شتىكىيان لى بگىراپە
دەگەپانەۋە خزمەتى ئەۋ و ، ھەرپىارىكىى بدايە بە دل و بە گىيان ۋەرىيان دەگرت . دۋاى
كۆچى يەكجارىى پىغەمبەر ﷺ شەيتان تۆۋى دوۋبەرەكىى لە ئىۋان مۇسلمانەكاندا چاند و ،
بە ھەموو توانايەكپەۋە ھەۋللى دا پەرتەۋازەيان بكات .. بەلام سۆز و بەزەبى پەرۋەردگار
فرىيان كەۋت و لەسەر ھەل بۆارندنى ئەبۈبەكر - خوا لىى رازىى بى - بە خەلىفە بۆ خۆيان
رىك كەۋتن - بەلام تۆۋى دوۋبەرەكىى خۆى ھەشار دا ھەتا ئەۋە بوۋ لە دۋا ساللەكانى
خەلافەتى عوئماندا - خوا لىى رازىى بى - سەرى دەرھىنا و ، مۇسلمانان يەكئىزىيان نەما
و ، لە سەردەمى ئىمامى عەلىشدا - خوا لىى رازىى بى - ناكۆكىى پەرى سەند و
مۇسلمانان دەستىان دايە يەخەى يەكترىى و ، ھەر كەسە بەلگە و دەلىلى لەسەر راستىى
خۆى و دەستەكەى دەھىناپەۋە ، تا ئەۋە بوۋ زانايان لە عەقىدەى مۇسلمانان دەترسان تىك
بچى ، لەبەر ئەۋە زانستى (كلام) يان (اصول الدىن) يان بۆ مۇسلمانان نووسىى .

بەلام زۆربەى زۆرى زانا بەرزەكانى ئىسلام - كە يەككىيان شافىعىى بوۋ ، ئاۋرپان لە
فەلسەفەى بى سەر و بن نەداپەۋە و خەرىكىى زانستى پاك و بى گەردى شەرىعت بوۋن ، تا
دەستە دەستە و چىن بە چىن رۆلەى مۇسلمانان شارەزا بگەن - بەمە ئىمامە پاىەدارەكانى
ئىسلام لە جىاۋازىى گەۋەرى ئىۋان ئىسلام و فەلسەفە گەىشتن و ، شەرىعتيان نەكرە
پاشكۆى زانستى ناتەۋاۋى ئادەمىزاد ، بەلكو لە پەلى بەرزى شىۋاى خۆىدا داياننا و ،
مۇسلمانانىيان لەسەر خزمەت كوردنى شەرىعت راھىنا .

نیمام شافىعىش پىتى باش بوۋ مۇسلمانان ۋاز لە (كلام) بەھىنن و تەنھا پىشت بە
قورئان و فەرموۋدە بىبەستن و (فقھ) لەۋان دەرەھىنن . چونكە زانستى (كلام)
پىرەتلى لە ھەۋا و ئارەزوۋ . لەبەر ئەۋە پىتى خۆش نەبوۋ لە كۆپى ئەۋدا مۇسلمانان خەرىكىى

بن و ، ریوایه‌تیش کراوه که فەرمووێه : « ئەگەر خەلکیی بزان عیلمی کەلام چ (اهواء) یکی تێدایه ، ئەوا وەك له دەستی شێر هەل دێن له دەستی ئومیش هەل دێن » .^{۲۰۷}

هەروەها ئەو فەرموو : « حوکمی من بۆ ئەهلی کەلام ئەوێه به لقێ دارخورما لی‌زان بدێت و ، به ناو عەشیرەت و هۆزه‌کان دا بگێڕێن و ، جار بدێت : ئەمە سزای ئەو کەسمێه که وازی له سوننەت هێناوه و ، خەریکی زانستی (کەلام) ه » .^{۲۰۸}

هەروەها نیمامەکانی تریش ، به تایبەتی مالیک و ئەحمەد ، هەمان رایان بووه .. چونکه له سەرەمی ئەوان دا وایان پێ باش له ظاهیری قورئان و حەدیث عەقیدە وەرێگرن ، بەبێ درێژه پێ‌دان ، هەتا عەقیدە ی موسلمانان پارێزراو بێت .

بە‌لام له سەرەتای سەده‌ی چوارەمەوه هەندێ له زانایانی ئەهلی سوننه و جەماعه به پێ‌ستیانی زانیی ، وە‌لامی بێ‌دە‌چی‌یان هەر به‌و چە‌که بده‌نوه که وا به دە‌ستیانه‌وه .. جا پێ‌شە‌نگی ئەم کاره به دە‌ستی دوو نیمامی بە‌پێ‌ز بوو ، که نیمام ئە‌بول‌حە‌سە‌نی ئە‌شعە‌ری شافعی و ئە‌بو‌مە‌نصور ماتی‌دی حە‌نە‌فی بوون . ئە‌وه‌بوو له‌سەر رێ‌بازی قورئان و سوننە‌ت زانستی (کلام) یان دا‌رشت . دوا ی ئە‌وانیش زانایانی تر هاتن و ئە‌م زانسته‌یان فراوان کرد هە‌تا بووه زانستیکی ئیسلامی بپ‌را و پێ‌کراو و ، وای لی هات فە‌قیهە‌کانی شافعی قێ‌ربوونی به فە‌رزی عە‌ین و فە‌قیهە‌کانی حە‌نە‌فیش به فە‌رزی کیفایه‌ی دا‌بنێن . جا ئە‌و زانستی (کلام) ه‌ی که نیمامە‌کان ره‌خنه‌یان لێ‌ی هە‌بوو ئە‌م زانسته ئیسلامی به‌ نه‌بوو ، به‌‌ل‌کو زانستی بوو که له قە‌سە‌ی هیچ و پو‌و‌چی مو‌عتە‌زله و مورجیه و راف‌زی به‌‌کان پێ‌ک هاتبوو ..

کاتی‌ک که مو‌عتە‌زله ئە‌و را هە‌له‌یه‌ی خۆ‌یان ده‌رباره‌ی خە‌لقی قورئان خسته روو . زانایانی سە‌له‌ف وتیان : « القرآن کلام الله ، لا نقول مخلوق ، ولا غیر مخلوق » . به‌‌لام نیمامی شافعی رای خۆ‌ی ده‌رب‌ری و وە‌ك سە‌له‌ف فە‌رمووی : « القرآن کلام الله » . پاشان فە‌رمووی : « غیر مخلوق » بگره که‌سی‌ک بی‌وتایه قورئان مە‌خلو‌قه به کافری له قە‌ڵە‌م ده‌دا - ره‌ببعی ک‌ری سوله‌یمان ئە‌ل‌تیت : که‌سی‌ک که متمانه‌م پێ‌ی هە‌بوو بۆ‌می باس

^{۲۰۷} مفتاح السعادة (۲ : ۲۶) .

^{۲۰۸} مفتاح السعادة (۲ : ۲۶) .

کرد و وتی : له مه جلیسی شافعی دا ناماده بووم ، (حفص الفرد) وتی : « القرآن مخلوق » شافعی فهرمووی : « کفرت بالله العظیم » .^{۲۰۹}

ههروه ها له و سهرده مه دا نهوه بلاموویه وه که نیمان بریتی به له بروای دل و ده برپینی زمان . جا هه رکهی مرؤف چاکیی دین له دلیا سه لما و به زمانیش ده ری پرسی ، نهوا نهو که سه موسلمانیکه تهواوه و نیمان و نیسلامی بی له که به . هه ندیکه تریش رایان وه ها بووه که نیمان دوی بروای دل و ده برپینی زمان بریتی به له کار و هه لئس و که وتی نه ندانه کان .. که واته هه تا موسلمان کرده وهی چاک زورتر نه نجام بدات نیمان به هیزتر ده بیت . نیمای شافعییش نه مه رای بوو و ، به پتی نه نایه تانهش بروای وه ها بوو که نیمان زیاد ده کات تا خاوه نه که می بخاته به هه شته وه و ، که میش ده کات تا به دوزه خی بگه یه نن :

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴾ (الأنفال : ۲) .

﴿ وَإِذَا مَا أَنْزَلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴾ (التوبة : ۱۲۴) .

﴿ هُوَ الَّذِي أَلْزَمَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لَئِنْ زَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ ﴾ (الفتح : ۱) .
ره بیع نه لیت : گویم له شافعی بوو ده فهرموو : « الإيمان : قول و عمل ، یزید و ينقص » .

ههروه ها له باره ی بینینی خوی گهروه وه له لایمن نیمان دارانه وه جمهوره ی زانایانی سه لهف له سهر نهو رایمن که به هه شتی یان له قیامهت دا پهره دگاریان ده بینن . نه مهش به پتی نه نایه ته پیروزه : ﴿ وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ۖ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴾ (القيامة : ۲۲ - ۲۳) .
ههروه ها به پتی نه فهرموودانهش :

له صوهیب وه - خوا لئی رازی بی - ده گپ نه وه که پیغه مبره خوا ﷺ فهرموویه : « إذا دخل أهل الجنة الجنة ، قال الله تبارك وتعالى : تريدون شيئا أزيدكم ؟ فيقولون : ألم تبيض وجوهنا ؟ ألم تدخلنا الجنة وتنجنا من النار ؟ قال : فيكشف الحجاب ، فما أعطوا شيئا أحب إليهم من النظر إلى ربهم عز وجل . وفي رواية ، ثم تلا : ﴿ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ﴾ » (یونس : ۲۶) . رواه مسلم .

جا بړوابوون به پینینی خوا رای نه‌بویه‌کری صددیق و ، نیمام عدلی‌یه و ، له
ریوایه‌تیکیش‌دا رای خوذه‌یفه‌ی کورې یه‌مان و ، ^{۲۱۰} و غوباده‌ی کورې صامیت و ، ^{۲۱۱}
که‌عبی کورې عوجره و ، ^{۲۱۲} نه‌بوموسا و ، ^{۲۱۳} صوه‌یب و ، ^{۲۱۴} ثیبن عه‌بناسه و ، رای
کومه‌لنک له تاسعینشه . ^{۲۱۵}

۱۱۳. نبومووسای نئشعمری، عبدوللای کوپی قیسی کوپی سلیم، هاوئیککی مەزن و والی یهکی نازا و بهجەرج بوو. یهکیکه له حەگه مەکانی ئیوان نیحام عەلی و مو عاو یه. خا له هەموویان رازی بێ - دوا ی جەنگی صیفین. سالی (۴۴) ی کۆچی کۆچی دوا یی کردووه.

جا به لگمی شافعییی لسه سر نهوهی که دۆستانی خوا له قیامت دا خوی گهوره ده بین له ریوایه تی خواره وه دا درده کهوئ :

موزه نیی له نیبن همره وه ده گیریته وه و نه لیت : گویم له شافعییی بوو ده رباره ی فرمایشتی خوی گهوره وه : ﴿ كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴾ (المطففين : ۱۵) . ده فرموئ : نه مه به لگمیه که دۆستانی خوا له ناخیره ت دا خوی گهوره ده بین .^{۲۱۶}

ره بیعیش نه لیت : روژیکیان له خزمه تی شافعییی دا بووم و له صعهیده وه نامه یه کی بو هاتبوو که ده رباره ی فرمایشتی خوی گهوره وه : ﴿ كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴾ پرسیاریان لی کردبوو .. نه ویش نووسی یه وه : « که به هۆی ره نه جانی خواوه کۆمه لیک له بینینی خوا بی بهش بوون ، نه وه به لگمیه لسه سر نه وهی که به هۆی ره زامه ندیی خواوه کۆمه لیککی تر ده ی بین » . منیش لیم پرسیی : گهوره ! ئایا تو خۆت پروات به وه هیه ؟ فرمووی : « به خوا نه گمر به لای موحه ممه دی کوری ئیدر سه وه یه قین نه بوایه که : له قیامت دا پمروه رد گاری ده بینئ ، نهوا له دنیا دا نهی ده پهرست » .^{۲۱۷}

پمروه ها له باره ی پلایه رزی هاوه لانه وه شافعییی رای جوانی هیه . چونکه هاوه لان خوا له ان رازی بی . همر هه موزیان هه لان .. همر هه وو مانگی به رده م خۆری پیغه مبه رایه تیین ر ده وونی هاوه سورشیان به نووری پیغه مبه رایه تییی تهزکیه کرابوو و هه رده م چاریان له هه لئس و کهوتی پیغه مبه ری تازیزیان نه بوو و ، خۆیان له سه ری پمروه ده ده کرد ، به راده یه ک که قورئانی پیروژ ده هاته خواره وه و ستایشی ده کردن :

﴿ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ ﴾ (آل عمران : ۱۱۰) .

^{۲۱۸} صوههیی کوری سینی کوری مالیکه که به صوههیی رۆمی ناساوه . یه کئ له تیران داوترین پیای عه رب روژ له سارم و کش و کار کهیدا . که لسه فوات ده زیان ، له دایک بووه و ، کانی که رۆمه کان هتیری ده که نه انراواوه کانی نه سیش به کۆچی ده کهوتنه ده سنیان و ، یه کئ له نه یی (کهلب) یش له رۆمه کانی ده کهوتنه و ده یه نیی رۆمه که و ، لهوئ عه بلولای کوری جه دعان نهی کۆی و پاشان سازادی ده کات . کاتی که نیسلام هات نه ویش موسلمان بوو و ، کانی نه ویستی وه ک موسلمانان کۆچ بو مه دینه بکات . بت پهرسته کانی مه که ره یان پی گرت . نیان هیشت سامانه کهی له گه ل خۆی دا به رت ، نه ویش له بر خاتری هیه رت دهستی له سامانه فراوانه کهی هه ل گرت بو کافره کان ، بهو مفرجه ی ریی بدن و کۆچ بکات . ناماده ی بعد و نووود و رووواوه کانی تریش همر هه موو بوو . سالی (۳۸) ی کۆچی کۆچی دواپی کرده وه .

^{۲۱۹} تهفسیری (قرطبی) (۸ : ۱۱۰) .

^{۲۲۰} الإنقاء (۸۱ - ۸۲) .

^{۲۲۱} طبقات الشافعية (۲ : ۸۱) .

﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ﴾ (البقرة: ۱۴۳) .
 ﴿ وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ﴾ (التوبة: ۱۰۰) .

پیغمبر مبری نازیش ﷺ له چندین فرموده‌ها ستایشیان ده‌کات . نه‌ه‌تا - بؤ نمونه - عه‌بدولای کوری موغه‌فقل ده‌گیریت‌موه که پیغمبر مبری خوا ﷺ فرمودیه :
 « الله الله في أصحابي لا تتخذوهم غرضا ، فمن أحبهم فحبي أحبهم » ومن ابغضهم فببغضي أبغضهم ، ومن آذاهم فقد آذاني ، ومن آذاني فقد آذى الله ، فيوشك أن يأخذه » رواه الترمذي وابن حبان في صحيحه .

لهم فرموده‌ها ده‌ری ده‌برئ که خوش‌ویستنی هاوه‌لان خوش‌ویستنی خویه‌تی و ، رق لئی‌بوونه‌ویان رق لئی‌بوونه‌وه له خویه‌تی و ، هرکه‌س نازاریان بدات نه‌وا نازاری نه‌وی داوه و ، هرکه‌سپش نازاری نه‌و بدات نازاری خوی داوه و ، له‌وانیه خوی گه‌وره له‌ناوی به‌ریت -

نه‌بوزه‌رعه‌ی رازیش ده‌یوت : « هرکه‌ستان دبی یه‌کی له هاوه‌لانی پیغمبر مبری خوا ﷺ به سوکت باس ده‌کات چاک بزائن نه‌وه زیندیه . چونکه پیغمبر مبر حقه و « قورشان حقه و « نه‌و نیسلامه‌ش هیناویه‌تی حقه . جا نه‌مه هر هه‌مووی هاوه‌لان به نیمه‌یان گه‌یاندوه . جا نه‌و زیندیکانه ده‌یانه‌وی متمانه له شاهیده‌کامان بسینمونه تا قورشان و سونده‌ت به‌تال بینمونه . ده‌ی که‌واته وا چاکه متمانه له‌وانه به‌نریت‌موه و ، نه‌وانه زیندیقن »^{۲۱۸}

بؤ جیاوازی پایه و پله‌ی هاوه‌لان له‌نیوان خویان‌دا چندین ثایه‌تی قورشان ناماژه‌یان بؤ کردوه وه‌ک : ﴿ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَلْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَلْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى ﴾ (الحديد: ۱۰) .
 نه‌م ثایه‌ته پله‌ی هاوه‌لانی پیش فه‌تخی مه‌ککه له پله‌ی هاوه‌لانی دواي فه‌تح جیا ده‌کاته‌وه .

نه‌م ثایه‌ته‌شیان پله‌ی موهاجیر و نه‌نصاره پیشینه‌کان به به‌رز له قه‌لم ده‌دات :
 ﴿ وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ ﴾ (التوبة: ۱۰۰) .
 هه‌روه‌ها زوو نیمان هینان و سمر و مال به‌خشین و کومه‌کیی و پشتیوانیی کردنی پیغمبر مبری خوا ﷺ ده‌بیته مایه‌ی به‌رزی پایه و پله‌ی هاوه‌لان و سمرکه‌وتنیان :

﴿فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (الأعراف : ۱۵۷) .

دیسان هاو له پایه داره کانیش هه ندیکیان له هه ندیکێ تریان له پیش ترن . جا پیشه وایانی نیسلام هاتوونه ته سه ره نو رایه که چاکترین کهسی نوممه تی پیغه مبه ره دوای خۆی : نه بویه کر ، پاشان عومهر ، پاشان عوتمان ، پاشان عدلی یه - خوا لییان رازی بی - .
 نه مه رای نیمامی شافیهیی و بهوی بهری راستیی و یستی یه وه فه زلی نه بویه کر و عومهری به سه ره نیمامی عدلی دا ده دا ، هه رچه نه نیمام نامۆزای بوو !^{۲۱۹}
 جا نیمام شافیهیی بهرگری یه کی چاکی له ئال و بهیت ده کرد ، هه رچه نه ده له و کاته دا هه رکه سی دۆستایه تی بی ئال و بهیت ده ربهرپایه به رافضی تاوان بار ده کرا . تا نه و راده یه که نه م دێره شیعه ی له و باره وه فه رموه :
 إِنْ كَانَ رَفُضًا حَبَّ آلِ مُحَمَّدٍ

فلیشهد الثقلان أنني رافضی

له هه مان کات دا نیمام شافیهیی رافضه ی زۆر به خراپ زانیون . هه تا فه رمویه : (لم أر أحداً - من أصحاب الأهواء - أشهد بالزور من الرافضة) .^{۲۲۰}
 یوونسی کورێ عه بدولنه علا و توویه : گویم له شافیهیی بووه کاتی که باسی رافضه بکرایه زۆر به عه بداری له قه لهم ده دان و ده ی فه رموو : (شرُّ عصابة) .^{۲۲۱}
 ههروه ها له باره ی خه لافه تیشه وه ده ی فه رموو : خه لیفه کان پێنجن : نه بویه کر و ، عومهر و ، عوتمان و « عدلی و ، عومهری کورێ عه بدولعه زیز » .^{۲۲۲}

ههروه ها نیمام شافیهیی به سه رنج دانی قورسانی پیرۆز رایه کی جوانی هه یه له باره ی بینینی جیننی یه وه .. ده باره ی ره سه نی جینن وه نیسماعیل له حه سه نی به صهری یه وه ریوایه تی کردوه که و توویه : جینن له نیبلیس بوون و ئینشیش له ئاده م . جا نه مانه شیش و نه وانه شیش نیمان داریش و کافریشیان تێدایه و ، له پاداشت و سزاش دا هاویه شن . جا

^{۲۱۹} طبقات السبکی (۱ : ۱۹۴) .

^{۲۲۰} آداب الشافعی (۱۸۷) .

^{۲۲۱} توالی التأسیس (۶۴) .

^{۲۲۲} آداب الشافعی (۱۸۹) .

له مانیش و لموانیش هرکامیان نیماندار بیت نموه (وهلیسی) خوییه و ، له مانیش و له مانیش هرکامیان کافر بوو نموه شهتانه ..^{۲۲۳}

جا نیمام شافعی به بونهی نم ثایهته پیروژه وه : ﴿إِنَّ إِلَهَ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْهُمْ﴾ (الاعراف : ۲۷) ، دهري برپوه که هرکسیکی عادیل بلای جیننیم دیوه نموا له شاهیدی ده خات ، مه گهر نمو کسه پیغه مبر بیت .

(۶) شاره زایی زمان و شیعر :

خوای گه وړه وه های بؤ شافعی هینایه پیش که بیته یه کیک له چوار نیمامه به ناو بانگه که ی نیسلام که دواي هاوه لان و هزرتی مه هدی - خوا لی یان رازی بی - هیچ کس شان له شانیان نادات^{۲۲۴} ، بگره بووه یه که می هر چواره کهیش و ، دهستیکی بالای هه بوو له نیجته هادا و نازناوی (ناصر السنة) شی وهر گرت . ته گهر وا نه بوییه نموا ده بووه مه زن ترین نه دیب و نووسر و شاعیری عمره ب . چونکه وه ک له بنه رته دا عمره بیکی قوره یشی بوو . له هه موو کس زیاتر هه ولای دها زمانی به پاکیی بهیلتیه وه ، چونکه نموه بوو که له هه وت سالی دا قورنانی خه تم کرد مه ککی به جی هیشت و چوو بؤ بادیه بؤ ناو هوزی هوذهیل - که له ناو عمره ب دا له هه موو هوزیک زمان پاراو تربوون - و زور به چاکی زمانی ره وان کردن و ماوهی حه فده سال له ناویان دا مایه وه . تا که گه رایه وه مه ککه وه ک قوتاییانی شریعت ناماده ی کوری ده بوون ، قوتاییانی زمانی عمره بییش ناماده ی ده بوون .

حه سنی کوری موحه مده ی زه عفرانیی نه لیت : « کومه لیک لموانه ی که حه زیان له زمانی عمره بیی بوو له گه لمانا ده هاتنه کوری شافعی یه وه و ، له لایه که وه داده نیشتن . نه لیت : به یه کیک له سرداران یانم وت : ثیوه زانست وهر ناگرن ، نه ی بؤچ دینه لامان ؟ وتیان : گوی له زمانی عمره بیی شافعی ده گرین » .^{۲۲۵}

^{۲۲۳} الجامع الأحکام القرآن : (۱۹ : ۵) .

^{۲۲۴} کلیات رسائل النور لبدیع الزمان سعید النورسی ، ج ۲ المکتوبات ص ۳۶۲ .

^{۲۲۵} معجم الأدباء (۱۷ : ۲۹۹) .

به لئی ، نه گهر شافعییی خمریکی عمره بیی بویه دتوت : له مه دا پسیپوره و ، گهر له باره ی شیعه وهه باسی بگردایه دتوت : له مه دا پسیپوره و ، گهر له باره ی فیهه شه وهه باسی بگردایه دتوت : له مه دا پسیپوره ، وهک یوونس ی کوری عه بدولنه علا وتویه .^{۲۲۶}

نیمام شافعییی نه وهنده شاره زای عمره بیی بوو و جیی متمانه ی زمان زانان بوو ، وهک وته ی هۆزیک به به لگه ده هینرایه وهه ، فرمایشتی نه ویش به به لگه ده هینرایه وهه .

مووسای کوری نه بو جاروود وتویه : « کان یقال : إن محمد بن إدريس وحده يحتاج به كما يحتاج بالطن من العرب » .^{۲۲۷}

نه حمه دی کوری حه نه به لیش فرموویه : « کلام الشافعي في اللغة حجة » .^{۲۲۸}

نه ییوویی کوری سو هیدیش وتویه : « خذوا عن الشافعي اللغة » .^{۲۲۹}

نه بو عه به ییدیش نه یوت : « كان الشافعي ممن تؤخذ عنه اللغة » .^{۲۳۰}

له عه به ییش ده باره ی نه وهی که هه نذیک ره خه یان له زمانی شافعییی ده گرت ده ی ده بری که شافعییی نهو پیاهه نیه ره خه ی لی بگیری ، چونکه نهو رۆله ی زمانی عمره بیی به و پیرسته عمره بیی لهو وهه بگری که نه لئی : « يأخذون على الشافعي وهو من بيت اللغة » .^{۲۳۱}

موزه نیی نه لیت : « که شافعییی هاته میصر ، لهو کاته دا عه بدولمه لیکی کوری هیشامی نه حوی ، خاوه نی میژووی غه زه واتی لی بوو ، که له زمانی عمره بیی و شیعه را که له زانای سه رده می خۆی بوو .. هه ستا چوو بۆ لای شافعییی و پاشان ده یوت : پی نازانم خوی گه وهه که سیکی تری وهک شافعییی به دیی هینابی . پاشان فرمایشتی شافعییی ده کرده به لگه بۆ زمانی عمره بیی .^{۲۳۲}

هه وهه ها شافعییی له شیعی عمره بیی کۆندا شاره زایی به کی چاکی پهیدا کردبوو ، چونکه نهو ماوه زۆره ی که له ناو هه ذه یلدا مایه وهه هه لیک ی باشی بۆ ره خساند تا شیعی

^{۲۲۶} معجم الأدباء (۱۷ : ۳۰۰) .

^{۲۲۷} الطبقات الكبرى (۲ : ۱۶۱) .

^{۲۲۸} توالي التأسيس (۵۷) .

^{۲۲۹} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۵۰) .

^{۲۳۰} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۵۰) .

^{۲۳۱} توالي التأسيس (۶۲) .

^{۲۳۲} تهذيب الإسماء والغزوات (۱ : ۶۲) .

شاعیره هۆذهیلییه کان به جوانیی و به تی گه یشتنه وه له بهر بکات و به وردیی لی یان تی بگات ، که هفتا و نه ونه ده شاعیری ناودار و لی هاتوو یان سووه - دیاره نه مهش زانستیکی زۆره که رۆ له کانی نهو هۆزه له میشکیان دا پارێزگاری یان لی ده کرد و شافعییش به تنیا هه هه مووی له بهر کرد . به رادهیه ک که که له زانای نهو بهاره - وه ک نه صمه عیی - سهریان له شافعییی ده دا تا شیعری هۆذهیلی لی وه ر بگرن ، یا خود نهو ی که لایانه راستی بکه نه وه .^{۲۳۳}

نه ک ته نها شیعری هۆذهیل . به لکو شیعری زۆرێک له شاعیرانی هۆزه کانی تریشی له بهر ده کرد .

موحه ممه دی کوپی عه بدو لآی کوپی عه بدو لحه کم نه ئیت :

گویم له شافعییی بووه که فهرموویه : « شیعرم له سی صد شاعیری دیوانه وه ریوایه ت کردووه » .^{۲۳۴}

نه مه هه مووی بووه مایه ی نهو ی که شافعییی بیته شاره زایه کی وه ها که له کاتی قسه کردن دا به عه ره بیی یه کجار فه صیح قسه بکات .

خۆ نه گهر بهو زمانه کتیی بنووسیا یه به ئاسانی هه موو که سی ک لئی تی نه ده گه یشت ، به لکو هه ولئ ته دا به ئاسانه ترین شیواز بو عه وام بنووسیت ، وه ک ره بیع بو مانی باس ده کات .^{۲۳۵}

ههروه ها جلا حیط شاهیدی له سه ر نهو ده دات که نووسینی شافعییی له هه موو نووسینی ک جوانتره و که سی وه ک نهویشی نه دیوه که نه ئیت : « نظرت في كتب هؤلاء النبعة، الذين نبغوا في العلم، فلم أر أحسن تأليف من المطلبی، كان فاه ينظم درأ إلى در » .^{۲۳۶}

ههروه ها نهو نهو ر نه ئیت :

« هه رکه سی بلی : له باره ی زانست و ، زمان پاراوی و ، شاره زایی و ، به یان و ، لی هاتنه وه پیاویکی تری وه ک شافعییی دیوه نهو درۆ نه کات » .^{۲۳۷}

^{۲۳۳} تهذيب الأسماء واللغات (٥٠) . وفیات الأعيان (١ : ٥٦٥) .

^{۲۳۴} تهذيب الأسماء واللغات (١ : ٥٠) .

^{۲۳۵} توالي التأسيس (٧٧) .

^{۲۳۶} توالي التأسيس (٥٩) .

^{۲۳۷} التوفي بالوفيات (١ : ١٧٧) .

له باره‌ی خویندنی (نه‌خو)هوه له هیچ سمرچاوه‌یه‌کدا ناماژه بۆ نه‌وه نه‌کراوه که شافعی له‌لای هیچ کهس (نحو) ی خویندبێ ، له‌بهر نه‌وه‌ی که پێوستی به خویندنی نه‌بووه . چونکه ماوه‌یه‌کی زۆر له‌ناو هۆزی هۆذیل‌دا ژیا‌بوو و خۆی له هه‌موو کهس زیاتر شاره‌زای یاساکانی زمانی عه‌ره‌یی بوو . به‌لام پیتی خۆش بووه چاوی به (خلیل) بکه‌وتایه که شاره‌زایی‌یه‌کی چاکی له عه‌ره‌یی‌دا هه‌بووه . به‌لام به فهرمانی خوا بۆی رێک نه‌که‌وت چونکه خه‌لیل له به‌صره و له سالی (۱۷۰) دا کۆچی دوایی کرد و ، نه‌میش هیشتا له مه‌دینه‌دا له خزمه‌تی نیمام مالیک‌دا بوو .

جا نیمام شافعی هۆی زمان‌پاراوی و زمان هه‌ل‌نه‌که‌وتنی . نه‌گه‌رچیی تاقه جاریکیش بێت ، نه‌گێڕته‌وه بۆ نه‌وه‌ی که به مندالیی به پێغه‌مبه‌ری خوایه‌وه ﷺ دیی بوو .

ره‌بع نه‌لیت : له شافعییم بیستوه که ده‌ی‌فهرموو : پێش با‌لغ بوونم له خه‌وم‌دا پێغه‌مبه‌رم ﷺ بینیی و پتمی فهرموو : « یا غلام ! » وتم : لیسک یارسول الله ! فهرمووی : « من أنت ؟ » . وتم : له ده‌سته وکه‌سی خۆتم . فهرمووی : لیم نزیک به‌روه .. منیش لێی نزیک که‌وتمه‌وه ، نه‌وه بوو ده‌می کرده‌وه و تفی ده‌می خۆی هینا به‌سهر زمان و دم و هه‌ردوو لێوم‌دا و فهرمووی : « امض بارك الله فیک » . نیت به بیرم‌دا نایه‌ت نه له گێڕانه‌وه‌ی فهرمووده و نه له خویندنه‌وه‌ی شیعردا زمانم هه‌ل که‌وتبێ .^{۲۳۸}

عه‌بدولمه‌لیکی کوری هیشامی نه‌حویش وتویه :

« له خزمه‌تی شافعی‌دا یه‌کجار زۆر دانیشتوین ، هه‌رگیز له‌نگه‌یه‌کم لی نه‌بیستوه و وشه‌یه‌کیشم لی نه‌بیستوه که له‌وه جوانتر هه‌بێت » .^{۲۳۹}

نیمام شافعی توانایه‌کی چاکی هه‌بووه بۆ وتنی شیعهر به‌بۆنه‌ی زیره‌کیی و لی‌هاته‌نه‌وه و . به‌بۆنه‌ی نه‌وه هه‌مووه شیعهره‌وه که له‌بهری کردبوو ، به‌لام وازی له نووسینی شیعهر هینا و روی له فیهقه و نیجته‌هاد کرد ، تا بووه که‌له‌زانای فیهقه‌ی ئیسلامیی ، هه‌رچه‌نده بۆ هه‌ندێ هه‌لوێست که‌مه که‌مه شیعری وتوه . به‌لام کۆمه‌له شیعریکی زۆر به‌ناوی شافعی‌یه‌وه تۆمار کراون که هه‌ندیکی له هی نه‌وه‌ده‌چن . هه‌تا نه‌وه دیوانه‌ش که به‌ناوی

^{۲۳۸} تذهیب الاسماء واللفات (۱ : ۶۵) .

^{۲۳۹} معجم الأدباء (۱۷ : ۳۱۲) .

نەووە بلاوکراوە ئەو « ھەر ھەمووی ھی ئەو نیە . چونکە ئەگەر شافعیی دیوانی شیعی
بنووسیایە لە ئاستیکی ئەو بەرزتردا دەینوسی .^{٢٤٠}

بۆ نمونە ئەو تا بەرگری ئەو دەکات کە ئامادەییە لە پیناوی خۆشویستنی ئال و
بەیتدا خەڵکی بە رافیزیشی لە قەڵەم بدەن کە ئەفەرموی :

إِنْ كَانَ رَفْضًا حَبَّ آلِ مُحَمَّدٍ فَلْيَشْهَدْ الثَّقَلَانِ أَنِّي رَافِضِي^{٢٤١}

ھەر ھەھا سۆز بۆ شاری غەزەیی خۆشەویستی لە فەلەستین ، کە لەوێ لە دایک بوو و
لە تەمەنی دوو سالییدا بە جێی ھێشتوو ، دەر دەبێ و ئەفەرموی :

(وَإِنِّي لِمُشْتَاقٍ إِلَى أَرْضِ غَزَاةٍ وَإِنْ خَانَنِي بَعْدَ التَّفَرُّقِ كَتَمَانِي

سَقَى اللَّهُ أَرْضًا لَوْ ظَفَرْتُ بِتَرَاهَا كَحَلَّتْ بِهِ مِنْ شِدَّةِ الشُّوقِ أَجْفَانِي^{٢٤٢}

ھەر ھەھا لە بارەیی رەوشتی جوانەو وەک بێ دەنگیی یان کەم قسە کردنەو بە شیعر
فەرمویە :

لَاخِرٌ فِي حَشْوِ الْكَلَامِ مَ إِذَا اهْتَدَيْتَ إِلَى عَيْنِهِ

وَالصَّمْتُ أَجْمَلُ بِالْفَتَى مِنْ مَنْطِقٍ فِي غَيْرِ حِينِهِ

وَعَلَى الْفَتَى لَطَاعُهُ سَمَةٌ تَلُوحُ عَلَى جَبِينِهِ^{٢٤٣}

نیمام شافعی وەک مەزۆتیک زۆر زیرەك و زۆر لێ ھاتوو ، بە وردیی سەرنجی ژيان و
دنیا دەگرت .. خەڵکی چاکی دەناسی .. زۆر ھەوڵی دەدا تا دۆستی راستەقینەیی دەست
بکەوێ ، کەچی بێ ھوودە بوو . ھەتا ئەو بوو ئەم دێرە شیعرانەیی فەرموون :

عَمَرْتُ الدَّهْرَ مَلْتَمَسًا بِمُجْهَدِي أَخَا ثَقَّةٍ فَأَكْدَاهُ التَّمَاسِي

تَكَرَّتِ الْبِلَادُ عَلَيَّ حَتَّى كَانَ أَنْاسُهَا لَيْسُوا بِنَاسٍ^{٢٤٤}

ھەتا ئەو نەندە بە راستیی بۆ دۆست دەگەرێ ، ئامادەییە ئەگەر دەستی بکەوێ سامانی
دنیا و چاکەیی قیامەتی لە گەڵدا بەش بکات .. موزەننێ دەگێرێتەو کە شافعیی دەستی
گرتوو ، فەرمویە :

أَحَبُّ مِنَ الْإِخْوَانِ كُلِّ مَوَاتٍ وَكُلِّ غَضِيضِ الطَّرْفِ عَنْ عَثَرَاتٍ

^{٢٤٠} الإمام الشافعي « فقيه السنة الأكبر (٢٨٤) .

^{٢٤١} الانتفاء (٩١) .

^{٢٤٢} معجم البلدان (٦ : ٢٩٠) .

^{٢٤٣} توالي التأسيس (٧٣) .

^{٢٤٤} طبقات الشافعية (١ : ٣٠١) .

یصاحبني في كل أمر أحبه   ويحفظني حيا وبعد مماتي
فمن لي بهذا ليت أُنْصِبَتْه   فقاسمته مالي مع الحسنات^{۲۴۵}
لهو بارهشموه که دنیا ، وهک باوهژنیکی بی سۆز و بهزهیی ، بهرامبهه به مروّقه ژیرا
بلیمهتهکان ، دزایهتیی دهکات فرمویه :

ومن الدليل على القضاء وكونه   بؤس اللبيب وطيب عيش الأحمق
وأحق خلق الله بالهم أمرو   ذوهمة يلبى بعيش ضيق^{۲۴۶}
له ههمان کاتدا نیمام شافیهی شارهزاییهکی چاکی له میژووی نهقامیی و میژوو
نیسلامیی ههتوو ، له رووداوهکانی هۆزه عمره بهکان له نیوان خزاندا و له گهل رۆم
فارسدا ناگادله بوو .

ههروهها له پشت و رهجه لهکی هۆزهکان چاک شارهزا بوو ، ههتا نیبن هیشامی خاوهنی
سیرهت و غهزهوات له چاو شافیهی دا هیچی نه دهزانی .^{۲۴۷}

(۷) فیراسهتی شافیهی :

شافیهی بۆ کۆکردنهوهی کتییی فیراسهت و نهستیره ناسیی بههوه یه مهن ده کهوتیه ری
و ، لهوئ هه موویان کۆده کاتهوه و دهیان نووسیتهوه . پاشان که دهیهوئ بگه پیتهوه ، له
ریگایدا به لای پیاوێکدا تیبهر دهکات که له پهنا ی خانووه کهی دا دهسته نهژنۆ
دانیشتهبوو ، که کۆسه یهک بوو ههردوو چاوی شین و ناوچاوی ده ریه پیری بوو . نه فهرموئ :
میوان رانه گرن ؟ نه لئ : به لئ . ههرجیی له نیمام شافیهی ره سیفته تی نه م پیاوه هیچیان
چاک نین . که چیی که لا ده دات ده بینئ پیاوێکی زۆر سه خیه ، نانی ئیواره و بۆن
خۆشیی و نالیکیی و لاغه کهی و ، نوین و پئ خهفی بۆ ده نیرئ .. به دێژیایی شهو نه م دیو و
نه و دیو دهکات و بیر لهوه ده کاتهوه چیی لهو کتیبانه بکات - چونکه خاوهن مال به
پتجه وانهی فیراسهتهوه ده رچوو . سیفته کهانی خراپ ، که چیی خۆی سه خیی و به پتیز
ده رچوو . نیتر برپاری دا کتیبه کان فری بدات . که رۆژی لی ده بیتهوه به
خزمهت گوزاره کهی نه فهرموئ : ولاغه که زین بکه . که سوار ده بی و دهیهوئ خوا حافیزی

^{۲۴۵} توالی الناسی (۷۴) .

^{۲۴۶} توالی الناسی (۷۵) .

^{۲۴۷} الوافی بالوفیات (۲ : ۱۷۵) و توالی الناسی (۶۰) .

بکات به کابرا نه فرموئ : نه گهر هاتیته مه ککه و ، به لای (ذو طوی) دا تیپه رت کرد پرسیری مالی موحه مه دی کوری نیدرسی شافیهیی بکه . به مه دهیه وی خزمه تی بکات و پاداشتی نه میوان دارییهی بداته وه .

کابرا پیتی نه لی : بۆچ من خزمه ت کاری باو کتم ؟
نه فرموئ : نه خیر .

نه لی : نهی هیچ خزمه تیکت قهرزارم ؟
نه فرموئ : نه خیر .

نه لی : نهی من له دوینی وه مه سره فت بۆ نه کهم ، کوا ؟
نه فرموئ : کامه یه ؟

نه لی : بایی دوو دیره هم خواردن و ، نه وهنده پی خۆر و ، سی دیره هم بۆن خوشیی و ، دوو دیره هم ئالیک بۆ ولاغه کهت و ، دوو دیره هم کرتی نوین و لیفه که .
به خزمه ت گوزاره کهی نه فرموئ : رۆله ! بی ده ری . هیچی ترت ماوه ؟
وتی : کرتی خانوه که . تو م حساندۆته وه و ته نگم به خۆم هه لچنیوه .
شافیهیی تی ده گات که ناویشانی کابرا به پیتی کتیبه کان راست ده رچوو . دوا ی شه وه ده پرسئ : هیچی ترت ماوه ؟

نه لی ، برۆ ، خوا سه رشۆرت بکات . خراپی وه ک تو م نه دیوه .^{۲۴۸}

نیمام شافیهیی رووداوی زۆری لی ده گیر نه وه ده باره ی زانینی هه ندئ شت که زه ننسی بۆ ده روات .

بۆ نمونه : موزه نیی ده گیر پته وه : له مزگه وت دا له خزمه تی شافیهیی دا بووم ده بینین وا پیاویک هاته ژووره وه و به سه ر خه وتوه کان دا ده گه ری . شافیهیی به ره بیعی فرموو : هه سه ته به و پیاوه بلئ : ئایا بهنده یه کی قومه ره شت گوم کردوه که چاویکی له ده ست داوه ؟ ره بیع هه ل ده ستی و پرسیار له کابرا نه کات و شه ویش نه لی : به لی .

کابرا دیته خزمه تی شافیهیی و نه لی : کوا بهنده کهم ؟ فرمووی : برۆ له بهندیخانه ده ی دۆزیته وه .

کابرا چوو بۆ بهندیخانه و بهنده کهی دۆزییه وه .

موزه نیی نه لیت : پیم وت : هوالمان بدهری ، سهرسامت کردوین . فهرمووی ! به لئ .
چاوم لئ بوو کابرایه ک له درگای مزگهوت هاته ژووره وه و به ناو خهوتووه کاندا ده گهرئ .
وتم : به دواي هه لاتووا ده گهرئ . ده بینم سهرنجی ره شه کان ده گهرئ نه ک سپی به کان . وتم :
بهنده به کی قولهره شی هه لاتووه . چاویشم لئی بوو سهرنجی چاوی چه پیانی ده گهرت . وتم :
هه لاتووه که چاوئکی له ده ستداوه . وتمان : نهی چؤنت زانیی وا له بهندیخانه دا ؟
فهرمووی ! نهو فهرمووده بهی که ده رباره ی کؤیله کان ده فهرموئ : نه گهر برسیی بوون
دزیی ده کهن و ، گهر تیریش بوون زینا ده کهن « ته نریم کرد یه کیکیانی نه نجام داوه و ،
ههرواش بوو .^{۲۴۹}

زانایان و خواناسان به سه لیهی جوانیان شتیان بؤ ده رکهوتووه .
جاریکیان له سه نعاوه پیاویک دیته خزمهتی شافعیی ، که دهی بینئ پیی نه فهرموئ !
خه لکی سه نعاي ؟ نه لئ : به لئ . ده پرسئ : ئاسنگهری ؟ نه لئ : به لئ .
جاریکیان نیمام شافعیی و موحه ممدی کوری حه سن به جووته له سایه ی که عبه دا
داده نیشن و پیاوئیکش له وتوه تیپهر ده کات . یه کیکیان به هاوه له کهی نه لئ : وه ره با بهم
پیاوه ی که دیت خۆمان تاقیی بکهینه وه . با بزاین چ پیشه به کی ههیه ؟ یه کیکیان نه لئ :
به رگ درووه . نهوی تر نه لیت : دارتاشه . که ناردیان به دواي دا و پرساریان لی کرد ، وتی :
نهوسا به رگ دروو بووم و ئیستاش دارتاشم .
له باسه کانی پیشه وه شدا باسی نهوه کرا که چۆن نیمام شافعیی باسی دواپوژی ههر
چوار قوتابی به کهی ده کات .^{۲۵۰}

نیمام شافعیی ههتا کۆتایی ته مهنی چاره ی هه ندئ سیفهتی نه ده ویست وه ک قژی زهره
و چاوی شین .
ره بیع ی کوری سوله یمان نه لیت : بۆن خۆشی به کم بؤ شافعیی به دینارنک کرپی .
لیمی پرسیی : له کیت کرپی ؟ وتم : لهو قژ زهره ده . فهرمووی : قژی زهره و چاوی شین .
بی به ره وه ، بی به ره وه !^{۲۵۱}
ههروه ها رای وا بووه که عه قل و قه لهوویی پیکه وه ناگونجین ، بۆیه ده ی فهرموو : جگه
له تاقه پیاویک هه یج قه لهوئیکم نه دیوه که عاقل بیت .^{۲۵۲}

^{۲۴۹} توالی التأسيس (۶۶) .

^{۲۵۰} سهیری لاپهره (۵۲) ی تم نووسراوه بکه .

^{۲۵۱} آداب الشافعی (۱۳۱) .

له پال هه موو به شه کانی زانسته دا نیمام شافیهیی شاره زایی به کی چاکی له زانستی پزشکیی دا هه بووه . چونکه به زانستیکی به که لکی زانیوه بو تهنروستی موسلمانان و به هاوتای زانسته شهرعی به کانی له قه لهم داوه ، چونکه شرع فریای قیامه تی خه لک ده که ویت و پزشکییش فریای لاشه یان ده که ویت .

ئه وه تا نه فرموئ : « زانست دوو زانسته : زانستی دین و ، زانستی دنیا . جا زانستی دین بریتی به له : فیه و ، زانستی دنیاش بریتی به له زانستی پزشکیی » .^{۲۵۳}

ههروه ها ده فرموئ : « دوای زانستی هه لال و حه رام زانستیکی تر پی نازانم له زانستی پزشکیی به ریزتر بیت ، به لام ئه وه تا ئه هلی کیتاب له نیمه یان سه ندووه » .^{۲۵۴}

له هه مان کات دا زانستی پزشکیی به سی به کی زانست له قه لهم ده دات و ، زوریش به داخه ویه که موسلمانان ده ست به رداری بوون و به گاور و جووله کانیاں سپاردووه .^{۲۵۵}

ههروه ها ده ری ده برئ که دوو شتی گرنگ هه ن که خه لکی پشت گوئیان خستوون : زمانی عه ره بی و پزشکیی .^{۲۵۶}

له بهر نه مه نیمام شافیهیی خۆی بایه خیکی چاکی به پزشکیی داوه ، به راده یه ک که ره بیع ی قوتایی و هه باسی ده کات که ته و او شاره زای پزشکیی بووه .^{۲۵۷} بگره پزشکیکی میصری شاهیدی له سه ر زانستی شافیهیی ده دات که و هه شاره زا بووه وه ک ئه وه ی ته نها ئه و زانسته بزانی و هیه چی تر .^{۲۵۸}

(۸) نووسینی شافیهیی :

پیش شافیهیی هیه نیمامیک چ له ئوصول و چ له فرووع دا و ، چ له فیه و ، چ له ته فسیردا ئه وه نه دی شافیهیی کتیی نه نووسیوه .
 ئه یب زولاق و ته ویه : شافیهیی تریکه ی دوو سه د جوژه کتیی داناه .^{۲۵۹}

^{۲۵۲} آداب الشافعی (۱۳۲) ئه و پیاوهش موحه مه دی کوری حه سه ن بووه وه ک له (روض الاخبار) دا ده ری به یوه .

^{۲۵۳} آداب الشافعی (۳۲۱ : ۳۲۲) .

^{۲۵۴} آداب الشافعی (۳۲۱) .

^{۲۵۵} آداب الشافعی (۳۲۱) .

^{۲۵۶} آداب الشافعی (۳۲۱) .

^{۲۵۷} تهذب الاسماء واللغات (۱ : ۶۵) .

^{۲۵۸} توالی التأسيس (۶۶) .

^{۲۵۹} شفارات الذهب (۲ : ۱۰) .

ناسکی بۆ راده خراو به سمر دهم و چاویا ده چه مایه وه - چونکه نه خوش بوو - و دهستی به نووسین ده کرد . نه وه بوو ته م کتیبانهی له ماوهی چوار سالدا نووسین .^{۲۶۴}

ره بیع یش وتوویه : نه وه نده جار که له ژماره نه یمن چارم له شافیهی بووه . که له نوژ ده بوویه وه عه باکهی به سمر شانی دا ده دا ، و چرایه کی بچکۆلهی بۆ داده نرا و . خۆی به سمر پشتی به کذا ده دا و ، دوو پارچه قوماشی موزهری له ژیری دا ده بسوون و ، دهستی ده دایه قه له م و ههر خهریکی نووسین بوو .^{۲۶۵}

جاری وایش ده بوو ده چوه جیگاوه بۆ خهوتن ، که چیی له ناکاودا مانا یان فیهی نه رمووده یه کی وه بیر ده هاته وه ، له ترسی نه وهی نه وه کو له بیر بچیته وه هه له ده ستا و ، چرایان بۆ داده گیرساند و دهستی به نووسین ده کرد ..

حومهیدی - که یه کئی له قوتابی به کانی مه ککهی بووه و ، به رهو میصریش له خزمه تیا رۆشتره وه - نه لیت : له گه ل شافیهی دا به رهو میصر کهوتینه رۆ و ، له وئ نه وه نه ومی سه ره وه نه شته جی بوو و ، ئیمهش له ناوه راست دا . جاری وا ده سوو شه وه ده چومه ده ره وه چرام ده بینی ، که بانگم له خزمه ت کاره که ده کرد ، خۆی ده نگمی ده بیست و ، دهی فهرموو : وه ره سه رکوه . که سه رده کهوتم ، ده بینم وا کاغز و ده واتی له بهر ده ست دایه . دهم وت : نه بو عه بدو لالا ! نه مه چی به ؟ دهی فهرموو : بیرم له مانای فهرمووده یه ک . یان مه سه له یه ک - کرده وه و ده ترسام له بیرم بچیته وه ، بۆیه فهرمانم دا چرا که م بۆ داگیرسین و ، نووسیم .^{۲۶۶}

دواي نه وهش که کتیبیکی ده نووسی ، ئیتر سا له سه رچاوه وه ری ده گرت ، یان له بهر دهی نووسی ، ئیبن ههرم - که هه میشه له خزمه تیا بوو - ده هات و بووه یطیی بۆی ده خوینده وه و ناماده بوانیش گوئی یان لی ده گرت و نه ویش پاکه نووسی ده کرد و دواي نه وه چه ندین نوسه یان له بهری ده نووسی به وه ..^{۲۶۷}

جا له بهر نه وهی که شافیهی خاوه نی ته قوا و ئیخلاصیکی که م وینه بوو ، خواي گه وه خۆشه یستی کتیه کانی نه وی برده دلی زانایانی ئیسلامه وه ، بۆیه هه زیان له نووسین و بیستنی کتیه کانی هه بوو و ، ههر که سه هه ولی ده دا کتیبی زیاتری ده ست بکه وئ . نه وه

^{۲۶۴} توالی التأسيس (۷۸) .

^{۲۶۵} تهذيب الاسماء (۱ : ۶۶) .

^{۲۶۶} آداب الشافعي (۴۴) .

^{۲۶۷} توالی التأسيس (۷۷) .

بوو جارکیان دواي مردنسی نیمام شافیهیی نوصه د ولاغی سواریی له بهر دهم ماله که ی رهبیعی کوری سوله یمان دا - که خزمهت گوزار و قوتایی و ریوایهت کهری کتیبه کانی بوو - وهستان و هر یه که یان ده ویست بچینه لای ره بیع و زانستی شافیهیی لویه بییستی .^{۲۶۸}
نیمام نه حمه دیش له باسی فزلی شافیهیی له سر هم موو زانا و نوو سهریک نه فرموی :
هر که سی دهستی له قه له م و دهوات دابی وا له ژیر منه تی شافیهیی دا و قهرزایه تی .^{۲۶۹}
هرمه له ش نه لیت : باو کم نوو سهریکی بوم به کری گرتبوو و پییشی وتبوو : هر و ته یه ک له دهم شافیهیی ده ده چی تو بی نوو سه .^{۲۷۰}

موحه ممدی کوری عه لیلی کوری مه دینی نه لیت : باو کم پیمی وت : ده ست بهرداری پی تیک له کتیبه کانی شافیهیی نه بی و هه مووی بنوو سه .^{۲۷۱} جا موحه ممد نه ی وت : ده ست بهرداری پی تیکی کتیبه کانی شافیهیی نابم و هه مووی نه نوو سم ، چونکه زانستی تیدایه .^{۲۷۲}

نه حمه دی کوری سه له مه ی نه یسا پوری نه لیت : نیس حاقی کوری راهو یه ژنیک ی ماره کرد که نهو ژنه هاوسه ری پیاو یک بوو بوو که کتیبه کانی شافیهیی به لاهه بوون و ، کوچی دوا یی کرد بوو ته نها له بهر کتیبه کانی شافیهیی ماره ی کرد . نهوه بوو کتیبی (الجامع الکبیر) ی له سر کتیبه کانی شافیهیی دانا ..^{۲۷۳}

نیمام شافیهیی ده ویست له ربی خوادا زانستی شهرعیی بلاو بکاته وه نیتر باکی نه بوو له وه ی که نهو زانسته به ناوی خزیه وه بلاو بیته وه یان نه ، بویه ده ی فرموو : «ما ابالي لو أن الناس كتبوا کتب و تفقهوا بها ، ثم لم ينسوها إلي» .^{۲۷۴} نهوه بوو خوا ی گه وره به دلی نهوی کرد و کتیبه کانی بلاو بوونه وه .

دل گهرم بوونی زانایان بو و هر گرتنی زانستی شافیهیی و بلاو کردنه وه شی ، ده گهر پته وه بو نه و نیخلاصه ی که خوا له دل یا دروستی کرد بوو . هه روه ها هه رگیز ناو و ناوبانگی نه ویستوه ، بویه بهر اهرکی تی بو سهر که وتن و بردنه وه نه بووه ، به لکو شواتی خواستوه

^{۲۶۸} تهذب الاسماء (۱ : ۴۸) .

^{۲۶۹} توالی التأسیس (۵۷) .

^{۲۷۰} تهذب الاسماء (۱ : ۶۰) .

^{۲۷۱} تهذب الاسماء (۱ : ۶۰) .

^{۲۷۲} توالی التأسیس (۵۷) .

^{۲۷۳} توالی التأسیس (۷۶) .

^{۲۷۴} توالی التأسیس (۷۶) .

خه لکیمی همر همموو ئهو زانستهی ئهویان بزانیایه با هیچ کهس ئهو زانستهی به هی ئهو نه زانیایه که ده فهرموئ :

« ما ناظرت قط على الغلبة ، وبودي أن جميع الخلق تعلموا هذا الكتاب ، فلا ينسب إلي منه شيء » .^{۲۷۵}

ئهبوئه حمه دی کوری عه دیی که عه بدوللای کوری عه دیی کوری عه بدوللای جورجانی به و به (ابن القطان) ی حلفی گه وره ناسراوه ، یه کیکه لهو که ئه زانیانهی که له ناسینی فهرمووده و پیاوانی دا رای وهرده گیریت و سالی (۳۶۵) ی کۆچی کۆچی دواپی کردوو ، ده گیریتوه : له ئه بویه کری کوری ئه بو حامیدم بیست ، که به پویه بهری (بیت المال) ی میصر بوو ، ده یوت : له مه جلیسی (ابن القسرات)^{۲۷۶} دا دانیشتبووین و ئه بوموسای ضهریریشمان له گه ل دا بوو ، که ئهو رۆژه گه وره ماموستای ئه هلی (رأی) بوو ، (ابن الفرات) به ئه بوموسای وت : له باره ی دووپیاوه وهره پرسیارت لی ده کهم و تۆش وه لامم بده ره وه .

وه زیر وتی : یه حیای کوری ئه کتیم نینکاری زانستی ناکریت و ، ده ش زانی چهنده لای خه لیفه له پێشه وه یه ، به راده یه ک که مه نموون له گه ل خۆی دا ماوه ی ده دا شوینی خه وتنیشی ببینی و ، کتیمی داناون و ، نینکاری زمان پاراوی و زانیاریشی ناکریت ، که چیی وا پێ نازانم که دوو کهس به گۆی بکه ن . ئه وه ش شافیهی به که به هه ژاری هاته عیراقه وه ، له لای خه لیفه ش هیچ پله یه کی نه . ئه ویش کتیمی داناون و ، وا ده بینم هه موو رۆژی ناوی بهر زتر ده بیته وه ، خه لکی زیاتریش له ده وری کتیه کانی کۆده به نه وه ..

ئه بوموسا بۆ ماوه ی سه عاتیگ همر بیر ده کرده وه ، پاشان وتی : ئه لیم : شافیهی بهم زانستهی مه به ستی خوا بووه ، بۆیه خواش بهرزی کرده وه ..^{۲۷۷}
ئه مه کللی سهرکه وتنه بۆ مۆسلمانان : کار بۆ ره زانه ندیی خوا بکه ن .. گرنگ نه هه کاره ناودار بی یان نه هه .. گه وره بیت یان بچووک !!

ئیه خلاص و پاکیی نییه تی نیمام شافیهی له راده یه ک دا بوو که زانسته که ی له هه موو سهرزه وپی دا بلاوه بکات .

^{۲۷۵} توالی التأسيس (۷۶) .

^{۲۷۶} ناوی عه لپی کوری موحه ممه دی کوری موصایه . وه زیرکی زۆزانی زمان پاراوی شه دیی سه خیی بووه . له سهرده می (المقتدر) دا سه جار پۆستی وه زیری وه رگرتوه وه له (۳۱۲) ی کۆچی دا کۆزروه .

^{۲۷۷} توالی التأسيس (۷۶) .

رہبیع نہ لیت : له شافعییم بیست که دهی فہرموو : « له خہومدا کہسیک ہاتہ لام و ، کتیبہ کانمی ہل گرتن و ، دانی بہ دہم باوہ و ، ٹہوانیش بہ ٹاسماندا پەرش و بلاو بوونہوہ . کہ خہوہ کہم بۆ یکدی له لیکدہ رەوانی خہو گیرایہوہ ، وتی : ٹہگر ٹہم خہوہ ت بیتہ دیی ، زانستہ کہت دہ گاتہ ہہموو ولاتیک له ولاتانی ٹیسلام » .^{۲۷۸}

نیمام شافعیی گہ لیک مامۆستای ہہبوون و ، له ہہموو کہ سیش زیاتر قوتابیی ہہبوون کہ چہ ندین کہ لہ زانایان لی ہلکہوتن کہ بہشی زۆریان مامۆستای نیمامہ ناودارہ کان بوون ، بہ تابیہت مامۆستای شہش ٹیمامی دانہری (الصحاح الستہ) .^{۲۷۹}

(۹) زانایان و ستایشی نیمام شافعیی :

خوای گہورہ بہ سۆزی بہ لیشاوی و دہای بۆ شافعیی ہینایہ پیش کہ له سہردہ میکی ناوازہدا بڑیت .. لہو سہردہ مہدا کہ ٹومہتہی ٹیسلام بہ خہبہر ہاتبوون و له ہہموو بوارٹکی زانستدا له پیش پرکیڈا بوون . نا لہو سہردہ مہ پر بہختہ و ہریہدا میژوو بہ ژیرانہ کاری سہرشانی خوئی ٹہنجام دہدا .. ریز لہی پیواری پیوانہی خزمہت گوزاری خاوہن زانست و رہوشت ہمرز و بہتہ قوا دہ گیرا .. پایہ بۆ خواناسان دادہنرا .. قیامہت سہنگی مہحک بوو بہ لای کۆمہلہوہ .. بۆیہ کہ لہ زانای پایہدار ہمر چوار نیمامہ کہ بوون ، کہ ریزی تابیہت یان لی دہ گیرا و خوشتہ ویستی ناو کرۆکی دلی موسلمانان بوون و ، ٹومہتہی ٹیسلامیش ٹہوپہری ستایشی دہ کردن و ، زانا پایہدارہ کانیش و ہسفی راستہ قینہی ٹہوانیان دہ کرد .

جا ہمرچہ ندہ له پیشہوہ ستایشی ہہندئ له مامۆستایان خرایہ پیش چاو ، وا چاکہ لیرہشدا ہہندیککی تر باس بکہین :

فہضلی کوری دہ کین ، کہ زانایہ کی پایہبہرز بووہ و له سالی (۲۱۹) ی کۆچسیدا کۆچی دواپی کردووہ ، وتوویہ :

« ما رأینا ولا سمعنا أكمل عقلاً ولا أحضر فهماً ، ولا أجمع علماً من الشافعي » .^{۲۸۰}

^{۲۷۸} توالی التأمیس (۵۲) .

^{۲۷۹} سہرنجی کتیبی (الإمام الشافعی) دانراوی مامۆستا (عبدالغنی الدقر) م دا دہبینم یہنجا و چوار قوتابیی نیمام شافعیی مامۆستای ٹہو شہش نیمامہ بوون . ل ۳۲۵ - ۳۳۶ .

^{۲۸۰} توالی التأمیس (۵۹) .

(ابو الثور) یش وتوویه : همرکس وادهربیرئ که له زانست و ، زمان پاراوی ، زانین و ، دامهزراوی و ، لی هاتندا پیاوی وهک موحه ممه دی کورئ تیدریسی دیوه نهوه درۆی کردووه ، به راستیی تا له زیاندا بوو هاوتای نهبوو و ، که چویش به ریی خۆیهوه کهس شوینه که ی پر نه کرده وه .^{۲۸۱}

کاتیکیش که فرموده ی نامۆزگاری بو خۆندرایه وه و له سه ر خۆی چوو ، به سوفیانی کورئ عویهینه ی مامۆستای وترا که له وانیه شافیعی مردبئ شهویش له وه لامدا وتی : نه گهر مردبئ ، نهوا چاکترین پیاوی سه رده می خۆی مردووه .^{۲۸۲} هاروونی کورئ سه عیدی نهیلیش ، که یه کێک له مامۆستایانی موسلیم بووه نه لیت : پیاوی وهک شافیعییم نه دیوه .^{۲۸۳}

نه بومه نصووری نه زه ره ریش ، که له سالی (۳۷۰) ی کۆچی دا کۆچی دواپی کردووه ، ده ری ده برئ که هیچ فه قیه یکی نه دیوه نه وه نه دی شافیعی زانستی زۆرتر و زمان ی پاراو تر و ، خوربه ی دلی فراوان تر بیت که نه لیت : « عکفت علی المؤلفات التي ألفها فقهاء الأمصار ، فألفت الشافعي أغزرهم علماً ، وأفصحهم لساناً ، وأوسعهم خاطراً » .^{۲۸۴} نه بو عویه د قاسمی کورئ سه لام یش وتوویه : که سم نه دیوه له عاقلی و له وه ره ع و ، له زمان پاراوی و ، له رای دروست دا له شافیعی زیاتر بیت .^{۲۸۵} ههروه ها وتوویه : هیشتا پیاویکم نه دیوه له شافیعی کامل تر بیت .^{۲۸۶} زه عفهرانییش ده ری پرپوه که پیاوی نه دیوه له شافیعی چاکتر و به ریزتر و سه خیی تر و به ته قوا تر و زانتر .^{۲۸۷} بیشری مورسیش وتوویه : « ما رأيت أَمهر من الشافعي » .^{۲۸۸}

^{۲۸۱} وفیات الأعيان (۱ : ۵۶۶) .

^{۲۸۲} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۵۹) .

^{۲۸۳} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۶۲) .

^{۲۸۴} توالي التأسيس (۶۲) .

^{۲۸۵} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۶۱) .

^{۲۸۶} وفیات الأعيان (۱ : ۵۶۵) .

^{۲۸۷} توالي التأسيس (۵۵) .

^{۲۸۸} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۶۳) .

نیمام نه حمه دیش دهری ده پری که هیچ کس نه وهندهی شافیهی له زانستدا هه لهی
 کهم نه بووه و ، هیچ که شیش نه وهندهی نهو به توندیی دهستی به سوننه تی پیغه مبه ره وه
 ﷺ نه گرتوه .^{۲۸۹} ههروه ها فهرموویه : « ما رأیت أفصح منه ، ولا أفهم للعلوم منه » .^{۲۹۰}
 نیسحاقی کوری راهوویه ش ، که سه ره تا به را به رکئی له گهل شافیهی دا ده کرد ، نه لیت :
 « الشافعي إمام العلماء ، وما يتكلم أحد بالرأي إلا والشافعي أقل خطأ منه » .^{۲۹۱}
 ههروه ها وتویه : « الشافعي إمام » .^{۲۹۲}

یه حیای کوری سه عیدیش ناوی شافیهی ده بات و نه لیت : که سم نه دیوه له شافیهی
 عاقل تر و فقیه تر بیت) .^{۲۹۳}

حومه دیدیش ناوی شافیهی به (سید الفقهاء) و (سید علماء زمانه) ده برد .^{۲۹۴}
 نه پیوویی کوری سووهیدی ره ملیش ، که یه کئی بووه له ماموستایانی شافیهی و
 یانزه سالیش پیش نهو کۆچی دواپی کردوه ، نه لیت : به بیرم دا نه هاتوه که من ده مینم
 هه تا پیای و ده ک شافیهی بینم .^{۲۹۵}

جونه دیدیش نه لیت : « كان الشافعي من المريدين الناطقين بلسان الحق في الدين » .^{۲۹۶}
 موچه ممه دی کوری سه سه نیش که گه وه قوتایی نیمام نه بوچه نیفه بووه یه کجار ریزی
 له شافیهی گرتوه . نه بوچه سسان نه لیت : نه م دیوه موچه ممه ده نه وهندهی شافیهی ریز
 له هیچ کس بگریت .^{۲۹۷}

موچه ممه ری کوری شه بیب یش نه لیت : گویم له سه نمون بووه وتویه : له هه موو
 شتی که دا موچه ممه دی کوری ئیدرسی شافیهیم تاقیی کردۆته وه و به کامل هاته پیش
 چاوم .^{۲۹۸}

^{۲۸۹} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۶۰) .

^{۲۹۰} توالي التأسيس (۵۷) .

^{۲۹۱} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۶۱) .

^{۲۹۲} توالي التأسيس (۵۷) .

^{۲۹۳} توالي التأسيس (۵۵) .

^{۲۹۴} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۶۲) .

^{۲۹۵} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۵۹) .

^{۲۹۶} توالي التأسيس (۶۱) .

^{۲۹۷} توالي التأسيس (۷۱) .

^{۲۹۸} توالي التأسيس (۵۶) .

نهمه که می‌ک له ستایشی گهوره زانایانی سهرده می خۆی بوو ، ههروه‌ها زانایانی دواى
خۆیشی ستایشیان کردووه :

نهمه‌دى كورپى سه‌يار ، كه به هاوتای عه‌بدوللای كورپى موباره‌ك له قه‌لهم دراوّه و ،
له سالى (۲۶۸) ی كۆچى دا كۆچى دواى کردووه ، ده‌رى برپوه كه نه‌گهر شافعیى
نه‌بوايه ئیسلام تیا ده‌چوو كه نه‌لێت : « لولا الشافعي لدرس الإسلام » .^{۲۹۹}

ئیه‌راهمی كورپى ئیسه‌قانى هه‌ربیش نه‌یوت : مامۆستای مامۆستایان فهرموویه :
كه پێى ده‌وترا : كێیه ؟

نه‌یوت : شافعیى . نه‌ی مامۆستای نه‌همه‌دى كورپى هه‌نبدل نیه ؟^{۳۰۰}
نه‌بوزه‌ره‌ش وتوویه : پێى نازانم هه‌چ كه‌س له شافعیى زیاتر منه‌تى به‌سه‌ر نه‌هلێ
ئیسلامه‌وه هه‌بێ .^{۳۰۱}

نه‌بو‌حاته‌مى رازیش وتوویه : شافعیى هاوناوى منه و ، باوكیشی هاوناوى باوكه .
(نه‌ویش ناوى موحه‌مه‌دى كورپى ئیدریس بووه) . نه‌گهر نه‌و نه‌بوايه زانایانی فهرمووده
هه‌ر به كۆتیری ده‌مانه‌وه .^{۳۰۲}

نه‌بو عه‌بدوللای بوشه‌نجی شافعییش ، گهوره مامۆستای زانست دۆستانی
نه‌یساپور ، كه له سالى (۲۹۰) ی كۆچى دا كۆچى دواى کردووه ، ده‌رى برپوه كه به
وردی سهرنجی پیاوانی ئیسلامی داوه و دواى چه‌رخى یه‌كه‌مى ئوممه‌تى ئیسلام
كه‌سیكى نه‌دیوه كه له شافعیى پایه‌دارتر و « روون‌کردنه‌وه چاك‌تر و ، زمان پاراو‌تر بێت ،
سه‌ره‌رای خزمایه‌تییشی له‌گه‌ل پێغه‌مبه‌رى خوادا ﷺ .^{۳۰۳}

داوودی كورپى عه‌لىی نه‌صبه‌هانییش - كه پێشه‌واى مه‌زه‌بى ظاهیرییه - نه‌لێت :
كۆمه‌لێك ره‌وشتى جوان له شافعیى دا كۆ بوونه‌ته‌وه كه له كه‌سانى تر دا كۆنه‌بوونه‌ته‌وه .
یه‌كه‌م ره‌وشتى نه‌مه‌یه :

شه‌ره‌ف‌دارىی نه‌سه‌ب و پایه و پله‌ی و « له خزم و كه‌س‌وكارى پێغه‌مبه‌رىشه ﷺ .
یه‌كێ تر له‌وانه « دروستیى دینی و ، سه‌لامه‌تیى عه‌قیده‌ی له هه‌وابازی و بی‌ده‌عت .

^{۲۹۹} توالی التأسيس (۶۲) .

^{۳۰۰} توالی التأسيس (۶۱) .

^{۳۰۱} توالی التأسيس (۶۱) .

^{۳۰۲} توالی التأسيس (۶۱) .

^{۳۰۳} توالی التأسيس (۶۱) .

یه‌کئی تر له‌وانه : سه‌خواه‌تی دل و ده‌روونی .

یه‌کئی تر له‌وانه : ناسینی فهرموده‌ی سه‌حیح و نه‌خۆش ، هه‌روه‌ها ناسیخ و مه‌نسوخ .
یه‌کئی تر له‌وانه : له‌بهر کردنی قورئانی پی‌روژ و ، شاره‌زایی له‌هه‌وال و می‌ژووی
پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و ، ناگادارایی له‌سیره‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و سیره‌تی خه‌لیفه‌کانی .

یه‌کئی تر له‌وانه : ده‌رخستنی نات‌ه‌واویی ناحه‌زانی و ، دانانی کتیب .
یه‌کئی تر له‌وانه : هه‌ل‌که‌وتنی کۆمه‌له‌ قوتابی و هاوه‌لیک، بۆی ، وه‌ک نه‌حه‌دی کورپی
حه‌نبه‌ل له‌ زوهد و زانست و جی‌به‌جی‌کردنی سوننه‌ت‌دا و ، وه‌ک سوله‌یمانی کورپی داوودی
هاشمی و ، حومه‌یدی و ، که‌رابیسی و ، نه‌بو‌ئهور و ، زه‌عه‌فرانی و ، بو‌ه‌یطیی و ،
نه‌بوله‌لیدی کورپی نه‌بول‌جاروود و ، حه‌رمه‌له و ، ره‌بیع و ، حاریشی کورپی سو‌ره‌یج و ،
سه‌روکاری کهری مه‌زه‌به‌که‌ی نه‌بو‌نبراهیمی موزه‌نیی .^{۳۰۴}

هه‌روه‌ها داوودی کورپی عه‌لیی ، دوا‌ی نه‌وه‌ی که‌باسی مه‌سه‌له‌یه‌ک ده‌کات ، وه‌سفی
شافعیی ده‌کات که‌لێک‌دانه‌وه‌ی نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ قه‌ولی نه‌وه : (هَذَا قَوْلٌ مَطْلَبٌ
الشَّافِعِيِّ الَّذِي عَلَيْهِمْ بَنَكْتُهُ ، وَقَهْرُهُمْ بِأَدْلَتِهِ ، وَبَايَنُهُمْ بِشَهَامَتِهِ ، وَظَهَرَ عَلَيْهِمْ بِحِمَاظَتِهِ ،
التَّقِيُّ فِي دِينِهِ ، النَّقِيُّ فِي حِسْبِهِ ، الْفَاضِلُ فِي نَفْسِهِ ، الْمُتَمَسِّكُ بِكِتَابِ رَبِّهِ ، الْمُقْتَدِي قُدُوةَ
رَسُولِهِ ، الْمَاحِي لِأَثَارِ أَهْلِ الْبَدْعِ ، الْذَاهِبُ بِجَمْرَتِهِمْ ، الطَّامِسُ لِسُنَّتِهِمْ ، فَأَصْبَحُوا كَمَا قَالَ
تَعَالَى : ﴿ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَّاحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴾) .^{۳۰۵}

هیلالی کورپی عه‌لانی ره‌ققیش و توره‌ی : خوا‌ی گه‌وره‌ به‌ (به‌یدی هینانی) چوار
که‌س - هه‌ر یه‌که‌ له‌ سه‌رده‌می خۆیان‌دا - به‌خششی خۆی به‌سه‌ر نه‌م ئومه‌ته‌دا ر‌ژاند : به‌
شافعیی به‌ شاره‌زایی له‌ فیه‌قی فهرموده‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و ، به‌ نیمام نه‌حه‌دی
کورپی حه‌نبه‌ل له‌ تاقیی کاری‌یه‌که‌ی‌دا ، چونکه‌ نه‌گه‌ر وا نه‌بوا‌یه‌ خه‌ل‌که‌که‌ ئیمان‌یان له‌
ده‌ست ده‌دا و ، به‌ یه‌حیای کورپی مو‌عین به‌ پاک‌کردنه‌وه‌ی فهرموده‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا
ﷺ له‌ درۆ هه‌لبه‌ستن و ، به‌ نه‌بو‌عو‌یه‌یدی قاسم‌ی کورپی سه‌لام به‌ ته‌فسیر کردنی
فهرموده‌ی غه‌ریبی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ، چونکه‌ نه‌گه‌ر وا نه‌بوا‌یه‌ خه‌ل‌کی به‌ هه‌له‌دا
ده‌چوون .^{۳۰۶}

^{۳۰۴} توالی التأسيس (۶۱) .

^{۳۰۵} توالی التأسيس (۶۱) .

^{۳۰۶} نزهة الألباء (۱۳۹) .

(۱۰) ستایشی هندی له زانیان :

یه کهم که سیټک که به لای شافعی یهوه گهوره و بهرېز بوو بیت ماموستای پایه بهرز نیمام مالیک بووه . دواي ټهویش ریزی تایبه تی بۆ سوفیانی کورې عویهینه داده نا که نهوه بوو له ته مهنی یانزه سالی یهوه ناماده ی دهرسه کانی ده بوو و ، زانستیکي چاکي لی وه رگرت .

ههروه ها یه کټ له وانه ی که به لایهوه زۆر بهرېز بوون موسلیمی کورې خالیدی زنجی بوو که یه کهم ماموستای بوو و له مه که ده فیهی به لایهوه خویند و ، دهر باره شی ده ی فهرموو : « موسلیمی کورې خالیدی زنجی فیهی سهرده می خزی بوو » . ههروه ها ریزیکی زۆری له تابییی به ناوبانگ و موفیتی و زانای فهرمووده ی مه کهه ، عه طائی کورې نه بوو بهاح ده گرت ، نه گهرچی به خزمه تیشی نه گه یشتبوو^{۳۰۷} که ده ی فهرموو : « له ناو تابییی یان دا که سیټک نه له عه طاء زیاتر شوین که و ته ی فهرمووده بیت^{۳۰۸} » .

ههروه ها ستایشی زۆریک له زانا بهرېزه کانی عیراق و میصری ده کرد ، به تایبهت نیمام نه حمده چونکه ټو خاوه نی چهن دین سیفه تی بهرز بوو ، که ده ی فهرموو : « که له به غداد دهرچووم له نه حمده فیهی تر و ، واریع تر و ، زاهیدتر و ، زانترم تیایا به جټ نه هیشت^{۳۰۹} » .

له هه مان کات دا ستایشی زانیانی فهرمووده و فیهیه کانی عیراقی ده کرد .. له باره ی شه عبی یهوه ده ی فهرموو : « له زۆر ریوایهت کردنی فهرمووده دا شه عبیی وه ک عورو ی کورې زویه ی وه هایه^{۳۱۰} » .

وه هایشی ده بینی که شوعبه ی کورې هه ججاج که نه میری فهرمووده بوو و له سالی (۱۶۰) ی کۆچی دا کۆچی دوا یی کرد بوو ، ده ورزیکی گرنگی هه بووه بۆ بلاو کردنه وه ی فهرمووده و ، ده ست کۆتاکر دینش به وانه ی که شیایو گیرانه وه ی فهرمووده نه بوون .

^{۳۰۷} چونکه له سالی (۱۱۴) ی کۆچی دا کۆچی دوا یی کردوه .

^{۳۰۸} آداب الشافعی (۲۰۶) .

^{۳۰۹} الطبقات الکبری (۱ : ۲۷) .

^{۳۱۰} آداب الشافعی (۲۰۸) .

نه فەرموئ : « ئەگەر شوعبە نەبوابە فەرموودە لە عێراقدا نەدەناسرا . ئەوە بوو دەهاته لای کابرا (که شیایوی گیرانەو نەبوو) و پیتی دەوت :

فەرموودە نەگیریتەو « دەنا لای کاربەدەستان شکاتت لی دەکەم » .^{٣١١}

جا وەک ستایشی شوعبەیی دەکرد لە سەر شارەزایی لە فەرموودەدا و ، لەسەر وەرەعی ، لە هەمان کاتدا رەخنەشی لی دەگرت که لە قیاسدا لاوازه . بگرە بە نمونەش دەهینرایەو .

رەبیعی کۆری سولهیمان ئەلیت : « ئەگەر کەسێک لە قیاسدا هەڵەیی بکردایە ، شافعییی دەی فەرموو : ئەمە قیاسی شوعبەییە » .^{٣١٢}

شافعییی هەرچەندە لە گەڵ فەقیهەکانی ئەهلی (رأي) عێراقدا بەرابەرکێی هەبوو و ، پەرچی زۆرێک لە بۆچوونەکانیان دەدایەو « لە هەمان کاتدا زۆر ریزی لی دەگرتن : و بە سەنگین سەیری دەکردن ، ئەمەش لە روانگەیی ئەووە که ئەو فەقیهە بەرپێزانە کاری ئیجتیهادیان ئەنجام داو . جا موحتهەیدیش بە پێکان بەرز دەبێتەو « کەچی بە نەپێکان نزم نابێتەو ، چونکە ئەگەر پێکای دوو پاداشتی هەبە و گەر نەشی پێکا ئەوا یەک ئەجری هەر دەبێ و ، هەموو زانایەکیش دەگونجی هەلە بکا . جا ئەوە بوو شافعییی بە شێوەیەکی گشتیی ستایشی زانایانی عێراقی دەکرد و دەی فەرموو : « الناس عیال علی أهل العراق في الفقه » .^{٣١٣} بە تایبەتیش ریزی زیاتری لە ئەبوحەنیفەیی ئیمامی عێراق دەگرت که دەی فەرموو : « من أراد أن يتبحر في الفقه فهو عیال علی أبي حنيفة » .^{٣١٤} هەرۆهە دەی فەرموو : بە مالیکیان وت : ئایا ئەبوحەنیفەت دیو ؟ فەرمووی : بەلی . پیاویکم دیو که ئەگەر بیوستانە بی سەلمینی که ئەم کۆلەکەییە ئالتوونە ئەوا بەلگەیی دەست دەخست .^{٣١٥}

بەلام لەو ناچێ شافعییی و ئەبویوسفی قاضیی یەکیان بینی بێ ، چونکە ئەبویوسف لە سالی (١٨٢) ی کۆچی دا کۆچی کردوو و شافعییش لە سالی (١٨٤) دا

^{٣١١} آداب الشافعی (٢٠٩) .

^{٣١٢} آداب الشافعی (٢٠٩) .

^{٣١٣} آداب الشافعی (٢١٠) .

^{٣١٤} الجواهر المضیة (٢ : ٤٥٦) .

^{٣١٥} الجواهر المضیة (٢ : ٥٠٨) .

بۆ یه کهم جار سه‌ری له به‌غداد داوه ، مه‌گهر نه‌بو یوسف سه‌ری له مه‌که‌که و مه‌دینه دابیت و له سه‌رده‌می لاوی شافیهیی دا چاویان به یه کتر کهوتی .

به‌لام نه‌وه بوو که هاته به‌غداد چاوی به موحه‌مه‌دی کوپی حه‌سه‌ن کهوت و کتیه‌کهانی نووسی‌یه‌وه و ریزیکی چاکیشی لی ده‌گرت .

هه‌روه‌ها ستایشی پیاوێکی خه‌لکی ره‌ی ده‌کرد که خه‌لکی له ده‌وری قورشان جه‌م کردووه که ناوی مووسا بووه و به نه‌بو عیمرا نی صووفیی به ناویانگ بووه .

هه‌ندئ که‌له زانای تر هه‌بوون که به لایه‌وه زۆر سه‌نگین بوون ، به‌لام به داخه‌وه بوو که چاوی پێ نه‌کهوتبوون . وه‌ک (لیث) ی کوپی سه‌عه‌دی کوپی عه‌بدوپه‌ه‌مانی فه‌همیی که زانا و فه‌قیه‌ه و سه‌روکی میصر بووه و له سالی (۱۷۵) ی کوچی دا کوچی دواپی کردووه و ، وه‌ک نیبن نه‌بو ذیئب ، موحه‌مه‌دی کوپی عه‌بدوپه‌ه‌مانی کوپی موغیره‌ی کوپی حاریشی قوره‌یشیی عامیری ، که نیمامێکی خواناسی دامه‌زراو و ، پیاوێکی زانست‌دۆستی راستی‌ی‌بووه و ، له سه‌رده‌می مالیک‌دا و له‌وه‌و پیشیش فه‌قیه‌ی مه‌دینه بووه و ، نیمام نه‌حه‌دیش زۆر به واریع ی داناوه ^{۳۱۶} ، له سالی (۱۵۹) ی کوچی دا کوچی دواپی کردووه .

نیمام شافیهیی له راستی‌ی‌بیزی نیبن نه‌بو ذیئب زۆر دل خۆش بوو که له به‌رده‌م شمشیری خه‌لیفه‌کان دا راستی و تووه و ، هیچ هیزیک نه‌ی‌توانیوه چاو ترسینی بکات . موحه‌مه‌دی کوپی عه‌بدوپه‌ه‌مانی ده‌ینه‌وه‌ری نه‌گیرته‌وه و نه‌لیت : عه‌بدولحه‌که‌م بۆمانی باس کرد و وتی : شافیهیی هه‌والی داینی و ، فه‌رموی : مامه‌م موحه‌مه‌دی کوپی عه‌لیی (که نامۆزای باپیری شافیهیی بووه) بۆمی باس کرد و وتی : ئاماده‌ی مه‌جلیسی نه‌میری نیمان‌داران نه‌بوجه‌عه‌فری مه‌نصور بووم و ، نیبن نه‌بو ذیئب و حه‌سه‌نی کوپی زه‌یدی کوپی نیمام حه‌سه‌نی والیی مه‌دینه‌ش له‌وێ بوون . نه‌وه بوو غیفاری‌یه‌کان (هۆزه‌که‌ی نه‌بو ده‌پری غیفاریی - خوا لێی رازی بی -) هاتن و له هه‌ندئ هه‌لس و کهوتی حه‌سه‌ن شکاتیان به لاوه کرد . نه‌ویش وتی : نه‌ی نه‌میری نیمان‌داران ! له باره‌ی نه‌مانه‌وه پرسیار له نیبن نه‌بو ذیئب بکه . که پرسیار لی کرد ، وه‌لامی دایه‌وه : شاهیدی ده‌ده‌م که باسی شه‌ره‌ف و ئابرووی موسلمانان ده‌که‌ن و ، ئازاری زۆریشیان ده‌ده‌ن . نه‌بوجه‌عه‌فر وتی : بیستان ؟ وتیان : له باره‌ی حه‌سه‌ن‌شه‌وه پرسیار لی بکه .

وتی : « دهرباره‌ی نمو چیی نه‌لئیت ؟ وتی : شاهیدی دده‌م که حوکم به ناره‌وا ده‌دات و ، شوین هه‌وای خۆی ده‌که‌وت . موحه‌مه‌د (که ریوایت ده‌کات) نه‌لئیت : جله‌کانم پیچان به خۆمه‌وه و ، شمشیر به‌ده‌ستیش به‌سهر سهری : نه‌بوجه‌عفره‌وه وه‌ستا بو . چونکه ده‌ترسام فهرمانی پی بکا بی‌کوژی و ، خۆینه‌که‌ی بهر جله‌کانم بکه‌وت . نه‌بوجه‌عفر وتی : هه‌سمن بیست چیی وت ؟ نه‌ویش وتی : دهرباره‌ی خۆیش پرسیاری لی بکه . نه‌بوجه‌عفر به نیبن نه‌بوژی به‌وت : نه‌ی دهرباره‌ی من چیی نه‌لئیت ؟ وتی : نایا نه‌میری نیمان‌داران ده‌ست به‌ردارم ده‌بیت ؟ وتی : به‌خوا پی‌م نه‌لئیت ، ده‌می به‌نهرمی و ده‌می به‌تونیدی له‌گه‌لیا هات . وتی : شاهیدی دده‌م که سامانت به ناره‌وا وهرگرتوه و ، داویشه به که‌سانیک که شیاری نین . نه‌بوجه‌عفر له شوینه‌که‌ی خۆیه‌وه هات و ده‌ستی له پشت ملی نیبن نه‌بوژیب گیر کرد . موحه‌مه‌د نه‌لئیت : له ترسی نه‌وه‌ی که فهرمان به کوشتنی بدات جله‌کانم پیچان به خۆمه‌وه ، نه‌وه‌کو خۆینه‌که‌ی بهر جله‌کانم بکه‌وت . پاشان خه‌لیفه وتی : به‌خوا ! نه‌گهر من نه‌بووماه نیسته روژه‌کانی فارس و رۆم و تورک و ده‌یلم نه‌م شوینه‌یان لئیت سه‌ندبوو . مامۆستا وتی : نه‌بوسه‌کر و عومهریش کاریان گرتنه ده‌ست و ، شوین هه‌قیش که‌وتن و ، به‌یه‌کسانیش سامانیان به‌ش کرد و ، پشت ملی فارس و رۆمیشیان گرت و لووتیشیان چه‌قاندن به خۆلدا . نه‌بوجه‌عفر پشت ملی به‌زدا و ، وازی لی‌هینا و وتی : به‌خوا له‌بهر نه‌وه نه‌بویه که ده‌زانم راست‌گۆی ده‌م کوشتی . نیبن نه‌بوژیبیش به نه‌بوجه‌عفری وت : به‌خوا من نامۆزگاری چاک ترم بۆت له مه‌هدیی .^{۳۱۷} واته کوره‌که‌ی .

حه‌مه‌له‌ش له شافعی‌یه‌وه ده‌گیرتیه‌وه که فهرموویه : موحه‌مه‌دی کورپی عیجلان^{۳۱۸} فهرمانی به چاکه ده‌دا و دووره‌په‌رتیزی له خراپه ده‌کرد . رۆژتیکیان والیی مه‌دینه درێژه‌ی به وتاره‌که‌ی دا . که هاته خواره‌وه و نوژی کرد ، نیبن عیجلان هاواری لی کرد و وتی : کابرا ! له خوا بترسه . قسه و باسه‌که‌ت له‌سهر مینه‌ری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ درێژه پی ده‌ده‌ی ؟! والیی فهرمانی دا بی‌هینن و به‌ند کرا . هه‌وال گه‌یشه نیبن نه‌بوژیب نه‌ویش خۆی گه‌یاند له‌ لای والیی و پی وت : نیبن عیجلانت به‌ند کردوه ؟ والیی وتی : گویا به‌وه‌وه ناوه‌ستی له به‌ینی خۆم و خۆی‌دا فهرمانم به‌سهردا ده‌کات ، تا به

^{۳۱۷} آداب الشافعی (۴۶) .

^{۳۱۸} موحه‌مه‌دی کورپی عیجلانی قوه‌یشیی یه‌کیکه له زانا دلسۆزه خزمه‌ت گوزاره‌کانی نیسلام که نیمام نه‌حمه‌د و نیبن موغین به (نفع‌یان داناه . سالی ۱۴۸) ی کۆچی کۆچی دوابی کردوه .

فرمانه‌کمی نهو بکمین ، کهچی له‌بەر چاوی خه‌لکیی دا هاوارمان لی ده‌کات و بی ده‌سه‌لاتمان ده‌رده‌خات ؟

ئیبین نه‌بوژیڤ وتی : ئیبین عیجلان نه‌حمه‌قه ، نه‌حمه‌قه . نهو چاوی لیته‌هه‌رام ده‌خزیت و ، جل و به‌رگی هه‌رام ده‌پۆشیت . کهچی ناره‌زایی ده‌رنابری و نه‌لیت : به‌سه‌ر مینه‌بری پیغه‌مبه‌ری خواوه ﷺ درێژه به‌قه و باسه‌که‌ت ده‌ده‌یت !! والیی وتی : ئیبین عیجلان بکه‌نه ده‌روه ، هیچی له‌سه‌ر نیه .^{۳۱۹} وه‌ک بلی : ره‌حه‌مت له‌کفن دزی پیشوو ! هه‌روه‌ها شاهیدی راستگویی نه‌صمه‌عی داوه و ، شاهیدی‌شی داوه که که‌سه‌نایی له (نهو) دا زۆر شاره‌زایه .^{۳۲۰}

زانا و فه‌قیه‌کانی ئیسلام ، که هه‌موو گیانیان وێژدان و دل‌پاکیه ، له رۆلی گرنگی نیمام شافعی ناگادار بوون و « ده‌یان‌زانی خواهنی چ ئیخلاصیکسی بی‌وێنه‌یه بو خزمه‌ت‌کردنی قورئان و سوننه‌ت .. نهو زانا به‌پێژانه ده‌یان‌زانی چه‌نده قه‌رزاری شافعیین . بۆیه له‌ماوه‌ی ژیا‌نی‌دا و دوا‌ی مردنیشی ، به‌نه‌یینی و به‌ناشکرا له‌خوای گه‌وره‌ بۆ ده‌پارانه‌وه که به‌چاک‌ترین شیوه له‌بری نهو خزمه‌ته‌مه‌زنه‌ پاداشتی بداته‌وه . نه‌وه‌تا نیمام نه‌حمه‌د دان به‌فه‌زلی شافعی‌دا ده‌نی و « ده‌ری ده‌برێ که نه‌وه‌ سیی سآله‌ دوعای بۆ ده‌کات و ، داوای چاوپۆشیی بۆ ده‌کات که نه‌فه‌رموی : « هذا الذي ترون كله أو عامته من الشافعي » وما بت منذ ثلاثين سنة إلا وأنا أدعو الله للشافعي وأستغفر له » .^{۳۲۱} هه‌روه‌ها ده‌ری برپوه که شه‌ش که‌س هه‌ن له‌ به‌ره‌به‌یان‌دا دوعایان بۆ ده‌کات که یه‌کێکیان شافعی‌یه .^{۳۲۲}

هه‌روه‌ها فه‌رمویه : که‌سی پێ نازانم له‌ سه‌رده‌می شافعی‌دا له‌ شافعی‌ منه‌تی زیاتری به‌سه‌ر ئیسلامه‌وه هه‌بیت .. منیش له‌ دوا‌ی نوێژه‌کانم بۆ ده‌پارمه‌وه و نه‌لیم خوایه له‌ خۆم و ، له‌ دایک و باوکم و ، له‌ موچه‌مه‌دی کوری ئیدریسی شافعی‌ خۆش بیت .^{۳۲۳}

^{۳۱۹} آداب الشافعي (٤٨) .

^{۳۲۰} نزهة الألباء (٧١) .

^{۳۲۱} توالي التأسيس (٥٧) و فیات الأعيان (١ : ٥٦٥) .

^{۳۲۲} صفة الصفوة (٢ : ١٤٢) .

^{۳۲۳} معجم الأدباء (١٧ : ٢٠٣) .

یه حیای کوری سه عیدی قه ططانیش که له سه رده می خوی دا پیشه وای زانیانی
 فرموده بووه و توریه : نه مه چوار ساله له نوژدا بۆ شافیهی له خوا ده پارتموه .^{۳۲۴}
 ههروه ها عه بدورپه حمانی کوری مه هدییش ، که له سه ر داوای شهو شافیهی (الرسالة)
 ی نووسی ، نه لیت : هه رچی نوژ بکه م تیایا له خوا ده پارتموه بۆ شافیهی .^{۳۲۵}

(١١) نوی خوازی سه دهی دووهه م :

پهغه مبهری خوا ﷺ ده ری برپوه که خوی گه وره له سه ری هه موو سه د سالتیکدا
 نوی کرد نه وهی ئیسلام به که سیک ده سپیری ، وه ک له م فرموده دا دهی بینین . له نه بو
 هه ره یه روه - خوا لئی رازی بی - له پهغه مبهری خواوه ﷺ ده گهرتیه وه که فرمودیه :
 « یبعث الله لهذه الأمة على رأس كل مائة سنة من يجدد لها دينها » . به داوی نه م
 فرموده ده دا ئیمام نه حمه د ده فرموی : سه رنجی سالی سه ده مه نیم دا ده بینم پیاویکه
 له ئال و بهیتی پهغه مبهری خوا ﷺ ، عومهری کوری عه بدولعه زیز و سه رنجی سه ری
 سه د سالی دووهه مه دا ده بینم پیاویکه له ئال و بهیتی پهغه مبهری خوا ﷺ ، موحه ممه دی
 کوری ئیدریس . ئیبن سو بوکی ده ری ده بریت که نه مه شتیکی سه لماوه له ئیمام
 نه حمه ده وه .^{۳۲۶}

شیخ نه بولوه لید هه سسانی کوری موحه ممه دی فه قیه و توریه : له سالی سی سه د و
 سی دا له مه جلیسی قاضی نه بولعه بیاسی کوری سه ره یج دا بووین ، مامۆستایه ک له
 نه هلی عیلم هه ستایه سه ری و پتی وت : نهی قاضی ! مژده بیت . خوی گه وره له سه ری
 هه موو سه د سالتیکدا که سیک بۆ نه م ئومه ته ره وانه ده کات تا کاروباری دینه که ی بۆ
 نوی بکاته وه . نه وه بوو خوی گه وره له سه ری سه د سالی یه که مه دا عومهری کوری
 عه بدولعه زیزی ره وانه کرد و ، له سالی سه دوسی دا کۆچی داوی کرد و ، له سه ری سه د
 سالی دووهه میشدا نه بو عه بدوللا موحه ممه دی کوری ئیدریس شافیهی ره وانه کرد و ،
 له سالی دووهه د و چواردا کۆچی داوی کرد و ، له سه ری سه د سالی سی هه میشدا تۆی
 ره وانه کرد . پاشان نه م شیعهری وت :

^{۳۲۴} . تهذب الاسماء واللغات (١ : ٥٩) .

^{۳۲۵} . معجم الأدباء (١٧ : ٣١٣) .

^{۳۲۶} . طبقات الشافعية (١ : ٢٠٠) .

إثنان قد مضيا فبورك فيهما   عمر الخليفة ثم حلف السؤدد
الشافعي الألمعي محمد   إرث النبوة وابن عم محمد
أبشر ابا العباس إنك ثالث   من بعدهم سقياً لربة أحمد

ئه‌لئیت : قاضی هاواری کرد و دهستی کرده گریان و وتی : نهم پیاوه مردنمی
راگه‌یاند . ئه‌لئیت : قاضی نه‌بولعه‌بباس هه‌ر له‌و ساله‌دا مرد . خه‌طیبیش له‌ (میژوو) ده‌ی‌دا
باسی کردووه که ئیبن سورهبج له‌ سالی سئ صه‌د و شه‌ش‌دا کۆچی دوا‌یی کردووه .^{۳۲۷}

ئیبین سو‌بوکی‌ش له‌ (الطبقات) دا ئه‌لئیت :

له‌ سه‌ری صه‌د سالی چواره‌مینیش‌دا وتوویانه که : شیخی ئیسفرا‌یینی تیا ره‌وانه
کراوه و « وتووشیانه که : مامۆستا سه‌ه‌لی کۆری نه‌بو سه‌ه‌لی صه‌علوکی‌ی تیا ره‌وانه
کراوه ، که هه‌ردووکیان دوو ئیمامی مه‌زنی دامه‌زرا‌وی مه‌زه‌به‌ی شافیه‌یین .
هه‌روه‌ها وتویه : پینجه‌مینیش غه‌زالی‌یه و ، شه‌شه‌مینیش ئیمام فه‌خره‌ددینی رازی‌یه
و ، جه‌وته‌مینیش شیخ ته‌قی‌وددینی کۆری (دقیق‌العید) ه‌و ، هه‌ر هه‌مووشیان له‌
نیمامانی مه‌زه‌به‌ی شافیه‌یین .

(۱۲) عه‌قلی شافیهیی :

گرنگ نیه خه‌لکی‌ی شاه‌یدی له‌سه‌ر ژیری که‌سی‌ک ب‌ده‌ن ، چونکه عه‌قل و ژیری نه‌و
که‌سه به‌ پیتی خه‌مه‌ت‌کردن و که‌لک گه‌یاندنیه‌تی به‌ خه‌لکی‌ی و ، به‌ پیتی نه‌ویه‌یه که‌ تا چ
را‌ده‌یه‌ک می‌شکی بۆ بیر و هه‌ستی نو‌ی ده‌روات و ، هه‌ست به‌ لادان و سه‌رگه‌ردانی
ده‌روبه‌ری ده‌کات . به‌ تایبه‌ت نه‌گه‌ر که‌سی‌ک له‌ سه‌رده‌می‌ک‌دا بژی که‌ کۆمه‌له‌‌که‌ی
را‌ده‌ی ژیری و تی‌گه‌یشتیان به‌رز بی‌ت و « نه‌ویش پێش هه‌موویان ب‌داته‌وه و ،
بی‌سه‌لمینی که‌ نه‌و خاوه‌نی به‌لگه‌ی زانستیانه‌ی زۆر به‌ه‌تیه‌ و ، له‌ هه‌مان کاتیش‌دا به‌
لای کاربه‌ده‌ستی رۆزگاره‌وه هه‌یچ پشت‌گیری‌یه‌کی نیه و « خاوه‌نی پاره و پو‌لی‌کی‌ش نیه .
تا له‌م حاله‌ته‌دا نه‌و که‌سه له‌ هه‌مووان ژیرتره ..

جا نیمام شافعی له سهردهسی خۆی دا وهها بوو . چوو سوود سهر لروتکهی قووچه کی ژیری ئوممه تی ئیسلاموه ، که مه گهر چند دانیه کی یه کجار کهم بتوانن لئی نزیک بکه ونهوه .

خه لکیکی زور له زانایان و تی گه یشتوان شاهیدی یان له سهر ژیری که موینه ی شافعی ده دا . بی ئه وه ی ته ماعیکیان پی بی ، یان لئی بترسن ، یان خزم و که سی بن .. ههتا هه ندیکش له وانه ی که له ریبازی سوننهت و جه ماعت لایان دابوو دانیان به وه دا ده نا که شافعی خاوه نی عه قل و ژیری به کی بی وینه یه . نه وه تا - بۆ نمونه - بیشری کوری غه بیانی مورسی ، که فه قیه یکی موخته زلی یه و قوتایی به ده سته ئه بو یوسف بووه ئه لیت : « مع الشافعي نصف عقل أهل الدنيا »^{۳۲۸} هه وره ها ئه لیت : « ما رأیت أعقل من الشافعي »^{۳۲۹} .

یه حیای کوری نه کته میش ، که سه رۆکی قاضی یانی به غداد بووه و « خاوه نی پله یه کی وه ها به رز بووه به لای خه لیفه مه نمونه وه که به شه و به رۆژ بتوانی بجته لای خه لیفه ، ئه لیت : « ما رأیت أحداً أعقل من الشافعي »^{۳۳۰} .

هه وره ها که له زانا و فه قیه و پیاوی ژیری میصر ، یوونسی کوری عه بدوله علا و توویه : نه م دیوه که سیک له شافعی عاقل تر بیت ، جا نه گهر ئوممه تی موحه مه د ﷺ کۆ بکری نه وه و له عه قلی شافعی به شیان بدری ، به شیان ده کات .^{۳۳۱}

ره بیعی کوری سوله یمانی قوتاییشی ئه لیت : نه گهر عه قلی شافعی به نیوه ی عه قلی ته هلی دنیا دا کی شانه بکریت نه وا نه و قورس تره و ، نه گهر له به نی ئیسرائیلی بوایه پیوستی یان پی ده بوو .^{۳۳۲} واته هه رچهنده به نی ئیسرائیلی پیغه مبه ری زوریان بۆ ره وانه کراوه ، هیشتا پیوستی یان به یه کنی وه ک شافعی هیه .

هه تا کاتیکیش که مندا ل بووه و لای ماموستایانی مه که که ده رسی ده خویند عه قل و ژیری و زیره کی بی وینه ی پیوه ده بینرا .

^{۳۲۸} تهذب الأسماء واللغات (۱ : ۶۳) .

^{۳۲۹} تهذب الأسماء واللغات (۱ : ۶۳) .

^{۳۳۰} تهذب الأسماء واللغات (۱ : ۶۱) .

^{۳۳۱} توالی التامیس (۵۸) .

^{۳۳۲} توالی التامیس (۵۸) .

حومهیدی ده‌ری پریوه که سوفیانی کوری عوینه و ، موسلیمی کوری خالید و ، سه‌عیدی کوری سالم و ، عبدولمه‌جیدی کوری عه‌بدولعه‌زیز و ، مامۆستایانی تری سه‌ککه ، دانیان به زیره‌کیی و عه‌قلیی شافیهیی دا ناوه .^{۳۳۳}

(۱۳) ته‌قواو خواپه‌رستی شافیهیی

شافیهیی به هۆی خواپه‌رستی و نیخلاص و ته‌قوایه‌وه خوای گه‌وره پایه‌ی پی‌دا و کردیه پیشه‌وای موسلمانان تا زانستی راسته‌قینه‌ی قورنان و فهرمووده‌یان پیشکەش بکات ، چونکه به راستیی زانست کاتیک به که‌لک دیت و کاریگه‌ر ده‌بیست ، که خاوه‌نه‌که‌ی خۆی پیش هه‌موو که‌سیکی تر ره‌فتاری پی بکات و ، خۆی نمونه‌ی نیمان‌داری ره‌فتار جوان بیست ..

ته‌قواش : بریتی‌یه له‌وه‌ی که نیمان‌دار واز له‌و شتانه به‌یئنی که خۆی هه‌زیان لی ده‌کات و شوین شه‌و کارانه بکه‌وئ که شرع پیی باشه و له موسلمانان داوا ده‌کات ..
وه‌ره‌عیش : بریتی‌یه له‌وه‌ی موسلمان واز له‌و شتانه بیئنی که گومانیان لی ده‌کری ، نه‌وه‌کو تووشی هه‌رام بیی ، بگه‌ ده‌ست له شتی موياحیش هه‌ل ده‌گری نه‌وه‌کو بیته هۆی تووش‌بوونی شتی گومان لی کراو و ، نه‌و گومان لی کراوه‌ش بیته هۆی تووش‌بوونی هه‌رام . سوپاس بۆ خوا نیمام شافیهیی هه‌روه‌ک له نیجتیه‌اد و فیهقه‌ دا پیشه‌وا برو . هه‌روه‌ها له نیمان و ته‌قوا و وه‌ره‌ع و خواپه‌رستیش دا پیشه‌وا بوو ..

ره‌بیع نه‌لێت : عه‌بدوللای کوری عه‌بدولحه‌که‌م - که له مامۆستا پایه‌داره‌کانی مه‌زه‌به‌ی مالیکی میصر بووه - به شافیهیی نه‌لێت : نه‌گه‌ر ده‌ته‌وئ له‌م ولاته‌دا - واته‌ میصر - نیشته‌جی بیی ، با خۆراکی سالتیک هه‌بی و ، هات و چۆی مه‌جلیسی سولتان بکه تا پیی ده‌سه‌لات‌دار بیی . شافیهیی فهرمووی : نه‌بو‌موحه‌مه‌د ! هه‌رکه‌سی به ته‌قوا ده‌سه‌لات‌دار نه‌بی ، هه‌رگیز ده‌سه‌لاتی نابێ . من له غه‌ززه له دایک بووم و . له حه‌جازیش گه‌وره‌ کراوم و . خۆراکی شه‌وێکمان نه‌بووه و ، هه‌رگیز به برسیتییش سه‌رمان نه‌ناوه‌ته‌وه .^{۳۳۴}

^{۳۳۳} توالی الناسی (۵۴) .

^{۳۳۴} توالی الناسی (۶۷) .

شافیهیی وهك خواناسیكى ره بانیی زۆر به چاكیی خواپهرستیی به جی دههینا ، نهونده هه بوو زهكاتی نهداوه ، چونكه سهههتا ههژار و دهست كورت بوو و ، پاشانیش كه پاره و سامان رووی تی كرد نهونده سهخیی بوو هیچی له دهستدا نهدهمایهوه .
له باره ی شهونوژی شهوه ره بیع ده ری ده بری كه شافیهیی ههتا كۆتایی ته مه نی هه موو شهونك شهونوژی ده كرد .^{۳۳۵}

حوسهینی كوری عهلیی كه رایسیی نهوه مان بۆ ده گپرتیهوه كه ههشتا شهو له خزمهتی شافیهیی دا بووه و نزیکه ی سییه کی شهو شهونوژی ده كرد ، كه له په نجا نایهت زیاتر قورنانی له یهك ره كههتدا نه ده خویند و ، هه رچی تووشی نایهتی ره حمهت ببویه بۆ خۆی و ئیمان داران له خوای گهوره ده پاریهوه ، هه رچی تووشی نایهتی سزا و عهزاب ببویه په نای به خوا ده گرت و داوای سهههرازیی بۆ خۆی و ئیمان داران ده كرد .^{۳۳۶}
له ره بیع وه نه گپرتیهوه وتویه : شافیهیی شهوی كرد بوو به سی به شهوه : سییه کی یه كه م نه ی نووسی و ، سییه کی دووه می نوژی ده كرد و ، سییه کی سییه می ده خهوت .^{۳۳۷}

هه رچی به شهویشدا قورنانی بخویندایه ده بو له نوژدا بویه ، وهك موزه نیی ده ری ده بری .^{۳۳۸}

له بهر نهوهش كه به مندالیی هه موو قورنانی له بهر كرد بوو له قورن خویندن تییر نه ده بوو ، چونكه له زه تکی چاكی له به لاغهت و نیعجازی قورنانه و ده گرت . بۆیه گهوره ترین خۆشیی دلی شهو بوو خه رکی قورنانه خویندن بویه ، به راده یهك كه هه موو مانگیك سیی جار قورنانی خه تم ده كرد و ، له ره مه زانیشدا شه صت جار خه تمی ده كرد ، جگه لهو قورنانه ی كه له نوژدا دهی خویند ، وهك ره بیع گپاریه تهوه .^{۳۳۹}

^{۳۳۵} توالی التاسیس (۶۸) .

^{۳۳۶} شذرات الذهب .

^{۳۳۷} صفة الصفوة (۲ : ۱۴۴) .

^{۳۳۸} توالی التاسیس (۷۹) .

^{۳۳۹} توالی التاسیس (۶۰) و صفة الصفوة (۲ : ۱۴۵) .

لهو کاره سوننه تانهش که شافعیی نه نجامی ده دان زور سه لهوات دان بوو له سر پیغه مبر ﷺ و هاوه له کانیسی بو نهوه هان ددها و دهی فمرومو : « پیم خوشه سه لهواتی زور له سر پیغه مبری خوا ﷺ بدن » .^{۳۴۰}

ههتا وای ده بینی که پیویسته له گهل پارانه ودها له خوا سه لهوات له سر پیغه مبری خوا ﷺ بدریت . ههروه ها له هه موو کهس زیاتر به چاوی ریزه وه سهیری پیغه مبری خوا ﷺ ده کرد . ههتا پیی ناخوش بوو که سیک بیوتایه : (قال الرسول) « به لکو پیویسته بلّی » (قال رسول الله ﷺ) نه مهش له بر ریز لی تانی .^{۳۴۱}

(۱۴) سه خاوه تی شافعی :

یه کئی له سیفه ته جوانه کانی عمره ب بریتی به له سه خاوه و نان دان و به خشیین « به راده یه ک که جیی شانازی یان بیّت ، جا له ناو تیره کاند ا چه ندین پیاوی زور سه خیی هه ل کوهتوون که سه خاوه تیان به نمونه ده هینرایه وه ، یه کئی له وانه حاته می طی و « که عبی کوپی مامه و « نهوسی کوپی حاریشه و « هه ره می کوپی سینان .

کاتیک که نیسلام هات و خه لکه که پۆل پۆل موسلمان بوون ، نهوه یان که له سه رده می نه فامیی دا چاک بوو ، به و چاکه یه وه هاته ریزی موسلمانانه وه .. پیاوی نازا هه ر نازا بوو ، سه خیی هه ر سه خیی بوو - به لام نییه تی نه و که سه ده گۆرا .. جاران که چاکه یه کی ده کرد مده بهستی نه نفسی خۆی بوو و ههزی له ناویانگ و ریزلی تان بوو ، به لام دواي موسلمان بوون مده بهستی ره زامه ندیی خوا بوو .. نه وه بوو له ناو هاوه لان دا سنگ فراوان و دل گوشادی زور هه ل که وتن که نه و په ری سه خاوه تیان بو ره زامه ندیی خوا ده نواند ، وه ک نه بو په کر و عومهر و عثمان و عه لیی و عه بدوره حمان و هی تریش .

نیمامی شافعییش وه ک عمره بیکی قوره یشی موطه لیبیی تیمان دار سه خاوه تی بی وینه بوو . جا هه رچه نده زۆریه ی ژیا نی ده ست کورت بوو ، به راده یه ک که خۆراکی شه ویک شک نه بات « هه ر کاتیک پاره یه کی پی بگه یشتایه نه و به راست و چه پ دا به هه ژارانی ده به خشی .

^{۳۴۰} تهذیب الاسماء واللغات (۱ : ۶۶) .

^{۳۴۱} تهذیب الاسماء واللغات (۱ : ۶۶) .

رهبیع ئەلئیت : ناوی خاوەن سەخاوە تمان بیستوو و هەندیکیش لە دەورووبەری خۆماندا هەبوون ، بەلام وەك شافیهییمان نەدیو .^{۳۴۲}

عەمری کۆری سوادێ سەرچییش وتووێ : لە دینار و دیرهم و خواردن دا شافیهی لە هەموو کەس سەخیی تر بوو .^{۳۴۳}

موحەممەدی کۆری عەبدوللای کۆری عەبدولحەکم ییش وتووێ : شافیهی لەو هەدا کە بوویتی لە هەموو کەس سەخیی تر بوو .^{۳۴۴}

دیسان رهبیع ئەلئیت : ئەگەر کەسیك داواي شتیکی لە شافیهی بکرایه ، ئەوا لە شەرمی داواکارە کەدا دەم و چاوی سوور دەبوویه و ، بە پەلە ئەو شتەي دەدای . خۆ ئەگەر لە لای نەبایه کاتی دەگەڕایه ئەو شتەي بۆ دەنارد .^{۳۴۵}

ئەمەش هەندێ نموونەي سەخاوە تی . حومەیدی ئەلئیت : جارێکیان شافیهی لە یەمەنەوه هاتەوه و ، بیست هەزار دیرهمیشی پێ بوو . هەر لە دەرەوهي مەککە چادرە کەي هەل داو ، لە جێی خۆي هەل نەستا هەتا هەمووی بەخشی یهوه .^{۳۴۶}

هەروەها ئەلئیت : جارێکیان شافیهی بە سێ هەزار دینارەوه هاتەوه . ناموزاکانی و خەلکی تریش هاتن بۆ لای و ، ئەویش دەستی بە بەخشینی پاره کە کرد . کە هەستا هیچی لە لا نەمابوو .^{۳۴۷}

زویهیری کۆری سولهیمانی قورەیشی ئەگیرتەوه و ئەلئیت :

شافیهی فەرمووی : هەرگەمە هاتە لام و سەلامی ئەمیری نیمان دارانی بۆ هێنام و وتی : فەرمانی داوه پێنج هەزار دینار بدریتی . کە هێنایان بۆي (۵۰) دیناری لێ دا بە خۆین گره کەي - پاشان چەند پارچە قوماشیکی هێنا و کردنیه چەند توورە کە یەك بۆ ئەو پاره یه و دابهشی کردن بەسەر ئەو قورەیشیانەدا کە لەوێ نامادەبوون و هەر کەسیکی ئەهلی مەککەشی دەناسی توورە کە یه کەي بۆ نارد ، هەتا کە گەڕایهوه بۆ مالهوه کە متر لە صەد دیناری پێ ماوو .^{۳۴۸}

^{۳۴۲} توالی التأسيس ۶۷۰) .

^{۳۴۳} تهذيب الأسماء واللغات (۱ : ۵۷) .

^{۳۴۴} توالی التأسيس (۶۸) والوای بالوفیات (۲ : ۱۷۴) .

^{۳۴۵} تهذيب الأسماء (۱ : ۵۸) .

^{۳۴۶} صفة الصفوة (۲ : ۱۴۵) .

^{۳۴۷} توالی التأسيس (۶۸) . دیناری ئەوسا بریتی بوو لە یەك مسقال زێر .

^{۳۴۸} توالی التأسيس (۶۸) .

له نه بوته وریشموه نه گیرنموه که وتوویه : شافعیی ویستی بچیت بۆ مه ککه ۱ هه ندی پاره شی پئی بوو . پتم وت ۱ خوزگه پارچه مولکیکت بۆ مندا له کانت بکریایه . چونکه له بهر نهرم و نیانیی پاره ی له ده ستدا نه ده مایه وه . رویشت و پاشان که گه ریایه وه پرسیارم لی کرد ، فهرمووی : له مه ککه دا پارچه مولکیکم نه دیی بتوانم بی کرم . به لام له مینادا چادر یکی گه وه م بۆ هاوه لانمان هه ل داوه ، تا که هه جیان کرد بچنه ناوی .

نه بوته ور نه لیت ۱ که دیتی وا من بایه خ به وه ده دم ، نه م شیعرانه ی فهرموون :

إذا أصبحت عندي قوت يومي فخلّ اللهم عني يا سعيد
ولا تخطر هموم غدٍ بيالي فإن غداً له رزق جديد
أسلم إن أراد الله أمراً وأترك ما أريد لما يريد ۲۴۹

دهری ده بری که نه گهر خوراک ی نه مرۆی هه بی پتویست به خه فته ناکات ، چونکه سه به نیی رزقی نوئی بۆ دیت و ، واش چاکه کاروبار بدرتته ده ست خوا ..

ره به یع یش نه لیت : روژکیان له گه ل شافعیی دا بووین قایشی نه عله که ی پچرا و پیاوینک بۆ چاک کرده وه . فهرمووی : نه ی ره به یع ! نایا له پاره ی خه رجییمان هیه چت به لاوه هه یه ؟

وتم : به لی . فهرمووی : چهند ؟ وتم : هه وت دینار . فهرمووی : بیده ری . ۲۵۰

هه وه ها ره به یع نه لیت : شافعیی سواری گوئی درژیک بوو بوو و . به به ازازی ناسنگه ره کاندای تیپه ری کرد و قامچی به که ی له ده ستی که وته خواره وه . خیرا پیاوینک هه لمه تی دا و به ده ستی سه ری و دایه وه ده ستی . نه ویش به خه مه ت گوزاره که ی وت : چهند پاره ت لایه بیده ری .. ئیتر نازانم نایا هه وت دینار بوو یان نو ؟ ۲۵۱

له ره به یه وه نه گیرنموه وتوویه : شافعیی ده وه تیکی کرد ..

کاتی که خه لکیی نانیان خوارد ، بوه یطی پتمی وت : تو ش دانیشه ، نان به خۆ . وتم ۱ کئی ساوه ی داوین نان به خۆین ؟ نه لی : شافعیی به گوته بوو و فهرمووی : پاک و بی گهردی بۆ خوا ! هه موو سامانم بۆ تو هه لاله .

۲۴۹ توالی التأسيس (۶۸) .

۲۵۰ تهذيب الاسماء واللغات (۱ : ۵۸) .

۲۵۱ تهذيب الاسماء واللغات (۱ : ۵۸) .

شافیهی ده‌بوأ هم‌موو رۆژێک خێر و سه‌ده‌قه بکات . به‌شه‌ویش سه‌ده‌قه‌ی ده‌کرد ، به‌تایبه‌ت له‌ره‌مه‌زان‌دا و «هه‌والی هه‌زاران و ده‌ست‌کورت و لاوازانێ ده‌پرسی و» زۆر به‌سه‌خاوه‌ت مه‌سه‌ره‌فی بۆ مال و مندالی ده‌کرد و «له‌مه‌جلیسه‌شی‌دا زۆر به‌رێز بوو»^{۳۵۲}

(۱۵) حیکمه‌تی شافیهی :

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که شافیهی پیاوێکی خاوه‌ن عه‌قل و ژیری بوو و ، له‌به‌ره‌ری پله‌ش‌دا زیره‌ک بوو و «هم‌موو جۆره ژیا‌نێکی به‌خۆیه‌وه دیی بوو .. ماوه‌یه‌ک هه‌تیوو و بێ‌گه‌س و هه‌زار .. پاشان ناودار و ده‌ست‌دار و خاوه‌نی ناو و ناوبانگی - گه‌لی له‌ولاتی ئیسلامی دیی بوو - تیکه‌لێی خه‌لکی جۆرا و جۆری کردبوو ، بوو بووه خاوه‌نی تاقی‌کاری‌یه‌کی وردی ژیان .. له‌به‌ر ئه‌وه‌ وته‌ی به‌که‌لک و پر حیکمه‌تی زۆری پێشکه‌ش به‌موسلمانان کرد و ، پێشی خۆش بوو به‌نامۆژگاری شیرین بیان‌خاته سه‌ر رێی سه‌رفرازی هه‌ردوو ژیان ..

ره‌بیعی کورێ سوله‌یمان ته‌لێت : شافیهی پێمی فهرموو :

« ئه‌ی ره‌بیع ! رازی‌کردنی خه‌لک کارێکه‌ نایگه‌یتێ . له‌به‌ر ئه‌وه‌ ئه‌وه‌ی بۆت چاکه‌ ئه‌نجامی ده‌ ، چونکه‌ رازی ناگرێن . ئه‌وه‌ش بزانه هه‌رکەس فی‌ری قورشان بوو له‌به‌ر چاوی خه‌لک‌دا مه‌زن ده‌بێت و ، هه‌رکەسێش فی‌ری فهرمووده بوو به‌لگه‌ی به‌هێز ده‌بێت و ، هه‌رکەسێش فی‌ری (نه‌حو) بوو سامی ده‌بێت و ، هه‌رکەسێش فی‌ری عه‌ره‌بیی بوو سه‌روشتی ناسک ده‌بێت و ، هه‌رکەسێش فی‌ری ژماره‌ بوو رای به‌هێز ده‌بێت و «هه‌رکەسێش فی‌ری فیه‌قه‌ بوو ریزی زیاد ده‌بێت و ، هه‌رکەسێش خۆی نه‌پارێزی زانسته‌که‌ی به‌که‌لکی نایه‌ت و ، ئه‌مه‌ش هه‌ر هه‌مووی به‌سه‌راوه‌ به‌ته‌قواوه‌»^{۳۵۳} .

حه‌رمه‌له‌ی کورێ یه‌حه‌یاش ته‌لێ : له‌ شافیهیم بیست که ئه‌ی فهرموو «دوا‌ی به‌جێ‌هێنانی فه‌ره‌زه‌کان کارێکی تر نه‌یه‌ بۆ نزیک بوونه‌وه‌ له‌ خوا له‌ به‌ده‌ست هێنانی زانسته‌ چاکتر بێت»^{۳۵۴} .

هه‌روه‌ها فهرموویه : به‌ده‌ست هێنانی زانسته‌ له‌ نوێژی سوننه‌ت چاک‌تره .^{۳۵۵}

^{۳۵۲} توالی الناسیس (۶۸) .

^{۳۵۳} صفة الصفوة (۲ : ۱۴۴) .

^{۳۵۴} الطبقات الکبری (۲ : ۱۲۹) .

^{۳۵۵} صفة الصفوة (۲ : ۱۴۲) .

ههروه‌ها فەرموویە : هەركەس لە هەر مەسنەلەیه‌كدا خەلكێ پێی پێ‌كەنێی هەرگیز لە
بیری ناچیتەوه .^{۳۵۶}

ههروه‌ها فەرموویە : هەركەسێ بە بێ قەلەم و كاغەز ئامادە‌ی مەجلیسی زانست ببێ .
و هەك ئەوكەسە وە‌هایە كە بە بێ گەنم چووێت بۆ ئاش .^{۳۵۷}

ههروه‌ها فەرموویە : بەر لە‌وه‌ی قسە بكەن ماوێهەك بێ دەنگ بێ و ، بۆ دەرھێنانی
حوكمیش ماوێهەك بێر بكەنەوه .^{۳۵۸}

ههروه‌ها فەرموویە : نمونە‌ی ئەو كەسە‌ی كە زانست بە‌بێ بە‌لگە دەست دە‌خات .
و هەك ئەو كەسە وە‌هایە كە بە شەو دار كۆ بكاتەوه و كۆلە‌دارێك بە كۆلە‌وه بگرێ و بە
خۆی ئەزانێ ماریکی تێدا بێ و بێ گەزێ .^{۳۵۹}

ههروه‌ها فەرموویە : پلە‌بە‌زیی زانیان تە‌قوا و ، خەشلی خۆرازان‌دە‌وه‌شیان رە‌وشت
جوانیی و ، جوانی‌بشیان سە‌خاوە‌تە .^{۳۶۰}

ههروه‌ها فەرموویە : هەركەس زانستی خۆش نە‌وێ خێری تێدا نیە و ، تۆش نە
ناسراویی و نە دۆستایە‌تی‌ت لە‌گە‌ڵیا نە‌بێ .^{۳۶۱}

رۆژێکیان شافعیی ب‌رایە ژوورێك لە ژوورە‌کانی کۆشکی هاروون‌پ‌رە‌شید « تا ماوێ
چوونە ژوورە‌وه‌ی ب‌درێت و (سەر‌راج) ی خزمە‌ت‌گوزاریشی لە‌گە‌ڵدا بوو و « لە‌لای
ئە‌بوصە‌مە‌دی ئامۆ‌ژگاری‌کە‌ری م‌ن‌الە‌کانی رە‌شید دای‌نیشان‌د . سەر‌راج بە شافعیی وت :
ئە‌بوعە‌بدول‌لا ! ئە‌مانە‌ مندالێ هاروون‌پ‌رە‌شیدن و ، ئە‌مە‌ش ئامۆ‌ژگاری‌کە‌ریانە و خۆزگە
دە‌ربارە‌ی ئە‌و مندالانە ئامۆ‌ژگاری‌ت ب‌ک‌ردایە . ئە‌ویش رووی تێ کرد و فە‌رمووی : بە‌ر
لە‌وه‌ی ب‌تە‌وێ م‌ن‌الە‌کانی ئە‌میری ئی‌مان‌داران چاک ب‌کە‌یت خۆت چاک ب‌کە . چونکە
چاویان لێ‌تە - ئە‌وه‌یان بە‌لا‌وه‌ چاکە کە تۆ بە چاک‌ی بزانی و ، ئە‌وه‌شیان بە لا‌وه‌ ناشیرینە
کە تۆ رقت لێی بێ - قیری قورئانی پ‌یرۆ‌زیان ب‌کە ، بە‌لام زۆ‌ریان لێ مە‌کە و لێی وەر‌س
ب‌بن و ، پ‌شت‌گۆ‌ی‌شیان مە‌خە و پ‌شتی لێ هە‌ل ب‌کەن .. پ‌اشان پاک‌ترین شیعر و «

^{۳۵۶} صفة الصفوة (۲ : ۱۴۲) .

^{۳۵۷} توالي التأسيس (۷۲) .

^{۳۵۸} صفة الصفوة (۲ : ۱۴۲) .

^{۳۵۹} توالي التأسيس (۷۲) .

^{۳۶۰} توالي التأسيس (۷۲) .

^{۳۶۱} توالي التأسيس (۷۲) .

به‌رئزترین فرموده‌یان بۆ بگپه‌روه و ، تا زانستیکیش به چاکیی ره‌وان نه‌کهن ، مه‌یان به‌ره سهر زانستیکی تر ، چونکه بیستنی شتی زۆر تی‌گه‌شتن تی‌ک ده‌دات .^{۳۶۲}

هه‌روه‌ها فرموویه : پیاو له دنیا‌دا به چوار شت کامل ده‌بی‌ت : به دین‌داری و ده‌ست‌پاکیی و ، خۆپاریزی و ، سه‌نگینی .^{۳۶۳}

هه‌روه‌ها فرموویه : خێر و چاکه‌ی دنیا و قیامه‌ت وا له پینج سیفه‌ت‌دا : سنگ تیری و ، نازارنه‌دان و ، کاسپی هه‌لال و ، پۆشاک ته‌قوا و ، متمانه به خوا له هه‌موو حاله‌تی‌ک‌دا .^{۳۶۴}

هه‌روه‌ها فرموویه : تۆ ناتوانی ههر هه‌موو خه‌ل‌کی رازی بکه‌ی . که‌واته نیوان خۆت و نیوان خوا چاک بکه و ، پاشان باکت له خه‌ل‌کی نه‌بی‌ت .^{۳۶۵}

هه‌روه‌ها فرموویه : ده‌ست هه‌ل‌گرتن له خواپه‌رستی گونا‌هیک‌ی تازه داهینراوه .^{۳۶۶}

هه‌روه‌ها فرموویه : چاکترین کردوه سیانن : سه‌خاوت له ده‌ست‌کورتیی‌دا و ، وه‌ره‌ع له ته‌نیایی‌دا و ، وتنی وشه‌ی (حق) له‌به‌رده‌م که‌سی‌ک‌دا که خاوه‌نی ده‌سه‌لات بێ .^{۳۶۷}

ده‌رباره‌ی هه‌لس و کهوت له‌گه‌ل دۆست و براده‌ردا نامۆ‌گاری یرونی کوری عه‌بدولنه‌علا ده‌کات و نه‌لیت : نه‌ی یرونی ! نه‌گهر له دۆست‌یکه‌وه شتی‌کت بیست و بی‌ت ناخۆش بوو ، نه‌که‌ی دۆزمنایه‌تی له‌گه‌ل‌دا بکه‌یت و په‌یه‌ندی له‌گه‌ل‌دا بپچرینی ، نه‌و کاته وه‌ک نه‌و که‌سه‌ت لی دێ که بۆ گوما‌ئیک ده‌ست له یه‌قینی خۆی هه‌ل ده‌گریت ، به‌ل‌کو که پێی گه‌شتی پێی بلی : ده‌رباره‌ی تۆ نه‌وه و نه‌وه‌م پێی گه‌شتوه و ، نه‌ش‌که‌ی ناوی قسه‌هینه‌ره‌که‌ی به‌لاوه بلیت . نه‌گهر دانی به‌و کاره‌ی‌دا نه‌نا پێی بلی : تۆ له هه‌موو که‌س راست‌گۆتر و چاک‌تری . نیتر له‌وه زیاتر هیچ نه‌لیت . نه‌گهر دانی‌شی پێ‌دا نا و عوزری‌کی گونجاوی هینایه‌وه ، لێی وه‌ربگره ، نه‌گهر وایشت نه‌زانی پێی بلی : مه‌به‌ستت چیی بوو به‌وه‌ی که پێم گه‌شتوه ؟ جا نه‌گهر شتی‌کی باس کرد که به‌عوزر دابنری نه‌وا لێی وه‌ربگره . به‌لام نه‌گهر عوزری به‌ده‌سته‌وه نه‌بوو و ، تۆش پێی ناره‌خه‌ت

^{۳۶۲} صفة الصفة (۲ : ۱۴۵) .

^{۳۶۳} توالی التأسيس (۷۲ : ۷۳) .

^{۳۶۴} توالی التأسيس (۷۲ : ۷۳) .

^{۳۶۵} توالی التأسيس (۷۲ : ۷۳) .

^{۳۶۶} توالی التأسيس (۷۲ : ۷۳) .

^{۳۶۷} توالی التأسيس (۷۲ : ۷۳) .

بووی «نهوا» نهوکاته تاوانیکی لهسهر تۆمار بکه . پاشان به دهستی خۆته : نهگهر بتهوئ به وینهی خۆی بهبی زیاد تۆلهی لی ده کهیتهوه و ، گهر بشتهوئ چاوپۆشی لی ده کهی و ، چاوپۆشیش له تهقواره نزیکتره و « زیاتریش مایه سەخاوه ته » نه مهش به پیی فهرمایشتی خوای گهوره ﴿ وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ﴾ . جا نه گهر نهفست ههزی له تۆلهسهندن بوو ، نهوا بیر له چاکهکانی رابوردووی بکهروهه و بیانژمیرد ، پاشان بهم تاوانه چاکهیه کی بکوژینهوه ، بهلام چاکهکانی تری پشتگوئ نهخهیت ، نهگینا نهوه ستمهه .

ئه ییونس ! نهگهر دۆستیکت ههبوو به ههردوو دهستت بی گره و بهری نه دهیت ، چونکه دهست خستنی دۆست گرانه و ، وازلی هینانیشی ناسانه .^{۳۶۸}
ههروهها فهرموویه : هاوه ئیتی کیسهیک که شوورهیی نه فامیت ، شوورهیی روژی قیامهته .^{۳۶۹}

ههروهها فهرموویه : ستم کارترین ستم کار بو خۆی کهسیکه که بچووکیی بو کهسی بنوینی که ریزی لی نه گریت و ، ههزی له دۆستایهتی کهسیکیش بی که به کهلکی نهیهت و « ستایشی کهسیکیش بیستی که نهی ناسیت .^{۳۷۰}
ههروهها فهرموویه : کهسیک ئارد له مالی دا نه بی راوژی پی مه که .^{۳۷۱}

ههروهها فهرموویه : ههر کهسی قسهی بو هینای قسهیشت ده بات و ، ههر کهسیکیش باسی خه لکی بو هینای باسی تۆش ده بات و ، ههر کهسیکیش کاتی که رازیت کرد وهها ستایشی کردیت که پیتهوه نه بوو ، کاتیکیش که تووهرت کرد شتانیکت پیتهوه ده نی که پیتهوه نه بن .^{۳۷۲}

له باسی پیاوه تی و مهردایه تییش دا له نه خهف پرسیار کرا : پیاوه تی چی به ؟ وتی : داوین پاکیی و پیشه گهری .

^{۳۶۸} صفة الصفوة (۲ : ۱۴۳) .

^{۳۶۹} توالی التأسیس (۷۲) .

^{۳۷۰} توالی التأسیس (۷۲) .

^{۳۷۱} توالی التأسیس (۷۲) .

^{۳۷۲} توالی التأسیس (۷۲) .

ههروه‌ها پرسیری مه‌ردایه‌تیی له یه‌کیکی تر کرا و ، وتی : مه‌ردایه‌تیی ئه‌وه‌یه له نه‌ینیی دا کارێک ئه‌نجام نه‌ده‌ی که به ناشکرا له رووت نه‌یه‌ت ئه‌نجامی بده‌ی .^{٣٧٣}

شافعیعیش فهرموویه : مه‌ردایه‌تیی چوار پایه‌ی هه‌یه « ره‌وشتی جوان و سه‌خاوه‌ت و ، خۆ به‌که‌م زانین و « شوکرانه‌بۆیری .

(١٦) نزاو پارانه‌وه‌ی شافعیعی :

هه‌رکاتی نیمام شافعیعی نا‌په‌ته‌یه‌کی به‌هاتایه‌ته‌ی ، به‌ نزا و پارانه‌وه‌ هانای ده‌برده به‌ر ده‌رگانه‌ی خوای گه‌وره . به‌لام چونکه به‌ دلێکی پر له نیمان و ته‌قوا و یه‌قینه‌وه ده‌پارایه‌وه و متمانه‌ی به‌ خوای گه‌وره زۆر بوو ، ئه‌وا خوای گه‌وره پارانه‌وه‌که‌ی لێ وهرده‌گرت و ، له‌و نا‌په‌ته‌یه‌ی رزگاری ده‌کرد ..

له هه‌موو هه‌لۆسته‌یک نا‌په‌ته‌یه‌ی تر به‌ لایه‌وه ئه‌و کاته بوو که به‌ تاوان‌باریی بردیانه به‌ر ده‌ست نه‌میری نیمان‌داران هاروونه‌رپه‌شید که گویا له ده‌وله‌تی ئیسلام هه‌ل گه‌راوه‌ته‌وه و نا‌پاکیی کردووه . له‌م هه‌لۆسته‌ سه‌خته‌دا هانای برده به‌ر ده‌رگانه‌ی خوا .. خوای گه‌وره‌ش گه‌یشه‌ فریای و ده‌ربازی کرد .

فه‌ضلی کوپی ره‌بیع که له‌به‌ر ده‌ستی خه‌لیفه‌دا بوو هه‌ر کاتێک ئه‌و باسه‌ی بگه‌رپه‌ته‌وه ئه‌یوت : چوومه‌ ژووره‌وه لای هاروونه‌رپه‌شید ده‌بینم کۆمه‌لێک شمشیر و جوژه‌ها شتی سزادان وان له‌به‌ر ده‌ستی دا .. پێمی وت : ئه‌ی فه‌ضل ! وتم : به‌لێ ، ئه‌ی ئه‌میری نیمان‌داران ! وتی : ئه‌و حه‌جازی‌یه‌م بۆ به‌ینه . واته‌ شافعیعی . وتم : « إنا لله وإنا الیه راجعون » کابرا تیا چوو . نه‌لێت : هاتمه‌ لای شافعیعی و پێم وت : ئه‌میری نیمان‌داران داوات ده‌کات .

فهرمووی : با دوو ره‌که‌هت نوێژ به‌جێ به‌ینم .

وتم « نوێژ بکه . نوێژی کرد و ، پاشان سواری ئیستریکی خۆی بوو و پێکه‌وه چوین بۆ کۆشکی ره‌شید . که گه‌یشه‌ینه‌ دا‌لانی یه‌که‌م ، شافعیعی هه‌ردوو لیوی جوولاند . که گه‌یشه‌ینه‌ حزووری ره‌شید ، ئه‌میری نیمان‌داران وه‌ک که‌سیک بچووکیی بۆ بنوێنی له‌به‌ری هه‌ستایه‌وه و ، له جێگه‌که‌ی خۆی دا‌ی‌نیشانده‌ و ، خۆشی له‌به‌رده‌می دا‌نیشت

و غوزری بۆ ده هینایه وه .. ده ست و پیوهندی نه میری نیمان دارانیش به پیوه سه رنجی نه وه
هه موو جو ره نامیره ی سزادانیان ده کرد ، که چیی وای ئیستا له بهر دهستی دا دانیشته وه .
ماوه یه کی درێژ قسه و باسیان کرد و « پاشان ماوه ی دا ههستی و پروات .
پیمی وت : نه ی فه ضل .

و تم : به لێ ، نه ی نه میری نیمان داران !
وتی : توو ره که یه ک پاره ی بۆ هه ل بگره . منیش بۆم هه ل گرت و ، کاتێ گه یشتینه
دالانی یه که می چوونه ده ره وه ، و تم : له بهر خاتری نه وه خوا به ی که توو ره یی خه لیفه ی
گۆرپی به ره زامه ندیی لیت پرس یارت لێ ده که م و وه لامم به ده ره وه ، له رووی نه میری
نیمان داران دا چیت وت وای لیت رازی بوو ؟

پیمی فهرموو : نه ی فه ضل ! و تم : له به یکه ، نه ی سه ردار ی شاره زای دین !
فهرمووی : لیم وهر بگره و له بهری بکه :

و تم : « ﴿ شهد الله أنه لا إله إلا هو ﴾ (آل عمران : ۱۸) . اللهم إني أعوذ بنور قدسك ،
و ببركة طهارتك ، وبعظمة جلالك ، من كل عاهة وآفة وطارق الجن والإنس إلا طارقاً
يطرقني بخير . يا أرحم الراحمين . اللهم بك ملاذي ، بك ألوذ ، وبك غيائي فبك
أغوث ، يا من دلت له رقاب الفراعنة ، وخضعت له الجبابرة . اللهم ذكرك شعاري ،
ودثاري ، و نومي و قراري ، أشهد أن لا إله إلا أنت ، إضرب علي سرادقات
حفظك و قني رعي بخير منك يا رحمن » .

فه ضل نه لیت : منیش نووسیمه وه و به گومه زی به کدا هه لم واسیی . نه وه بوو
ره شیدیش زۆرم لێ توو ره ده بوو ، جا هه رچی بیوستایه لیم توو ره ببی له رووی دا
ده م جوولاند ، ئیتر رازی ده بوو . منیش له بهر که تی شافعیی نه وه م ده ست که وت .^{۳۷۴}
یه کتی له و دو عایانه ی که ناویانگی بوو شافعیی فهرموویتی نه مه یه : « یا لطیف !
اسألك اللطف فيما جرت به المقادير » .

ئیبین خه له کان و توویه : له ئیوان زانیان دا وای مه شهووره که دو عایه کی گیرا بوو و .
تاقیش کرا وه ته وه .^{۳۷۵}

^{۳۷۴} المطبقات الكبرى (۲ : ۱۵۲) .

^{۳۷۵} معجم الأنداء (۱۷ : ۳۰۶) .

ئىبن حىيان له صه حىحه كهى دا بۆمان باس ده كات كه شافىعى سى وتهى جوانى ههيه كه له ئىسلام دا له پيش ئهوه وه كهس نهى وتوون و داوى ئهوىش به ده مى كهس دا نه هاتوون :

يه كه ميان : له ئىبن خوزه يمهم بىستوه كه نهىوت : له موزه نىم بىستوه كه نهىوت : له شافىعىم بىستوه كه نهى فرموو : « إذا صح لكم الحديث » فخذوا به « ودعوا قولي » داوا له فقهيه و موجهه يدان ده كات به كوترانه شوئن ئهم نه كهون ، به لكو سهرنج به دن ئه گهر فرموده دى صه حىحيان دهست كهوت با واز له راکهى ئهم به ئىن .
دوو هه ميان : له ئىبن مولى برم بىست نهىوت : له حه سه نى كورى موحه مبه دى زه عفره نىم بىستوه كه نهىوت : له شافىعىم بىستوه كه نهى فرموو : « ما نأظرت أحداً » فأحببت أن يخطيء . واته : له گهل هيچ كهس دا به رابه ركيم نه كردوه و پيم خوش بى هه له بكات - ئهمه ده رى نه خات كه شافىعى هه لگري چ دلىكى پاك بووه ؟ ئهم حه قى وىستوه ده ربكه وئ ، خوا بكا حه ق به لای به رامبه ره وه بىت .. ئهمه فرى دانى ئه نانىه ته له بهر زترين پله دا !! كه سىك ئهم را بهى هه بىت دياره خوى به خزمهت گوزارى ئىسلام و مولىمانان ده زانئيت و هيجى تر .

سى هه ميان : له مووساى كورى موحه مبه دى ده يله مىم بىستوه كه نهىوت : له ره بىعى كورى سوله يمانم بىستوه كه دهىوت : له شافىعىم بىستوه كه نهى فرموو : « وددت أن الناس تعلموا هذه الكتب ، ولم ينسبوا إلي » ^{۳۷۹} هه موو ناواتئىكى ئه وه يه خه لئى شاره زای شمريعت بى و ، هه رچى زانستى هه يه مولىمانان قيرى ببن ، ئىتر قه يدى ئيه ئه وه كئىبانه دى به ناوى ئه وه وه بلاو نه بنه وه گرنك ئه وه يه خه لك كه لئى و بهر گرى .

شايانى باسه نیمام شافىعى دوو جار داواى لى كراوه تا كاروبارى (قضاء) بهر گرى دهست ، كه چى به دهستى نه گرتوه

يه كه ميان : له سهرده مى خه ليفه هاروونوره شيدا بووه ، كاتيك كه له گهل هه ندى عه له وى دا به تاوان بارى هينايانه به غدا و ، داوى خه ليفه دلى چوه سهر ره وشت و زانستى و ، بووه چى متماندى به راده كه داواى لى كرد كاروبارى (قضاء) و بهر گرى .
كه چى نیمام نهىوت . خه ليفه وتى : چى پئوسته داواى بكه . فرمووى : پئوستى

من نه‌مید که به‌شی شعرعی (ذوی القربی) له میصر به‌شم بدریت و به‌نیریته نه‌وی .
 نه‌وه بوو خلیفه به‌گوتی کرد و نامه‌شی بۆ نه‌میری میصر نووسی .^{۳۸۰}

دوو‌هه‌میان : له سه‌رده‌می خلیفه مه‌نمرون‌دا بووه ، کاتیک که شافعی له
 میصر دا بووه . نه‌وه بوو خلیفه نیراوی خۆی ده‌نیریته میصر لای و داوای لی ده‌کات
 کاروباری (قضاء) به‌ده‌ست بگری .

به‌لام له‌وکاته‌دا نیمام یه‌کجار نه‌خۆش بوو . نه‌وه بوو له‌خوای گه‌وره‌ پارایمه‌وه که
 نه‌گمر نه‌وکاره بۆ دین و دنیا و قیامه‌تی چاکه نه‌وا سه‌ریگری ، نه‌گینا بی‌یاته‌وه بۆلای
 خۆی که فهرمووی « اللهم إن کان خیرا لی فی دینی و دنیای و عاقبة امری فأمضه »
 وإلا فاقبضنی إلیک . نه‌لی : به‌سێ رۆژ دواي نه‌م دوعایه کۆچی دوايي کرد و .
 نه‌راوه‌که‌ی خلیفه‌ش هیشتا نه‌گه‌راپویه‌وه .^{۳۸۱}

^{۳۸۰} توالی التأسیس (۷۷) .

^{۳۸۱} توالی التأسیس (۸۴) .

نه خوش که وتن و کوچی دوايي

له ماوهی تهمه نتيکی کورت دا ئيمام شافيعیي خزمه تیکي زوری نیسلام و موسلمانانی کرد - به لام خزمه تیکي ناوازه - هروځک شو خزمه ته چاوه پروانی پیاوی خوی بیټ و به موسلمانان به تايبه تیي و به مروثا به تیي به گشتیي پيشکشی بکات - نيتر شهوه بوو که کاری سدرشانی - که بوی نه خشه کیشرابوو - تهواو کرد ، تووشی نه خوشیي بوو . له میصر تووشی نه خوشیي مایه سیریی بوو . تهمهش له نه نجامی به کارهینانی (لَبان) که رووه کيکی درکاوییه و بۆ له بهر کردن و زیره کیي کاریگه ره ، وهک خوی نه فهرموی : بۆ له بهر کردن (لَبان) م به کار هینا ، له نه نجام دا بۆ ماوهی سالتیک خوینم دانا .^{۲۸۲} شه خوین لی پویشتنه همر بهر دهوام بوو . به راهه سک که نه گهر سواری ولاغ ببوايه له پاژنه کانیوه خوین سهری ده کرد . همتا زور جار نه شتی که لبادی تیا بوايه له ژیری خوی دا دای دهنه .. نه خوشی به کی به کجار مسخت بوو .. شهوه بوو شو خوین لی پویشتنه هیزی لی بهی .

یونسی کوری عبداللّه علا ئه لیت : که سم نه دیوه وهک شافيعیي دهردی گران بیت .^{۲۸۳} جا بهم نه خوشی به سهخته وه ئيمام شافيعیي توانیی شو هه مووه نووسینهی نیجته هاده نوئ کهی له ماوهی چوار سال دا بنووسیت ، که به هه زاره ها په ره ده بوو . سهره رای دهرس وتنه وه و بهر بهرکی و خرنندنه وهی بهر دهوامی شو و روژی .

هه رچون بوو نه خوشیي به کی شافيعیي خست و دای هینا و چاوه پروانی هاتنی نه جه لی ده کرد .. شهوه بوو له دواسته کانی تهمه نی دا به کی له قوتابی به ناوداره کانی ، که موزه نیی بوو ، هاته لای و هه والی نه خوشی به کهی پرسیی . ئيمامیش وه لامی دایه وه و فهرموی : « أَصْبَحْتُ مِنَ الدُّنْيَا رَاحِلًا ، وَلِلْإِخْوَانِ مَفَارِقًا ، وَلِكَأْسِ الْمُنِيَةِ شَارِبًا ، وَعَلَى اللَّهِ جَسَلٌ ذَكَرَهُ وَارِدًا ، وَلَا وَاللَّهِ مَا أَدْرِي رُوحِي تَصِيرُ إِلَى الْجَنَّةِ فَاهْتَنَّا ، أَوْ إِلَى النَّارِ فَأَعْزِيهَا » .

^{۲۸۲} شذرات الذهب (۲ : ۹) .

^{۲۸۳} تذهیب الأسماء واللغات (۱ : ۶۵) .

دهری بری که نهم دنیایه به جی ده هیلی و ، له بریان داده بریت و ، شهرابی مهرگ
 ده چیت و ، به خوی گه وره ده گاتهوه .. نیت نازانی رژی به به هشت ده گات تا
 پیروزبایی لی بکات « یان بۆ ناو ناگر دهرات تا سهره خوشی لی بکات .. پاشان ده ست
 به گریان ده کات و پارچه شیعیک ته لیت که بریتی به له وت وویژکی پر شه ده ب له گهل
 پهروه رد گاردا و « لاوازی و تاوان باری خوی دهره خات و چاوه پروانی چاوپوشی خوی به که
 شه فرموی :

ولما قسى قلبي وضائق مذهبي   جعلت الرجا مني لعفوك سلما
 تعاضمني ذنبي فلما قرنته   بعفوك ربي كان عفوك أعظما
 ومازلت ذا عفو عن الذنب لم تزل   تجود وتعفو منه وتكرما^{۳۸۱}

هر له وکاته دا یوونسی کوپی عه بدولته علا ده چیته ژوره وه لای و نیمام پی
 شه فرموی : شهو موسا ! نایه تی صه و بیستی نالی عیمران به دواوه به سهر دا بخوینه ،
 به لام خویندنه کهت دهرمه خه و با قورسیش نه بی . منیش به سهری دا خویندم .. که ویستم
 ههستم ، فرموی : لیم غافل نه بی ، چونکه من وام له تنگانده دا .

یوونس ته لی : مه بهستی شافعی له نایه تی صه و بیست به دواوه « باسی شه
 ناره ته تی به که هاته بهردهم پیغه مبه ^{۳۸۵} و هاوه له کانی .

حزمه له ش ته لی : شافعی پی می فرموو : بۆ لای نیدرسی خواناس و پی بلی :
 لای خوی گه وره بۆم بیارته وه .^{۳۸۶}

ره بیع یش ته لیت : که خۆر ناوا بوو « ناموزاکه ی پی وت : داده به زینه خواره وه بۆ
 نوژ کردن . فرموی : دانیشن چاوه پروانی دواوه ناسه م بن .. نیمه ش خیرا دابه زین و پاشان
 هاتینه وه سهر وه « وتان : نوژت کرد ؟ فرموی : به لی . شهو بوو داوای ناوی کرد و «
 کاتیش زستان بوو . ناموزاکه ی وتی : ناوی گهرمی تیکهل بکه ن . شافعی فرموی : نا ،
 ربی به هیی تیکهل بکه ن . شهو بوو داوی نوژی عیسا کۆچی دواپی کرد .^{۳۸۷}

^{۳۸۱} صفة الصفرة (۲ : ۱۴۶) .

^{۳۸۵} أداب الشافعي (۷۶) .

^{۳۸۶} توالي التأسيس (۸۳) .

^{۳۸۷} توالي التأسيس (۸۴) .

ره‌یعی کوری سوله‌یمان نه‌لّیت : شافعیی شه‌وی جومعه دوا‌ی عیسا که دوا‌وژی ره‌جذب بوو کۆچی دوا‌یی کرد و ، روژی جومعه‌ش ناشتمان . که گه‌راینه‌وه هیلالی مانگی شه‌عبانی سالی دوو‌صده و چوارمان بینیی : که ته‌مه‌نی په‌نجا و چوار سال بوو .^{۳۸۸}

ته‌رمه‌که‌یان له فوسطاطی میصره‌وه به‌ره‌و قه‌برستانی نه‌وه‌ی زوهره هل گرت ، که کۆمه‌لّیک له نه‌وه‌ی زوهره له نه‌وه‌ی عه‌بدوپره‌حمانی کوری عه‌وفی زوهری له ده‌وریا نیژررابوون - نه‌و قه‌برستانه (تربة ابن عبدالحکم) یشی پی ده‌وتری ..^{۳۸۹} قه‌بری نیمام شافعیی له‌وی به‌ناویانگه و که سی قه‌بر له پال یه‌ک دان ، که نه‌و دوانه‌کش یه‌ک‌کیان قه‌بری عه‌بدولّای کوری عه‌بدولحه‌که‌مه که سالی (۲۱۴) ی کۆچی کۆچی دوا‌یی کردوه و ، نه‌وی تریشیان قه‌بری عه‌بدوپره‌حمانی کوری عه‌بدولّای کوری عه‌بدولحه‌که‌مه که له سالی (۲۵۷) ی کۆچی دا کۆچی دوا‌یی کردوه .^{۳۹۰}

که ده‌نگ و باسی کۆچی دوا‌یی نیمام شافعیی بلاو بوویه‌وه ، خه‌لکیی سه‌رسام و ورپوون و ، زانایان خه‌م و خه‌فەت دای گرتنه‌وه و ، نه‌لقه ده‌سه‌کانی چۆل بوو .. هه‌تا دوا‌ی مردنی به‌ماویه‌کی که‌م عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کیی دیته مزگه‌وت و له‌سه‌ر نه‌لقه‌که‌ی نیمام ده‌وه‌ستی و نه‌لی : نه‌وه خۆر و مانگه‌که‌ی نه‌م نه‌لقه‌یه کوا ؟ وتیان : کۆچی دوا‌یی کرد : که ته‌مه نه‌بیستی ده‌ست به‌گریانیکی گه‌رم ده‌کات و نه‌لّیت :

« رحمه الله و غفر له ، فقد کان یفتح بیانه مغلق الحجة ، ویسد علی خصمه واضح الحجّة » ویغسل من العار وجوهاً مسودة ، ویوسع بالرأی أبواباً منسودة .^{۳۹۱} پاشان رویش .^{۳۹۲}

له‌و کاته‌دا که نیمام کۆچی دوا‌یی کرد خه‌لکیی زۆر له خواناسان و پیاوچاکان و زانایان خه‌ویان ده‌بینی ، که ته‌مه‌ش به‌لگه بوو له‌سه‌ر گه‌وره‌یی نه‌و موسیبه‌ته‌ی که تووشی نیسلام و موسلمانان بوو . نه‌ویش به‌له ده‌ست‌دانی نه‌و که‌له‌زانایه‌ی که مه‌زدانه خزمه‌تی شه‌ریعه‌تی پیغه‌مبه‌ری شازی علیه‌السلام کرد و ، خه‌لکیی به‌وردیی تی گه‌یاند و ، به‌رگرییه‌کی بی‌وینه‌ی له‌سونه‌ت کرد و سه‌ری نیسلام و موسلمانانی به‌رز کردوه .

^{۳۸۸} صفة الصفة (۲ : ۱۴۷) و آداب الشافعی (۲۶) .

^{۳۸۹} تاج العروس : شفع .

^{۳۹۰} معجم الأدباء (۱۷ : ۳۲۱) .

^{۳۹۱} نیمان خوش بوو ده‌قی وته‌کانی دابنیین نه‌ک و ده‌گریانه‌که‌ی .

^{۳۹۲} الراي بالرفیات (۱ : ۱۷۷) .

عزیزی - که پیانکی خواناس بووه - نه لیت : نهو شهوی که شافعی تیا یا کچی دواپی کرد له خهوم دا دهوترا : نه مشه و پیغه مبر ۳۹۳ کچی دواپی کردوه و ، وه هاشم بهرچاو ده کهوت که له مه جلیسی عه بدورپه حمانی زوهری دا له مزگوت دا ده شورت و ، پییشم و ترا ۱ دواپی عه صر بۆ سهرقه برانی ده بن . که رۆژم لی بوویه پیان و تم : شافعی مردوه و ، پیشیان و تم : دواپی جومعه بۆ سهرقه برانی ده بن . و تم : نهوی من له خهوم دا دیومه ۱ پیان و تم : دواپی عه صر بۆ سهرقه برانی ده بن و له خهوشم دا - کاتی که بردیان بۆ سهرقه بران - وام ده زانی جهنازه کی شری نافرته کی له گه ل دایه . نهو بوو نه میری میصر پیای ناردبوو که ۱ تا دواپی عه صر نهی بهن بۆ سهرقه بران . نهو بوو تا دواپی عه صر هیشتیانهو .. عزیزی نه لیت : ناماده ی بهر پیان کردنی جهنازه کی بووم ۱ کاتیک گه شتمه شوته فراوانه که ده بینم و جهنازه کی - به وینه ی جهنازه شری که ی نافرته که - له گه ل جهنازه کی دایه . ۳۹۴

سوفیانی کورپی وه کیعی کورپی جه پراچیش - که ترمیزی و نیبن ماجه فهرموده یان لی وهرگرتوه و سالی (۲۴۷) ی کچی کچی دواپی کردوه - نه لیت : له خهوم دا وام ده زانی که قیامت ههستاوه و خه لکی به جاری په شوکاوان ، لهوکاته دا براکه م بۆ ده رکوت و تم : نیوه چۆن ؟ وتی : براینه بهردهم پهروهردگارمان . و تم : نهی باو کم چۆنه ؟ وتی : چاویشی لی کرا و ، فهرمان درا ببرت بۆ بههشت . و تم : نهی موحه مده دی کورپی نیدریس ؟ وتی : به وینه ی نوینر برا بۆ لای خوی ره حمان و ، خشی کهرامه ی له بهر کراو ، تاجی به هایش کرایه سهری . ۳۹۵

ره بیع یش نه لیت : له خهوم دا شادم ۱ علیه السلام) کچی دواپی کردبوو . که پرساری ته عبیره کهیم کرد ، وتیان : نهو نیشانه ی مهرگی زانترینی دانیشته ی سهرزهوی به ۱ چونکه خوی گهوره زانستی هه مو ناوه کانی قیری شادم کرد . نهو نه دی پی نه چوو ۱ شافعی کچی دواپی کرد . ۳۹۶

۳۹۳ آداب الشافعی (۷۳) .

۳۹۴ الروای بالرفیات (۲ : ۱۷۶) .

۳۹۵ المجموع (۱ : ۱۵) .

همروها نه لیت : شافیهیی دوائی مردنی له خنوم دا بینی ، وتم : نه بو عهبدوللا ! خوا چیی پی کردی ؟ فهرمووی : له سفر کورسی یه کی زیرین دای نیشاندم ، لولولونی تهری به سرم دا پزانده .^{۳۹۶}

نیستهش با نازیزانسان گوئ لهم چیرۆکه خنجیلانیه بگرن ده باره ی گواستهوه ی تهرمه که ی نیمام شافیهیی بو به بغداد

نهم چیرۆکه به پرتز مه قریزی^{۳۹۷} له کتیبی (الخطط) دا بهم شیوه یه گپراویه تهوه : (نظام الملك) نه بو عهلیی هه سه نی کور ی عه لیبی کور ی نیسحاق که ماوه ی ده سال وه زیری سولتان شهب ثهرسه لان بووه و ، خزمه تی کردووه و ، له سه رده می سولتان مه لیک شای کوریشی دا بو ماوه ی بیست سالی تر کاروبار ههر هه مووی له ده ستی دا بووه ، به راده یه ک که ولات گه شه ی کرد و ژانایان به دلی خویان کاریان ده کرد ، که له سالی چوار سه د و هه فتا و چواری کۆچی دا له به دهاد قوتابخانه ی (النظامیه) ی بنیات نا - پی پی خوش بوو تهرمه که ی نیمام شافیهیی له قه برستانی میصره وه بگواژته وه بو قوتابخانه که ی خۆی .

بو نه مه نامه ی بو (بدر الجمالی)^{۳۹۸} نه میری سوپا و وه زیری ده ولته تی (المستنصر بالله) مه عدی کور ی عه لیبی کور ی (الحاکم بأمر الله) که یه کئ بوو له خه لیفه کانی ده ولته تی فاطمیی له میصر ، نووسی و دیاری و خه لاتیکی زۆر زۆری بو نارد و داوای لی کرد لاشه ی پیروزی نیمام شافیهیی بو ره وانه بکاته وه .

نه میری سوپا به خۆی ده سه و تاقمه یه وه ، بهو پهری سام و هه یبه ته وه ، له گه ل پیاوه ناو دا ره تانی ده ولته دا و ، له گه ل زانا ناو دا ره کانی میصر دا که وته ری و خه لکیش پۆل پۆل وه ستابوون و ته ماشای نه و قه له بالغی یه دیان نه کرد - که چوونه سه ر قه بران و ویستیان قه بره که هه ل بکه من ، خه لکه که زۆر نا ره هه ت بوون .. قه ره ق و هه را هه را به مرز بوویه وه وه ها دلی نه و خه لکه گهرم بوو خه ریک بوو ره جمی نه میر بکه من و لیبی هه ل بگه رینه وه که نه میر نه مه ی زانیی ، خه لکه که ی پی ده نگ کرد و ، هه والیشی بو نه میری نیمام داران

^{۳۹۶} لغة الصفوة (۲ : ۱۴۷) .

^{۳۹۷} مه عدی کور ی عه لیبی کور ی عه بدولقاده که میژوونوسی به ناویانگی ولاتی میصر بووه و ، به سه ن خه لکی به سه ن که نه وه ، نه داهیره له دایک پوره و ههر له ویش له سالی (۸۴۵) ی کۆچی دا کۆچی داوای کردووه .
^{۳۹۸} نه میری سوپا ی میصر و باوکی مه لیک (الفضل) شاهنشاه بووه ، سالی ۴۸۷ ی کۆچی کۆچی

خەلیفە (المستنصر) نارد کە کارە کە نەنجام نادری . خەلیفە وەلامی گێرایەوه کە دەبی ویستی (نظام الملک) جێیەجێ بکری . کە وەلامە کە گەشت لەلای قەبرە کەدا بۆ خەلکی خۆینرایەوه و هەرچی دەنگ و هاواری لی بەرز دەبوویەوه دوورخرانەوه و دەستیان بە هەل کەندن کرد هەتا گەشتنە لای قەبرە کە . کە ویستیان خشتی سەر قەبرە کە لابدن ، لە قەبرە کەوه بۆنی جۆرە عەتریک بەرزبوویەوه کە هەرچی بەسەر قەبرە کەوه بوون هەر هەموویانی بی هۆش کرد و کەوتن و ، دوا سەعاتیک ئەوسا هۆشیان بە خۆیاندا هاتەوه و « لە خوا پارانەوه تا لەسەر ئەم کارەیان لی یان ببووری و ، قەبرە کەیان وەک خۆی لی کردەوه و « گەرانەوه دوا .. بە راستی رۆژیک ناودار بوو - ئەوه بوو بۆ ماوهی چل شوو . رۆژ خەلکی بە کۆمەل دەهاتنە سەردانی قەبرە کەی نیمام شافعی و « ئەوەندەش قەلەبەلغ بوو بە ناپەختی یەکی زۆر دەگەشتنە لای قەبرە کە .

ئەمیری سوپا کە ئەم حالە دیی رووداوە کە وەک خۆی نووسی یەوه و ، لەگەڵ دیاری یەکی زۆر و نامە کەدا ناردی بۆ (نظام الملک) و ، ئەویش لەوێ خەلکیکی زۆری لە هەموو چین و توێژەکان کۆکردەوه و نامە کە بۆ خۆیندەوه . بە راستی ئەو رۆژەش لە بەغداد رۆژیک دیار و ناودار بوو ..

(نظام الملک) هەر بەمەشەوه ئەوەستا بەلکەر نامە یەکی بۆهەموو ناوچە جۆر بە جۆرەکانی دەولەتی فراوانی ئیسلام نووسی و نامە و نووسینە کە ئەمیری سوپای میصریشی لەگەڵدا ناردن و لە هەموو ئەو ناوچانەدا موسلمانان کۆدەکرانەوه و نامە کە و رووداوە کەیان بۆ دەخۆینرایەوه . بەمە نیمام شافعی ئەوەندە تر ریز و حورمەتی لە دلی موسلماناندا زیادی کرد .

پاشان مەقریزی مێژوونووس روونی دەکاتەوه کە لەو کاتەوه قەبری شافعی سەردانی دەکریت هەتا ئەوەبوو رۆژی یەک شەممە خەوتەم رۆژی مانگی جومادی یەکەمی سالی (٦٠٨) ی کۆچی هاتە بەرەوه .. ئەو رۆژی کە ئەو گۆمەزی یەکی کەوا بەسەر قەبرە کەیهوه تەواو کرا « ئەمەش بە دەستی پادشای پایەدار ئەمیری ئیمانداران ناصر الدین ظهیری کۆری سولتانی پادشای دادپەروەر سیف الدین ئەبوسە کری کۆری ئەییوب ، کە پەنجا هەزار دیناری میصری ئەو رۆژی تی چوو ..

جا لە بارە ئەو گۆمەزی یەوه چەند شاعیریک شیعیان وتوو ، کە یەکی لەوانە ئەدیبی نووسەر (ضیاء الدین ابو الفتح) موسای کۆری مولهەم بوو ، ئەلیت :

مررت علی قبة الشافعی

فعاين طرفي عليها العشاري

فقلت لصحي : لا تعجبا

فإن المراكب فوق البحار

هدروها (علا الدين أبو علي) عثمانی کوری نیبراهیمی نابولسیش وتوویه :

لقد أصبح الشافعي الإمام

ولو لم يكن بحر علم لما

هدروها ناماژه بز قهبره کهی ، شاعیریکی تریش وتوویه :

اتيت لقبر الشافعي أزوره

فقلت : تعالى الله تلك إشارة

له تاج العروس يشدا شاعیر ناماژدی بز قهبری شافعیی کردووه :

أكرم به رجلاً ما مثله رجل

اضحي بمصر دفيناً في مقطمها

نیمام بوصیرییش که ناوی موحه ممدی کوری سه عیدی کوری جه ممدادی صنهاجیی

میصرییه و خاوه نی (البردة) یه و له سالی (۶۹۶) ی کؤچی دا کؤچی دواپی

کردووه، وتوویه :

بقبة قبر الشافعي سفينة

رست من بناء محکم فوق جلمود

وإذ غاض طوفان العلوم بقبره

استوی الفلك من ذاك الضريح علی الجودي

له کۆتایی دا

نازیزان ! ئەمە کورتە ژبانیکی ئیمام شافعییی بوو .. ئەمە کورتە ژبانی مەردێکە کە ئیسلام پەرۆردەیی کرد و پێی گەیاند .. ئەمە نمونەی هەزارەها بەلکو ملیۆنەها مەرد و بەشەرەف و بەغیرەتە کە ئیسلام بۆ خزمەتی مەروفاوەتی پێی گەیاندن ..
بەلێ ، ئیمام شافعییی وەک مۆم حۆی تواندەوێ ، بەرهەمیکی نایابی بۆ ئوممەتی ئیسلام بەجێ هێشت ، بێ ئەوەی چاوی لە ژبان و ، خۆشیی و سەرۆت و سامانی ئەم دنیایە بێت .. بە پەرۆردەییکی ئیمانیی ناوازه فییری ئەوە بوو بوو کە تەنها مەبەستی رەزامەندیی خوا بێت ..

ئیمام شافعییی بە سەری بەرزەوێ رۆی قیامەتی گرتە بەر و گەڕایەوێ بارەگای پەرۆردگاری تا پاداشتی حۆی لای خۆی خاوەن شەفەقەت و سەخاوەت و ەریگری و ، لە بەهەشتی بەریندا پشووێک بدات ..

سەر بەرزایی بۆ ئەوانەیی کە دەبنە قوتایی شافعییی و هاوڕێانی تا خزمەت بە بەندەکانی خوا بکەن و ، گۆلیک زیاتر لەم ژبانەدا بڕۆنن و درگیکیش زیاتر لەبەر پێی رێبواراندا لابەن ..

سەر بەرزایی بۆ ئەو بەرێزانە کە مەبەستیان ئاسوودەیی و سەرفرازیی ئادەمیەکانە و ، ناواتەخوازن ئادەمیەکی زیاتر رێبازی خواناسیی بدۆزیتەوێ ، تا لە ناگری دۆزەخ رزگاری بپێ ..

خۆی گەورە کۆمەکی هەموو خێرخوازیکی بێت ، بۆ خزمەتکردنی مەروفاوەتی ..
خۆی گەورە هیدایەتمان بدات لە ژێر بەیدایەتی رسول الله دا بۆهستین و ، لە شەفاعەتیشی بێبەش نەبین ..

سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين .

سڵیمانی

١٠ / رەبیبی دووھەم / ١٤٢٢ ک

٢٠٠١ / ٧ / ١٠ ز

دانهر

كتيب

ابن حجر العسقلاني
عبد الغني الدقر
أبو نعيم الأصبهاني
ابن الجوزي

الإصابة
الإمام الشافعي ، فقيه السنة الاكبر
حلية الأولياء
صفة الصفوة

پیشه کبی	۳
پی گەشتنی شافیعی	۷...
بەرەو مەدینەى مۆنەووەرە	۱۸.....
گەزانەوێ بۆ مەككە	۲۸.....
دووھەم و سى هەم گەشتى بۆ عىراق	۲۴ .....
گەشتى ولاتى مىصر	۴۶ .....
فراوانیى زانستى شافیعی	۵۶.....
۱ - زانستەکانى قورئان	۵۷.....
۲ - زانستى فەرھەوودە	۵۹ .....
۳ - فیکھى شافیعی	۶۸ .....
۴ - بەرابەرکى	۷۲ .....
۵ - زانستى کەلام	۷۸.....
۶ - شارەزایی زمان و شیعەر	۸۵ .....
۷ - فیراسەتى شافیعی	۹۰ .....
۸ - نووسینی شافیعی	۹۳ .....
۹ - زانایان و ستایشى نىمام شافیعی	۹۸ .....
۱۰ - ستایشى هەندى لە زانایان	۱۰۳ .....
۱۱ - نوى خوازى سەدەى دووھەم	۱۰۸.....
۱۲ - عەقلى شافیعی	۱۰۹.....
۱۳ - تەقوا و خرا پەرستى شافیعی	۱۱۱ .....
۱۴ - سەخاوەتى شافیعی	۱۱۳.....
۱۵ - حیکمەتى شافیعی	۱۱۶.....
۱۶ - نزا و پارانەوێ شافیعی	۱۲۰.....
۱۷ - فەرمايشى شافیعی	۱۲۲.....
نەخۆش کەوتن و کۆچى دواى	۱۲۵.....
لە کۆتایى دا	۱۳۲.....
سەرچاوەکان	۱۳۳.....

﴿ ما رأينا ولا سمعنا أكمل عقلا، ولا
أحضر فهما، ولا أجمع علما من الشافعي ﴾
من أقوال الفضل بن دكين

له بلاوگراوه کانی
کتبخانه‌ی سوز له سلیمانی